

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a literární historie

Ladislava Zimová, B. A. (Hons.)

**Votivním uměním ke spáse:
pamětní anglická mikro-architektura
v období 1300–1450**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr.h.c.

Konzultant práce: PhDr. Jaroslav Sojka, Ph.D.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 04. 2019

Ladislava Zimová, *B.A. (Hons.)*

Poděkování:

Chtěla bych v první řadě panu prof. PhDr. Jiřímu Kuthanovi, DrSc, Dr.h.c., za konzultace a vedení mé diplomové práce.

Velice děkuji panu PhDr. Vladimíru Czumalovi, CSc. za závěrečné konzultace a ochotu.

Děkuji PaedDr. Marcele Petříkové.

Děkuji panu PhDr. Jaroslavovi Sojkovi, Ph.D. za četné konzultace a čas.

Dále bych ráda poděkovala panu doc. ThLic. Jaroslavovi Brožovi, Th.D. S.S.L., panu PhDr. Milanu Bubnovi, Ph.D., PhDr. Evě Doležalové Ph.D., paní Mgr. Janě Bodnárové., paní Mgr. Denise Isabelle Pospíšilové.

Největší poděkování náleží mým rodičům, Ing. Ivaně Zimové a Ing. Františku Zimovi.

Bibliografická citace

Votivním uměním ke spáse: pamětní anglická mikro-architektura v období 1300–1450 [rukopis]: Diplomová práce / Ladislava Zimová, B. A. (Hons.); vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr.h.c. — Praha, 2019 — stran 155

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na umění anglických náhrobků a památníků. Důraz je kladen na tvarosloví mikro-architektury. Téma je úzce spojené s architekturou a středověkou liturgií.

Diplomová práce krátce shrnuje problematiku doby 1300–1450 na území dnešní Anglie. Opomenuty nebudou významné historické, hospodářské a kulturní faktory ovlivňující emancipaci nižší šlechty, cechů a měšťanů. Právě ti se, spolu s členy královské rodiny a duchovních, začínají stávat ve zmíněné době významnými donátory.

Anglické sakrální stavby nejsou stavěné do takové výšky jako stavby na většině evropského kontinentu. Je zmíněn možný dopad četných zemětřesení na tento specifický charakter anglických sakrálních staveb. Rozlehlé prostory interiérů dávaly možnost vzniku pamětních monumentů mikro-architektury.

K oboru dějin umění, který je předmětem předkládané práce, se ujasňují vztahy mezi makro-architekturou staveb a mikro-architekturou monumentů. Mikro-architektura na anglickém území je velmi dekorativní, a tak se používá například termín *Dekoratívni styl*. Šířkově rozvinuté průčelí anglických chrámů jsou strohá a spoléhají na impozantnost při pohledu z dálky. Interiéry nabízejí množství působivé mikro-architektury.

Klíčová slova

Anglická středověká architektura. Náhrobky a votivní umění. Zádušní kaple. Černá smrt. Kult svatých ve středověku.

Abstract

The aim of the dissertation is to discuss forms of commemorative art. The main focus is given to the development of micro-architectural elements as well as medieval liturgical practices.

The dissertation briefly summarises historical, economic and cultural factors between 1300–1450 and their influence on the rise of gentry, guilds and merchants. They, together with the royals and clergy, were becoming influential commissioners of art at that time.

English sacred buildings are not as soaring as those on the European continent. Several earthquakes are taken into account when discussing this specific character of English medieval architecture. A vast church interior space encouraged a development of micro-architectural structures.

Mutual influences between macro-architecture of buildings and micro-architecture of monuments is researched on an art-historical basis. Micro-architecture in England is very ornamental indeed. The term *Decorated Style* is used. English churches and cathedrals are impressive in terms of size. Their interiors offer lavishness of micro-architecture.

Keywords

English medieval architecture. Commemorative and votive art. Chantry chapels. The Black Death. The cult of the saints in the Middle Ages.

Počet znaků včetně mezer: 158 282

Obsah

ÚVOD.....	9
1. OSTROVNÍ MOCNOST.....	10
1.1 Anglický ostrov a evropský kontinent	11
1.2 Církev.....	12
1.3 Obchod.....	14
1.4 Společenské poměry a rytířství.....	14
2. SMRT VE STŘEDOVĚKU.....	16
2.1 Pandemie černé smrti ve 14. století, její dopad na populaci anglického území.....	16
2.2 Černá smrt a zakládání církevních a edukačních institucí.....	17
2.3 Černá smrt a nečekané vlivy na rozvoj votivního umění.....	19
3. GOTICKÁ ARCHITEKTURA NA ANGLICKÉM ÚZEMÍ.....	20
3.1 Chronologický vývoj gotické architektury.....	20
3.2 Kontinentální francouzské vlivy na architekturu.....	21
4. MIKRO-ARCHITEKTURA	24
4.1 Makro-architektura a mikro-architektura ve spojitostech.....	24
4.2 Pamětní anglická mikro-architektura.....	25
5. UMĚNÍ NÁHROBKŮ.....	28
5.1 Výklad původního účelu středověkých náhrobků.....	29
5.2 Typy středověkých náhrobků.....	31
6. MOSAZNÉ NÁHROBNÍ DESKY	34
6.1 Užívaný materiál a způsob zhotovení.....	35
6.2 Mistři a dílny	36
6.3 Rodina Cobhamů.....	40
6.3.1 Náhrobky v kostele sv. Máří Magdaleny v Cobhamu.....	40
6.4 Náhrobky ostatní nižší šlechty.....	55
6.5 Náhrobky duchovních.....	58
6.6 Náhrobky akademiků.....	62
6.7 Ostatní náhrobky.....	63

7 LITÉ FIGURATIVNÍ NÁHROBNÍ DESKY.....	66
7.1 Mistři, dílny, užívaný materiál a způsob zhotovení.....	66
7.2 Náhrobky ve Westminsterském opatství.....	67
7.2.1 Náhrobek královny Eleonory Kastilské.....	68
8. TUMBY A BALDACHÝNOVÉ HROBKY.....	69
8.1 Mistři, dílny a užívaný materiál.....	69
8.2 Náhrobky v kostele sv. Petra a Pavla v Lingfieldu.....	71
8.3 Hrobka dámy Percy v Beverley.....	72
8.4 Náhrobky v katedrále v Bristolu.....	73
8.5 Náhrobky ve Winchelsea.....	73
8.6. Náhrobek arcibiskupa Jana Stratforda v Canterbury.....	74
9. VOTIVNÍ/ ZÁDUŠNÍ KAPLE.....	76
9.1 Votivní/ zádušní kaple jako součást sakrálního interiéru.....	76
9.2 Votivní/ zádušní kaple duchovních v katedrále ve Winchesteru.....	79
9.3 Votivní kaple lorda Eduarda Despensera v Tewkesbury.....	84
ZÁVĚR.....	85
Seznam literatury.....	88
Seznam obrazových příloh.....	97

ÚVOD

Téma předkládané diplomové práce úzce souvisí s mým hlubším zájmem o poznání vrcholně a pozdně středověkého umění. Již dříve mne zaujalo propojení sakrální architektury s výtvarným a užitým uměním v období rozmachu gotického slohu. Regionální slohové proměny a rozmanitost, v závislosti na vzájemném stylovém ovlivňování, se staly podnětem pro úzce specializované bádání v problematice středověkého pamětního umění.¹ Na uvedených příkladech náhrobků a funérálního umění 13., a především 14. a 15. století, se snažím nejen osvojit správné užívání odborného názvosloví, ale především se snažím nastínit výše zmíněné souvislosti velké i malé architektury a jejich tvarovou slohovou jednotu. Stranou nezůstaly ani otázky spojené s regionálním původem uměleckého díla, s jeho objednavateli a zhotoviteli. Přirozeně se též věnuji otázkám samotného užívaného materiálu, ať již kamene, kovu nebo dřeva. V předkládaném tématu jsem našla smysl ve vyjádření různých myšlenek a v pokusu o syntetický vhled – od jednotlivých děl přecházím k souhrnné interpretaci. Pokouším se prorazit jazykovou a kulturní bariéru mezi anglickým a českým vnímáním středověkého umění.² Uvědomuji si narůstající počet jednotlivých odborných studií, článků a publikací, které se danému tématu stále více vyjadřují, především v Anglii a Americe, neboť téma mikro-architektury se těší vědeckému zájmu převážně v anglicky mluvících zemích. Některé z uvedených děl znám z autopsie,³ u jejich výkladu jsem si jistější, jiné popisují na základě formální slohové analýzy z fotografií.

¹ V letech 2008–2012 jsem byla studentkou *Birkbeck College, University of London*. Můj prvotní zájem o středověké pamětní a užité umění jsem započala rozvíjet při poslechu přednášek a psaní seminárních prací v Londýně. V předkládané diplomové práci navazuji na předešlé bakalářské studium na *Birkbeck College*.

² Terminologie výtvarného umění v českém jazyce se především odvozuje z německého jazyka. Některé umělecko-historické termíny obecně přijímané v anglickém jazyce nemají stále zcela vytvořenou terminologii v jazyce českém.

³ Dlouhodobě (v letech 2003–2013) jsem pobývala ve Velké Británii. Měla jsem možnosti navštívit některé středověké pamětní monumenty a sakrální stavby osobně. Vzhledem k místu trvalého pobytu jsem především navštěvovala místa v lokalitě Londýna (Westminster) nebo v hrabstvích Surrey (Lingfield), Kent (Cobham, Canterbury) a Hampshire (Winchester).

1 OSTROVNÍ MOCNOST

Kulturní a společenský vývoj britského ostrova byl spjatý s evropským kontinentem již od doby prehistorické. Keltské kmeny, které jsou první historicky zaznamenanou společenskou skupinou Evropy, podnikaly vpády na ostrov od roku 700 př. n. l.⁴ Kmenová uskupení Keltů rozvíjela vlivně svoji kulturu na ostrově do roku 55 př. n. l., kdy Římané započali dobývat jihovýchod ostrova. Římané začali opouštět území kolem roku 407, tedy ještě několik desítek let před pádem samotného římského impéria a pozdější invazí germánských kmenů.⁵

V polovině 5. století osídlovaly ostrovní území germánské kmeny Jutů, Anglů a Sasů.⁶ Křesťanství se začalo rozvíjet v době osídlování ostrova Římany, ale po jejich odchodu se udržovalo jen na územích nedotčených příchozími germánskými kmeny.⁷ Znovu se víra v Krista začala vlivně rozvíjet mezi obyvateli anglického ostrova v 6. a 7. století, kdy byli v roce 597 papežem Řehořem I. *Velikým* (žil 540–604, pontifikát od roku 590) vysláni na území misionáři pod vedením Augustina z *Canterbury* (zemřel asi 604).⁸ V době příchodu Augustina z *Canterbury* bylo na anglickém území sedm království.⁹ Prvním králem, který přijal křest byl Ethelbert z *Kentu* (žil 560–616, vládl 589–616).¹⁰

Od 8. století čelilo území nájezdům Vikingů. Na území Anglie vládl v letech 1016–1035 dánský král Knut *Veliký* (žil asi 985–1035, vládl 1016–1035), ale po jeho smrti vláda připadla opět anglo-saskému králi, Eduardovi *Vyznavači* (žil 1003–1066, vládl 1042–1066).¹¹ Posledním anglo-saským králem byl *Harold II.* (žil 1022–1066,

⁴ CAVENDISH, LEAHY 2006, s. 12., MORTON 1950, s. 12.

⁵ CAVENDISH, LEAHY 2006, s. 12., ŠAROCHOVÁ 2006, s. 18, 29.

⁶ CAVENDISH, LEAHY 2006, s. 14., ŠAROCHOVÁ 2006, s. 29., Jutové byly dánským germánským kmenem. Anglové byly germánským kmenem západní části Evropy. Sasové byly pobaltským germánským kmenem.

⁷ MORTON 1950, s. 24, 32., ŠAROCHOVÁ 2006, s. 16, 53.

⁸ Anglicky *Gregory the Great* a *Augustine of Canterbury*, ELTON 1999, s. 19., KOWALSKI 1994, s. 43., MORGAN 1999, s. 65., ŠAROCHOVÁ 2006, s. 53.

⁹ Jedná se o království *Kent*, *Wessex*, *Sussex*, *Essex*, *Mercie*, *Northumbrie*, *Anglie*.; čerpáno z: ŠAROCHOVÁ 2006, s. 53., MORGAN 1999, s. 58.

¹⁰ V angličtině *Ethelbert of Kent*., MANSER, PICKERING 2004, s. 84. 85.

¹¹ V angličtině *Cnut the Great* a *Edward the Confessor*., ELTON 1999, s. 10., ŠAROCHOVÁ 2006, s. 119, 120, 121.

vládl 1066), který padl v bitvě u Hastingsu 14. října 1066.¹² Na anglický trůn nastoupil Vilém I. *Dobývateľ* (žil 1028–1087, vládl 1066–1087) z Normanské dynastie.¹³ Posledním normanským králem byl Štěpán z *Blois* (žil 1097–1154, vládl 1135–1154).¹⁴

Z výše uvedených historických souvislostí lze vyvodit možný vliv různorodých tradic na anglickou kulturu, architekturu a umění vrcholného a pozdního středověku. Při historicko-uměleckém rozboru gotických monumentů by mělo být uváženo, do jaké míry předešlé antické a raně středověké společnosti ovlivňují vrcholně a pozdně středověkou kulturu na anglickém území.

1.1 Anglický ostrov a evropský kontinent

S nástupem Normanské dynastie na anglický trůn vazby anglického ostrova s evropským kontinentem, a především středověkou Francií, posílily. Vilém I. *Dobývateľ* (zemřel 1087) byl normanským knížetem a v područí lenního slibu francouzskému králi.¹⁵ Vazaly francouzskému králi byli i králové z dynastie Plantagenetů, kteří se anglického trůnu ujali v roce 1154.¹⁶ Panovníci a přicházející šlechta, kteří byli původem z Francie, se zasloužili o rozvoj francouzské kultury na ostrově.¹⁷ Jazykem vládnoucí třídy se stala francouzština.¹⁸ Panovníci, kteří si nárokovali anglický trůn, často pobývali na francouzském území a svůj dvůr ustanovil na území Anglie až Eduard I. *Dlouhán* (žil 1239–1307, vládl 1272–1307).¹⁹

¹² V angličtině *Harold II.*, ELTON 1999, s. 28., Bitva se odehrála na území dnešního hrabství East Sussex, v okolí města pojmenovaného dnes jako Battle (East Sussex, Anglie). Dnes v místech bitvy stojí zbytky benediktinského opatství.; čerpáno z: NELSON 2007, s. 3–9, 25–31.

¹³ V angličtině *William the Conqueror.*, ŠAROCHOVÁ 2006, s. 122, 197.

¹⁴ V angličtině *Stephen of Blois.*

¹⁵ MORGAN 1999, s. 100.

¹⁶ MORGAN 1999, s. 124, 125., První Plantagenetem na anglickém trůnu byl Jindřich II. (anglicky *Henry II.*, žil 1133–1189, vládl 1154–1189). Jindřich II. byl původně známý jako vévoda z *Anjou*.

¹⁷ Francouzské středověké umění má značný vliv na umění středověké Anglie.

¹⁸ MORGAN 1999, s. 101., Užívání francouzského jazyka má vliv i na pohřební umění. Můžeme číst četné francouzské nápisy na středověkých náhrobních deskách.

¹⁹ V angličtině *Edward the Longshanks.*, MORGAN 1999, s. 126., MUNDY 2008, s. 233.

Zmíněné politické i kulturní vztahy a nástup Normanské dynastie na anglický trůn měl vliv na vývoj ostrovního gotického umění, které přebíralo v mnohém umělecké proudy francouzské gotiky.

1.2 Církev

Mimo dědičné nároky na anglický trůn a spory o francouzské državy pomohla udržovat kontakt anglického ostrova s evropským kontinentem především také křesťanská víra.²⁰ S rozvojem křesťanské víry na ostrovech souvisí výstavba benediktinských klášterů a pozdější příchod dalších řádů.²¹ Postupně se rozvíjela struktura a dělení křesťanské obce na diecéze.²² S nástupem Normanské dynastie na anglický trůn byla opět zavedena na anglickém území pravidelná daň papežskému stolci.²³

²⁰ Mimo spory anglických panovníků s Francií ve 13. století můžeme zmínit také nesčetné války mezi Francií a Anglií, především *Stoleté války* (trvala 1337–1453), kdy středem sporů byl obchod a ovládnutí území Flander.; čerpáno z: HAY 2010, s. 33.

²¹ Sv. Augustin z *Canterbury* byl benediktinský mnich.

²² MORGAN 1999, s. 142, 143.

²³ Tzv. *Petrova pence* se odváděla až do doby vlády Jindřicha VIII. *Tudora* (anglicky Henry VIII, žil 1491–1547, vládl 1509–1547); čerpáno z: MUNDY 2008, s. 213.

S příchodem řeholníků a narůstající výstavbou klášterů a katedrál se podobně jako na kontinentě hojně rozvíjelo křesťanské umění a architektura. Rozvoji středověkého pohřebního umění dopomohla příslušnost vládnoucí třídy a obyvatelů k papežskému stolci a následný rozvoj kultu svatých, který byl úzce spojen s vírou ve věčný život a odpuštění po smrti.²⁴ S pozdějším tvrzením o *Očistci* bylo ještě více potřeba setrvat v kontaktu s Bohem skrze světce.²⁵ Pomocí kultu svatých a strachu z *Očistce* si papež udržoval narůstající moc nad evropskými panovníky.²⁶ Vládnoucí třída měla sloužit především Bohu, králové měli být panovníkem z Boží vůle a legitimita královských rodin na trůn byla často podpořena svatořečením členů královských rodin papežem.²⁷

²⁴ Papež si vyhradil právo svatořečit a uznávat pravost relikvií.; čerpáno z: MUNDY 2008, s. 226.

²⁵ Očistec byl přesně definován za pontifikátu papeže Řehoře *Velikého* (zemřel 604, pontifikát od 590).; čerpáno z: CATHOLIC LAYMAN 1855, s. 98.

²⁶ HAY 2010, s. 32., Církevní a světská moc si vzájemně konkurovaly nebo se podporovaly.; čerpáno z: MUNDY 2008, s. 222, 223.

²⁷ Býti panovníkem znamenalo sloužit Bohu, a tedy i církvi a papeži.; čerpáno z: MUNDY 2008, s. 211., Jako názorný příklad snahy o legitimitu dědictví trůnů můžeme uvést následná tři svatořečení a světce: Eduard *Vyznavač* (zemřel 1066) byl svatořečen v roce 1161; Ludvík IX. *Francouzský* (žil 1214–1270, vládl 1226–1270) byl svatořečen v roce 1297; ve 14. století v českých zemích Karel IV. (žil 1316–1378, král český 1346–1378, král římský 1346–1378, císař Svaté říše římské 1355–1378) prosazoval kult *sv. Václava* (český kníže, žil 907–935, vládl 925–935).; čerpáno z: STLOUKAL 1929, s. 39., 40.

1.3 Obchod

Bohatství středověké Anglie záviselo především na vlastnictví půdy a na feudálním hospodářství spojeném s půdním vlastnictvím.²⁸ K rozvoji zemědělství přispěly i kláštery, které s půdou hospodařily.²⁹ Anglické území je nejen známo chovem ovcí, ale také zpracováváním a vývozem vlny z Anglie především do Nizozemí, ale i do Itálie a středozevní oblasti.³⁰ Obchod s nizozemskou oblastí, a především s Flandry, měl vliv i na produkci anglického funerálního umění.³¹

1.4 Společenské poměry a rytířství

Společnost středověké Anglie byla založena na feudálních poměrech a hierarchii ve společnosti.³² Král Anglie, který byl sám zavázán lenním slibem francouzskému králi, měl také své vazaly, kteří mimo odvody daní z půdy byli i povinni poskytnout nutnou vojenskou podporu.³³

Poddaní rytíři byli vnímáni nejen jako ti, kdo pasivně válčili proti zlu skrze čestné chování, ale i aktivně ve zbrani.³⁴ Rytíři si postupně získali kladné vnímání křesťanské

²⁸ HAY 2010, s. 27., MORGAN 1999, s. 166.

²⁹ MUNDY 2008, s. 107., Trojpolní systém, který byl též užíván na anglickém území, také zvýšil produkci a následný vývoz obilovin; čerpáno z: MUNDY 2008, s. 82., Kláštery také byly vlastníky ovcí.; čerpáno z: HAY 2010, s. 46.

³⁰ Nizozemská oblast by ve středověku zvláště ocenila obchod s vlnou, jelikož například město Brusel bylo od 14. století jedním z předních měst pro výrobu vlněných tapisérií.; čerpáno z: LUCIE-SMITH 2003, s. 212., HAY 2010, s. 27, 46., MORGAN 1999, s. 168, 169.

³¹ Jedním z míst, odkud se dovážely zahraniční mosazné náhrobní desky, byly Flandry.; čerpáno z: NORRIS 1968, s. 67., Můžeme se také tázat, zda křížácké výpravy a obchod se severní Itálií a středozevní oblastí nemohl mít vliv na časté užití kýlového oblouku (baldachýnu) v architektuře pohřebního a votivního umění a stavbu zádušních kaplí. V byzantském umění jsou též stavěny pohřební niky s obloukem a pohřební kaple (známé pod termínem *parekklesion*) s portréty donátorů.; čerpáno z: RODLEY 1994, s. 302, 303. V benátském středověkém umění a architektuře se často setkáváme s obloukem ve tvaru oslího hřbetu.

³² Dělení společnosti na vyšší a nižší šlechtu, svobodný lid a nevolníky, čerpáno z: HAY 2010, s. 35.

³³ HAY 2010, s. 35.

³⁴ Rytíři byli též vazaly.; čerpáno z: FLORI 2008, s. 93., BUBEN 1999, s. 369., HAY 2010, s. 51, 71., FLORI 2008, s. 61, 195., SAUL 1992, s. 6., STONE 2002 s. 93., Protože bylo snahou prezentovat dobrý

společnosti skrze křížové výpravy, kdy hájili zájmy katolické církve.³⁵ Rytířem ve svaté válce se mohl stát dobrovolník, ale často byla i účast na výpravě uložena jako pokání.³⁶ Rytířské tituly si později osvojila šlechta a rytířem se mohl stát pouze svobodný člověk z urozené rodiny.³⁷ Avšak titul rytíře nebyl vždy automaticky dědičný, ale byl často získán postupnou výchovou a za zásluhy.³⁸

Rytířství a rytíři se stali oblíbeným světským námětem cností v umění. Církevním idolem cností byl světec a světským idolem cností se stal rytíř.³⁹ Podobně jako církev upevňovala svoji moc ve společnosti skrze světce a dogma o *Očistci*, tak vládci a šlechta upevňovali svoji moc ve společnosti prezentováním se jako ochránci světských cností. Jako ideály svatých, i ideály rytířství se staly součástí středověké kultury a vzorem dobrých mravů pro společnost.⁴⁰ Rytířství v umění se projevovalo především v literatuře, ta však byla určena pro užší vzdělanou a vládnoucí společnost.⁴¹ V umění náhrobků se ideál rytíře stával bližším i negramotné společnosti.

charakter zesnulého na náhrobku, figury ozbrojených rytířů se staly častým námětem středověkých náhrobků.

³⁵ BUBEN 1999, s. 368, 369., HAY 2010, s. 64., FLORI 2008, s. 162, 163., MUNDY 2008, s. 175., SAUL 1992, s. 7., Křížáci nebyli přímo válečníky, ale poutníky bojující proti nevěřícím. Podobně jako smrt cestujícího poutníka, byla i smrt křížáka v boji vnímána jako cnostná oběť, která zasluhuje odpuštění hříchů.; čerpáno z: ASHLEY, DEEGAN 2009, s. 11., FLORI 2008, s. 164., MUNDY 2008, s. 214.

³⁶ Účast na křížové výpravě byla neplacená a účastníci někdy doufali právě v odpuštění hříchů. Do 12. století rytířem nemusel být vždy urozený jedinec.; čerpáno z: FLORI 2008, s. 69, 164., MUNDY 2008, s. 214., MUNDY 2008, s. 214.

³⁷ HAY 2010, s. 65., FLORI 2008, s. 61, 64, 71., MUNDY 2008, s. 174.

³⁸ Pokud byl titul lorda (sira) vázán na dědičnost panství, byl titulem dědičným. V jiných případech byl získán za zásluhy.; čerpáno z: BUBEN 1999, s. 369.

³⁹ FLORI 2008, s. 198.

⁴⁰ SAUL 1992, s. 7., STONE 2002 s. 90.

⁴¹ STONE 2002, s. 90–105., FLORI 2008, s. 197.

2 SMRT VE STŘEDOVĚKU

Středověcí křesťané přijímali smrt jako součást každodenního života.⁴² Samotná smrt pro středověkého věřícího mohla být přechodem k věčnému životu a vykoupení skrze Ježíše Krista.⁴³ Proto bylo důležité, aby smrt byla dobrou smrtí. Věřící křesťané ve středověku nechtěli umírat ve hříchu proti Bohu a svým blízkým, ale mohli se také snažit urovnat některé křivdy, kterých se dopustili na zemi.⁴⁴ Svátosti smíření a poslední pomazání byly cestou, jak se vyhnout smrti ve hříchu.⁴⁵ Křesťané se obávali náhlé smrti, jelikož ta znemožnila přijmout jednu z těchto svátostí před odchodem na onen svět. Náhlá smrt byla tedy spíše vnímána jako potupa a trest od Boha.⁴⁶

2.1 Pandemie černé smrti ve 14. století, její dopad na populaci anglického území

Pandemie černé smrti, která zachvátila anglické území a západní Evropu v roce 1348, byla vnímána některými křesťany jako trest od Boha, blížící se konec světa, či dokonce poslední soud.⁴⁷ Tato pandemie moru měla v některých regionech Anglie za následek mortalitu i třetiny obyvatelstva a zanechala značný vliv na mentalitu středověké věřící společnosti.⁴⁸

⁴² ARIÈS 2000, s. 37., GOFF, TRUONG 2003, s. 69, 70., GUREVIČ 2016, s. 183.

⁴³ OHLER 2001, s. 211.

⁴⁴ OHLER 2001, s. 35., Hříchy proti Bohu a blízkým. Mám na mysl porušení pravidel Desatera; uvedeno ve Starém zákoně Bible, Exodus 20, 2–17.; uvedeno v Starém zákoně Bible, Deuteronomium 5, 6–21.

⁴⁵ ARIÈS 2000, s. 26, 27.

⁴⁶ ARIÈS 2000, s. 23., GUREVIČ 2016, s. 183., Je možné, že zádušní kaple, náhrobky a jiné formy pohřebního a votivního umění, které v některých případech vznikaly před samotnou smrtí donátorů souvisely se strachem z náhlé smrti? Například lord Jan Cobham, který zemřel v roce 1408, měl náhrobek vyhotoven v roce 1367 (obr. č. 14.).

⁴⁷ LERNER 1981, s. 534., GOFF 1991, s. 123., OHLER 2001, s. 300., V Anglii se začal mor nejprve šířit na jihu a na západě.; čerpáno z: MORTON 1950, s. 91.

⁴⁸ Úmrtnost z důvodu černé smrti je procentuálně udávána různě a názory se liší. Úmrtnost v Anglii z důvodu nákazy morem mohla být v některých částech ostrova 5 %, třetinová nebo více jak poloviční.; čerpáno z: COOK 1959, s. 177., POOS 1985 s. 516, MORGAN 1999, s. 170., MORTON 1950, s. 93. Většina uvedených zdrojů v seznamu literatury mé práce se shoduje na více jak třetinové úmrtnosti z důvodu morové pandemie., HAY 2010, s. 40., MORGAN 1999, s. 170.

Nebyla to však pouze pandemie v polovině 14. století, která způsobila nevratné psychologické změny ve středověké společnosti Anglie.⁴⁹ Čtrnácté století by se dalo charakterizovat jako nešťastné století již od samotného počátku; a to nejen kvůli pandemii moru v roce 1348. Souběžně s morovou nákazou můžeme zmínit hladomory, *Stoletou válku* (trvala v letech 1337–1453), četná zemětřesení nebo ekonomické faktory.⁵⁰ Úmrtnost skrze morovou nákazu, četné bitvy a bída nižších námezdních vrstev vyústila k uvědomění si osobních hodnot a k náboženským otázkám; možná i pochybnostem; ohledně soudného dne.⁵¹ Častější náboženské otázky, pochybování a zdravá míra sobeckosti měly vliv na rozvoj votivního a pohřebního umění od 2. poloviny 14. století.⁵²

2.2 Černá smrt a zakládání církevních a edukačních institucí

V období po pandemii černé smrti do poloviny 15. století byly zakládány církevní vzdělávací instituce.⁵³ Za iniciátory založení těchto akademických institucí byly považováni vysoce postavení církevní hodnostáři nebo členové královských rodin.

⁴⁹ Epidemie moru se vracely v průběhu 14. století. V letech 1362, 1369, 1375 morové epidemie Anglii znovu zasáhly.; čerpáno z: MORGAN 1999, s. 171.

⁵⁰ Na severu Evropy a Anglie byl nejhorším hladomorem 14. století ten v letech 1315–1317.; čerpáno z: DEWITTE/ SLAVIN 2013, s. 38., GOFF 1991, s. 123., Zemětřesení pocíťovány na anglickém území v letech 1300, 1320, 1343, 1349, 1382, 1385.; čerpáno z: <http://www.earthquakes.bgs.ac.uk/historical/data/studies/MUSS008/MUSS008.pdf> [2019-10-03]., Hay 2010, s. 39, 40.

⁵¹ Nižší vrstvy obyvatelstva se dožadovaly výrazně vyšších odměn za odvedenou práci z důvodu inflace a nedostatku pracovních sil. Proto byla vydána v červnu 1349 tzv. *Ordinance of Labourers* (nařízení pracujících), která měla určit výši mzdy za námezdní práci. V roce 1351 byla vydán tzv. *Statute of Labourers* (status pracujících), který měl zabránit nárůstům mzdy za odvedenou práci.; čerpáno z: HATCHER 1994, s. 10, 11., Morton 1950, s. 93., Soudným dnem mám na mysl den smrti věřícího křesťana.

⁵² Sobeckostí mám na mysli výraznější prosazování vlastního „já“ ve vztahu k Bohu a okolní společnosti pomocí votivního umění a architektury., ENGEL 2007, s. 151., Pohřební a votivní umění nebylo levnou záležitostí a skrze jeho rozvoj se projevovalo sebeuvědomění vyšších vrstev obyvatelstva.

⁵³ Akademické instituce, kde byla možnost studovat teologii; např. Nová kolej v Oxfordu (*New College, Oxford*, založena 1379), Kolej Všech svatých v Oxfordu (*All Souls College, Oxford*, založena 1438), Královská kolej v Cambridge (*King's College, Cambridge*, založena 1441) a jiné.

Epidemie černé smrti v průběhu 14. století mohly být jednou z příčin k zakládání těchto akademických institucí, a to z důvodu vysoké mortality populace na anglickém území. Tato úmrtnost mohla zasáhnout i duchovní.⁵⁴ I zde však bychom měli zvážit jiné příčiny k zakládání akademických institucí než úmrtnost z důvodu morové nákazy.⁵⁵

Mezi ostatní příčiny úbytku duchovních a studentů teologie mohla být již zmíněná *Stoletá válka* nebo běžná fluktuace studentů a akademiků.⁵⁶ V Oxfordu, kde byla v 26. listopadu 1379 založena Nová kolej biskupem Vilémem Wykehamem (žil asi 1320–1404) nemuselo být příčinou založení úbytek akademiků a studentů teologie z důvodu smrtelné nákazy černou smrtí.⁵⁷ V Oxfordu v době pandemie černé smrti byla úmrtnost asi 5 %.⁵⁸ Oxfordští studenti a akademici se mohli přesunout mimo město Oxford, aby unikli vyššímu riziku nákazy městského prostředí. Z dochovaných dokumentů úmrtnost teologů v době trvání pandemie 1348–1350 není o moc vyšší než úmrtnost teologů před morovou nákazou.⁵⁹ Výše úmrtnosti byla však v regionech Anglie různá.⁶⁰

⁵⁴ Cook udává za příčinu k založení akademických institucí vysokou úmrtnost za četných morových epidemiích, která by zasáhla i duchovní.; čerpáno z: COOK 1959, s. 177.

⁵⁵ COURTENAY 1980, s. 696.

⁵⁶ Studenti, kteří po morové nákaze nebyly dále zmiňováni v akademických dokumentech mohli studia zanechat nebo ho dokončit. Důvodem úmrtí některých studentů nemusela být vždy černá smrt.; čerpáno z: COURTENAY 1980, s. 704.

⁵⁷ V angličtině *William Wykeham*.

⁵⁸ Courtenay se odvolává na H. E. Saltera, když uvádí celkově nízkou úmrtnost populace v Oxfordu v době pandemie moru.; čerpáno z: COURTENAY 1980, s. 697.

⁵⁹ Courtenay dle statistiky tvrdí, že morová nákaza nemohla zapříčinit vyšší úmrtnost teologů o více jak 5–10 %.; čerpáno z: COURTENAY 1980, s. 697, 702.

⁶⁰ V některých regionech Anglie byla úmrtnost vyšší než v Oxfordu. Vysoká úmrtnost se týkala např. Winchesteru. Vilém Wykeham byl vzděláván ve Winchesteru a stal se tamním biskupem v roce 1366. Je možné že zakládání akademických institucí biskupem Vilémem Wykehamem mělo spojitost s vyšší úmrtností v oblasti Winchesteru., Vysokou úmrtnost ve Winchesteru zmiňuje Bergdolt.; čerpáno z: BERGDOLT 2002, s. 75.

2.3 Černá smrt a nečekané vlivy na rozvoj votivního umění

Další možným důvodem k zakládání církevních a akademických institucí mohl být úpadek morálky způsobený černou smrtí spolu s dlouho trvající *Stoletou válkou*. Církev by pocítila úpadek morálky a mohlo být třeba více duchovních k posílení víry a k zachování dobrých mravů. Akademické církevní instituce byly zakládány spolu s charitativními, votivními nebo pamětními místy.⁶¹ Chaos z vysoké úmrtnosti během války a za morových epidemií mohl být zažehnán častějšími modlitbami a sloužením Eucharistie. V Anglii se proto po morové epidemii z let 1348–1349 stavěly *zádušní kaple*, které měly zajistit kontinuální modlitbu a mše za duše zemřelých.⁶²

⁶¹ BERGDOLT 2002, s. 125, 126, 130, 131.

⁶² ENGEL 2007, s. 151.

3 GOTICKÁ ARCHITEKTURA NA ANGLICKÉM ÚZEMÍ

Gotická architektura se začala vyvíjet ve Francii ve 12. století, odkud se šířila dále do Evropy. V Anglii sílily kulturní a politické vlivy s Francií od normanského záboru (1066) a nový trend gotiky začal pronikat na Britský ostrov ve druhé polovině 12. století.⁶³ Anglii dělí od evropského kontinentu moře, což vedlo k zachování starších kulturních tradic v Anglii. I přes rychlé osvojení gotických architektonických prvků se i nadále na ostrově ve vrcholně středověkých stavbách uplatňují starší anglo-saské a anglo-normanské stavební principy.⁶⁴

3.1 Chronologický vývoj gotické architektury

Vývoj anglické gotické architektury dělíme na tři hlavní období. Pro snadnější orientaci se raná gotika datuje do let 1170–1240, kdy byla započata přestavba chóru katedrály v Canterbury. Na anglickém území pracovali architekti z Francie a šíření nových stavebních principů podporovali benediktini a cisterciáci stavbou nových klášterních komplexů. Projevovala se snaha o odhmotnění staveb. Na stavbách se hojně užívalo křížových kleneb. Počáteční fáze rozmachu gotiky je známa pod termínem *Anglický raný styl*.⁶⁵

Vrcholný rozmach anglické architektury se datuje do let 1240–1330. Do tohoto období spadá přestavba Westminsterského opatství v druhé polovině 13. století. Vlivy francouzské gotiky nejsou na stavbách již tak příznačné, architekti se navrátili ke starším tradičním formám se silným zdívem. Vrcholná anglická gotika je označována termínem *Dekoratívni styl*. Motivy kružeb byly populární formou dekorace oken i zdíva. Snahou

⁶³ Roku 1066 se na jihu Anglie vylodila vojska normanského vévody Viléma (zemřel 1087) a v bitvě u Hastingsu porazila anglo-saská vojska Harolda II. (zemřel 1066). Normanský vévoda nastoupil na anglický trůn jako *Vilém I. Dobývateľ.*, ENGEL 2007, s. 118., 122, 123., KOCH 2012, s. 188., Některé prvky gotické architektury se uplatňují na stavbách již v počátku 12. století, například na katedrále v Durhamu.; čerpáno z: ENGEL 2007, s. 122.

⁶⁴ ENGEL 2007, s. 118., KOCH 2012, s. 188.

⁶⁵ ENGEL 2007, s. 122., KOCH 2012, s. 191, 206., Cisterciácký řád byl založen v roce 1098 na území tehdejší Francie, zakladatelem byl Robert z Molesme (anglicky *Robert of Molesme*, žil 1027–1110.); čerpáno z: MANSER, PICKERING 2004, s. 253.

bylo zaplnit téměř každý zděný prostor stavby geometrickým nebo dynamickým motivem kružby. Klenby se změnilly, z křížových na složitější síťové.⁶⁶

Pozdní anglická gotika, tzv. *perpendikulárního stylu*, se datuje do let 1330–1530. Poslední fáze gotiky hledá způsob dekorace v lineárních a geometrických formách. Velká panelová okna dělena vertikálními a horizontálními příčkami s motivy jeptišek nebo sdružených nosů se stávají příznačnými pro *perpendikulární styl*. Rozvinul se typ vějířové klenby, která je stlačenější v oblouku.⁶⁷

3.2 Kontinentální francouzské vlivy na architekturu

Pro gotickou architekturu je charakteristické užití vnějšího opěrného systému. Bez užití odpovídajícího opěrného systému by francouzské gotické katedrály nemohly obstát ve své vertikalitě a v odlehčení zdiva.⁶⁸ I když se projevují snahy o odlehčení zdiva v rané fázi gotiky, katedrály na anglickém území jsou nižší a nejsou stavěny do výšky jako katedrály ve Francii nebo v Německu (katedrála v Kolíně nad Rýnem, započata 1248).⁶⁹ Vnější opěrný systém je přejímán ojediněle a dle anglo-normanských zvyků bývá i zastřešen.⁷⁰ Díky tradiční síle zdiva sakrálních anglických staveb nebývá vnější opěrný systém ani potřebný.⁷¹

Katedrály bývají ve Francii a na kontinentě stavěny ve městech, kde svojí výškou imponují a jsou v kontrastu k nižším užitkovým stavbám. Stavba katedrály v jádru města nebyla vždy zvykem na anglickém území a stavěly se na kraji města (katedrála v Salisbury, stavba započata 1220), kde namísto jejich výšky mohla vyniknout jejich

⁶⁶ ENGEL 2007, s. 121, 137., KOCH 2012, s. 191, 207.

⁶⁷ ENGEL 2007, s. 147., KOCH 2012, s. 191, 208., Například vějířová klenba Wilcotské zádušní kaple (datována 1440) je stlačenější v oblouku, obr. č. 49.

⁶⁸ KOCH 2012, s. 150.

⁶⁹ Katedrála v Kolíně nad Rýnem je zasvěcena sv. Petru.

⁷⁰ Katedrály následují typ románských bazilik, kdy hlavní loď je převýšená.

⁷¹ ENGEL 2007, s. 119, 121., KOCH 2012, s. 189.

plošná rozsáhlost, délka a těžkopádná mohutnost, které Anglie přejala již v době normanské dynastie.⁷²

Délka a rozsáhlost anglických katedrál je podmíněna půdorysným řešením, kdy hlavní loď, boční lodě, chór, zadní chór,⁷³ východní závěr nebo případně kaple jsou stavěny za sebou nebo vedle sebe jako samostatné jednotky. Způsob postupného nastavování se uplatňoval v románské architektuře ve Francii (opatství Saint-Bénigne v Dijonu, přestavba po 1001).⁷⁴ Prostory loď a chórů byly od sebe odděleny přepážkou, tzv. letnerem.⁷⁵

V Normandii se uplatňovaly věže nad křížením. Tyto věže byly otevřené a zdobené žebrovím (Évreux, přestavba transeptu s chórem po 1300).⁷⁶ Věže nad křížením, typické pro katedrály anglického území (Ely, oktagon věže z let 1322–1344), navazují na původní francouzský románský styl, který se rozvíjel na britském ostrově v době vlády králů normanské dynastie.⁷⁷

Ani politické a kulturní vlivy z Normandie neubírají na osobitosti anglických sakrálních staveb. Věže nad křížením jsou sice vlivu normanského, ale ostrovní stavitelé nekladli důraz na jasné vertikální členění západních průčelí katedrál pomocí vysokých věží a opěrných pilířů.⁷⁸ Anglická gotická architektura, i přes politické a kulturní vazby

⁷² Katedrála ve Winchesteru má délku 192 m, je jednou z nejdelších světových katedrál.; čerpáno z: KOCH 2012, s. 189., Katedrála v Salisbury je zasvěcena Požehnané Panně Marii., ENGEL 2007, s. 119., KOCH 2012, s. 189., ULLMANN 1987, s. 18.

⁷³ V angličtině vyjádřen termínem *retro-choir*. Jedná o rozsáhlý prostor za samotným chórem a presbytářem (kněžištěm). Překlad odvozuji z latinského *retro* do anglického *back*, v českém jazyce *zadní*.

⁷⁴ KOCH 2012, s. 189., Opat Vilém z *Volpiana* (anglicky *William of Dijon*, žil 962–1031, byl později prohlášen za svěťce) se v roce 1001 angažoval na přestavbě původní baziliky Saint-Bénigne ze šestého století. Původní raně středověká rotunda nad hrobem svěťce se dochovala a bylo k ní dále přistavováno.; čerpáno z: LAULE, LAULE 2004.

⁷⁵ Přepážky se také užívaly ve Francii v době románské.; čerpáno z: KOCH 2012, s. 189.

⁷⁶ KOCH 2012, s. 151., Stavba katedrály v Évreux byla započata na začátku 12. století a zasvěcena Panně Marii.; čerpáno z: KURMANN 2007, s. 157.

⁷⁷ Stavba katedrály v Ely byla započata po roce 1081.; čerpáno z: WISCHERMANN 2004, s. 228. KOCH 2012, s. 189., Prvky románské architektury obsahovaly i stavby doby anglo-saské. Vlivy normanské románské architektury se projevují po roce 1066.; čerpáno z: WISCHERMANN 2004, s. 216, 217.

⁷⁸ STODDARD 1972, s. 104., Ute Engel přisuzuje podobu fasád anglických katedrál celkovému přístupu ke členění katedrály, tj. rovných obvodových zdí bez apsidových zakončení.; čerpáno z: ENGEL 2007, s. 119.

s evropským kontinentem, má svébytný charakter. Prvky kontinentální architektury a umění jsou přejímány, avšak jejich seskupení je velice osobité. Je otázkou, do jaké míry se snažili architekti anglických katedrál navázat na předchozí tradice nebo se vymknout stylistickému vývoji architektury kontinentu a Francie.⁷⁹ Můžeme si také klást otázku, zda četná zemětřesení nemohla hrát roli v potlačení výšky sakrálních staveb a ve snaze zachovat silnější obvodové zdivo. Na anglickém území bylo zaznamenáno několik zemětřesení v době středověku, která by mohla způsobit poškození vyšších katedrálních staveb.⁸⁰

⁷⁹ ENGEL 2007, s. 118., Vliv vikingské kultury a jutské oblasti také nelze vyloučit. Vikingové podnikali nájezdy na ostrovní území v 8. století. V roce 1017 byl korunován v Londýně Knut *Veliký* (zemřel 1035, byl původem z Dánska), který sám podporoval rozvoj křesťanské víry.; čerpáno z: ELTON 1999, s. 9., 10.

⁸⁰ <http://www.earthquakes.bgs.ac.uk/historical/data/studies/MUSS008/MUSS008.pdf> [2019-03-02].

4 MIKRO-ARCHITEKTURA

Drobná architektura, podobně jako architektura větších rozměrů, slouží svému účelu. Je také záměrem člověka, aby architektura působila také esteticky. I menší stavby proto podporují rozvoj ostatních oblastí umění jako je sochařství, malířství nebo užité umění.⁸¹ Účel pamětního umění má samozřejmě vliv na ztvárnění sochařských, malířských nebo užitkových děl, které tyto stavby doplňují. Téma mikro-architektury se jen z části týká samotných objektů pamětních monumentů a náhrobků. V širším liturgickém pojetí můžeme hovořit o zdobných architektonických prvcích relikviářů, svatostánků, oltářů, sedile (sedile, Cobham, Kent, datovány 14. století), chórových lavic (stally katedrály v Ely, datovány 1338–1348, reliéfy lavic datovány 1851–1865), letnerů (přepážka kaple sv. Eduarda Vyznavače, katedrála v Canterbury, datována 15. století) nebo jiného vybavení liturgického prostoru. Středověké estetické cítění oceňovalo bohatou dekoraci interiéru a mikro-architektura je téma, které se nevyčerpá.

4.1 Makro-architektura a mikro-architektura ve spojitostech

Organizace architektonického prostoru exteriéru i interiéru, vzájemné propojení větší a menší architektury, by měly tvořit harmonii nebo přiměřený kontrast z hlediska účelu a estetického působení.⁸² Mikro-architektura doby gotické napodobuje jednotlivé stavební prvky větších staveb v souladu s dobou, ve které vznikala a naplňuje potřeby víry a libosti evropské středověké mentality společnosti, která byla převážně sjednocena ve víře v Krista. Je nezbytné znovu zdůraznit, že exteriér i interiéru kostela a jeho vybavení sloužilo křesťanské liturgii.

⁸¹ KOULA 1973, s. 7.

⁸² KOULA 1973, s. 88.

Drobnější stavby zároveň tvoří mnoho kontrastů v porovnání s makro-architekturou, a to nejen svojí velikostí. Stavitelé menší staveb a tvůrci užitého umění, vedle již stávajícího užití a kombinací stavebních prvků, často nacházeli prostor pro experimentování s architektonickými prvky a hledali nové možnosti pro jejich seskupení a tvarosloví.⁸³ Avšak ani tyto kontrasty se nevymykají lidskému měřítku a středověkému chápání.⁸⁴

4.2 Pamětní anglická mikro-architektura

Architektonické tvarosloví menších rozměrů, především pamětních monumentů, často spíše stojí v kontrastu ke svému okolí a již zmíněné experimentování u staveb menšího měřítka je jedním z možných vysvětlení. Dalším možným vysvětlením je samotné poslání pamětní architektury uchovat věčnou památku na zesnulé, zajistit jim klidný odpočinek a následné vzkříšení k životu věčnému skrze víru v Boha a modlitby. Pokud by pamětní architektura nebyla výrazná v prostoru a ve vztahu ke svému okolí, neupoutala by pozornost společnosti k následné modlitbě za duši samotného zemřelého a jeho rodiny. Královští nebo jiní zámožní donátoři pamětních staveb nedoufali jen v modlitbu za spásu duše od kolemjdoucího, ale také upevňovali vlastní a rodinné postavení ve společnosti, což může být další možnou příčinou pro inovativní přístupy u středověké pamětní mikro-architektury.⁸⁵

Tři dochované *Eleonořiny kříže* jsou jistě vzorem snahy o upevnění společenského postavení královského rodu Plantagenetů. Tyto kříže byly stavěny na památku královně Eleonory *Kastilské* (žila 1241–1290), která byla první manželkou Eduarda I. *Dlouhán* (žil 1239–1307, vládl 1272–1307).⁸⁶ Když královna zemřela v Harby, její tělo bylo přeneseno do Londýna k řádnému pohřbu.⁸⁷ Krátce po její smrti dal Eduard I. *Dlouhán*

⁸³ Zukowsky udává dobrý příklad tvořivosti a experimentování středověkých umělců u *Eleonořiných křížů* (stavěny 1291–1297).; čerpáno z: ZUKOWSKY 1974, s. 41.

⁸⁴ KOULA 1973, s. 87.

⁸⁵ Modlitba vyžaduje jistou míru pokory, a je tedy vyjádřením jisté pokory a uznání svrchovanosti Boha, ale též možná i donátora.

⁸⁶ V angličtině *Eleanor of Castile*.

⁸⁷ Mínieme Harby v hrabství Nottinghamshire, v severní části Anglie.

vztyčit kříže podél pohřební cesty. Pouze tři tyto kříže jsou dochovány v dnešní době.⁸⁸ Ač se nejedná přímo o pohřební monumenty, zajisté stojí za uvedení příkladu drobné stavby dvorského umění samotného závěru 13. století, a to už pro svůj vliv na pozdější architektonický vývoj na anglickém území.⁸⁹

Jako pamětní stavby dvorského umění, jsou kříže Eleonory *Kastilské* inspirovány francouzskou mikro-architekturou dvora Ludvíka IX. *Svatého* (zemřel 1270).⁹⁰ Podobné sloupové stavby se tyčily na území Francie při pohřební cestě krále Ludvíka IX. z Paříže do Saint Denis.⁹¹ I když anglická architektura podle prvního dojmu působí velice svérázně v užití svého tvarosloví, je zřejmý vliv architektury a francouzského dvora na pamětní monumenty Anglie.⁹² Kříže královny Eleonory *Kastilské* nejsou jedinými vzory pamětního umění Anglie, kde bychom mohli pozorovat jistý vliv francouzského dvorního umění a architektury.⁹³

Architektonické motivy na anglických náhrobních mosazných deskách z počátku 14. století a první čtvrtiny 14. století (náhrobek Jany Cobhamové, vyhotoven 1305;⁹⁴

⁸⁸ Dochované jsou Eleonořiny kříže v Hardingstonu (postaven 1291, Northamptonshire, Anglie), Walthamu (postaven 1291, Lincolnshire, Anglie) a Geddingtonu (postaven 1294, Northamptonshire, Anglie).; čerpáno z: EVANS 1949, s. 96, 99., obr. 38, 39, 40.

⁸⁹ Užití oblouků kýlovitého tvaru bylo častým prvkem v pozdější době vrcholně gotické epochy, tzv. *Dekoratívniho stylu*, na anglickém území.; čerpáno z: ZUKOWSKY 1974, s. 42.

⁹⁰ Pamětním uměním a architekturou mám na mysli to umění, které bylo vyhotoveno ke kontinuální památce donátora nebo jiných osob.

⁹¹ Pamětní sloupy Ludvíka IX. *Svatého* byly vztyčeny v roce 1271.; čerpáno z: EVANS 1949, s. 99., ZUKOWSKY 1974, s. 39.

⁹² Samotná historická souvislost, že francouzský král ve středověku dával anglickému králi ostrovní území v léno od dob Normanské invaze, podporuje tvrzení dominance Francie ve středověké Evropě. Není proto překvapující, že středověká Francie mohla být i pro anglický ostrov v mnohém inspirací.

⁹³ Mním vliv umění a architektury dvora Ludvíka IX. *Svatého* a dvora tehdy vládnoucích francouzských Kapetovců. Ludvík IX. byl svatořečen v roce 1297 a byl světec tehdy vládnoucí dynastie Kapetovců. Evans nastiňuje otázku snahy o svatořečení Eleonory *Kastilské*.; uvedeno v: EVANS 1949, s. 99., Angličtí dřívější významní světcí královského původu jako Edmund *Mučedník* (anglicky *Edmund the Martyr*, žil 841–870), Eduard *Mučedník* (anglicky *Edward the Martyr*, žil 962–978), Edward *Vyznavač* (žil 1003–1066) nebyly *Plantageneti*. Je dosti možné, že vládnoucí *Kapetovci* rodovým světcem zapůsobili na vládnoucí anglické *Plantagenety*. Ti, vedle inspirace z francouzského dvorního umění, pak též chtěli vlastního rodového světce.

⁹⁴ Obr. č. 8.

Markéty Camoysové, vyhotoven 1310;⁹⁵ lorda Adama Bacona, vyhotoven 1320; lorda Viléma FitzRalpha, vyhotoven 1323) vykazují vliv francouzské architektury dvora Ludvíka IX. více než vliv makro-architektury, která se rozvíjela na ostrově.⁹⁶ Na architektonických tvarech mosazných náhrobků můžeme pozorovat snahu o vertikální, elegantně odstupňovaný převýšený opěrný systém sloupků se zvýrazněným vimperkem nad obloukem baldachýnu. Podobný přístup můžeme sledovat u vnějšího opěrného systému francouzských kaplí rayonnantní gotiky z doby vlády Ludvíka IX., jako například na Sainte Chapelle v Paříži (zasvěcena 1246).⁹⁷ Podobný důraz na vimperky je také kladen u portálů západních průčelí některých významných francouzských katedrál 13. století⁹⁸ (Reims, plán západního průčelí z let 1230–1230; Laon, západní průčelí započato před rokem 1200).⁹⁹

Sakrální stavby a drobné pamětní monumenty a náhrobky se vzájemně doplňují a ovlivňují. I když architektonická dekorace pamětních monumentů a náhrobků přejímá architektonické prvky užívané na větších stavbách, ponechává si svůj miniaturní ráz a důvtip. Pamětní monumenty a náhrobky, i přes opakované užívání stavebních prvků z větších staveb, jsou inspirovány ve své konečné kompozici spíše další mikro-architekturou, jako relikviáře svatostánky nebo retábly oltářů.¹⁰⁰

⁹⁵ Obr. č. 20.

⁹⁶ V angličtině *Joan Cobham, Margaret Camoys, William FitzRalph*.

⁹⁷ Obr. č. 53., STODDARD 1972, 280, 294., 297., Dalším příkladem může být Mariánská kaple v Saint Germer de Fly (stavěna 1260–1265)., Tzv. *Rayonnantní styl* gotiky se rozvíjel na francouzském území v letech 1230–1350.; FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999, s. 472.

⁹⁸ Stavby započaty v některých případech ve 12. století nebo dříve, ale dokončovány v následujících stoletích, např. zmiňovaná katededrála v Laonu.

⁹⁹ Stoddard uvádí plán fasády katedrály v Reimsu z roku 1220–1230, Klein datuje západní průčelí v Reimsu po roce 1254.; čerpáno z: KLEIN 2007, s. 59., STODDARD 1972, s. 209., Katedrála v Reimsu je zasvěcena Panně Marii., Katedrála v je Laonu zasvěcena Panně Marii.

¹⁰⁰ Zmíněná Sainte Chapelle, která má vliv na výtvarné pojetí dříve zmíněných náhrobků, byla zamýšlena jako relikviářová schrána.; uvádí: STODDARD 1972, s. 292, 294. Pamětní monumenty, jako např. Eleonořiny kříže a jiné, jsou v poměru k sakrálním stavbám kostelů a katedrál miniaturní, avšak působí sami o sobě ve svém prostoru monumentálně a honosně.

5 UMĚNÍ NÁHROBKŮ

Umění středověkých náhrobků a pamětních monumentů 14. a 15. století, které jsou tématem předkládané práce, je projevem již pokročilých křesťanských hodnot. Víra v Krista, který byl ukřižován a vstal z mrtvých o třetím dnu, byla nadějí na posmrtný život v ráji. Středověká křesťanská společnost byla podporována ve víře, že smrt není pouze smutný a nevyhnutelný konec naší fyzické existence na zemi, ale nutnou přechodnou fází, skrze kterou vykračujeme k posmrtnému životu, a tedy k Bohu.¹⁰¹

Dřívější starověká nekřesťanská společnost západní Evropy se obávala mrtvých a pohřby se konaly daleko od příbytků živých. Řád této společnosti vyhodnotil mrtvé jako jasný protiklad ke stále žijícím a rituály u hrobů měly zažehnat strach z možného chaosu, který by nastal při kontaktu mrtvých s živými.¹⁰² S nástupem křesťanství přestali být zesnulí věřící hrozbou pro společnost.¹⁰³ Strach z možného znečištění při kontaktu s mrtvým tělem postupně pominul.¹⁰⁴ Mše a křesťanské litanie nesloužily přímo k uspokojení a zažehnutí obav živých, ale sloužily se také především ve jménu Pána a pro dobro zesnulých.¹⁰⁵ Rozvíjející se kult svatých podpořil přechod od starších antických tradic k těm křesťanským tradicím. Vyhledávání ostatků světců také dopomohlo přijímat tělesné ostatky bližních kladně. Světcí, jako vzory cnostného života, byli přímluvci a prostředníky v kontaktu mezi živými a Bohem a skrze ostatky a pozůstalosti světců byl tento vztah udržován.¹⁰⁶

¹⁰¹ ARIÈS 2000, s. 26., BINSKI 1996, s. 9.

¹⁰² ADKINS, ADKINS 2004, s. 393., ARIÈS 2000, s. 48., BINSKI 1996, s. 11.

¹⁰³ Rozvíjí se kult křesťanských mučedníků a svatých. Binski zvláště zmiňuje studii Petera Browna (Peter BROWN: *The Very Special Dead*. In: Peter BROWN: *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*, Chicago 1982, s. 69–85).; čerpáno z: BINSKI 1996, s. 12.

¹⁰⁴ V podobenství o dobrém samaritánovi se pohanský kněz obával styku s mrtvolou; uvedeno v evangeliu: Lukáš 10, 31.

¹⁰⁵ Modlitby za mrtvé, konané ve jménu Páně, mohou dopomoci ke zkrácení času v *Očistci* a urychlit přijetí do *Nebe*. *Očistec* je místo mezi *Peklem* a *Nebem*; čerpáno z: BINSKI 1996, s. 25.

¹⁰⁶ BINSKI 1996, s. 24., HAHN 1997, s. 1080., KLEIN 2011, s. 56.

5.1 Výklad původního účelu středověkých náhrobků

Středověké náhrobky a zvyky pohřbívání navazují na předešlé starověké tradice a mají tedy především pamětní funkci. Podobně jako ve starověku i středověký náhrobek vymezoval vizuálně místo pohřbu nebo upomínky na zesnulého.¹⁰⁷ Protože se západní starověká společnost jednotně neshodovala ve vizích posmrtného života, jejich náhrobky označovaly místo pohřbu jedinců a sloužily k uchování památky slávy pohřbeného jedince.¹⁰⁸ Středověký náhrobek, v porovnání s pouhou starověkou tradicí vzpomínky na jedince, slouží také k upevňování vztahu mezi jediným Bohem a lidmi.¹⁰⁹

Je důležité rozlišovat mezi středověkými náhrobky světců a ostatních členů náboženské obce. Náhrobky světců nemusí vždy označovat pouhé místo pohřbení světce, ale může i připomínat důležitou fázi světceva života nebo místo uložení dotýkané relikvie.¹¹⁰ Jako starověké pohřební návyky měly vliv na vývoj kultu svatých, tak měl kult svatých vliv na vývoj pohřebních zvyklostí pro laické osoby společnosti.

Rané kostely a jejich oltáře, které byly zasvěcovány světcům, se neobešly bez svatyně nebo relikvie, které přitahovaly stále větší počty poutníků.¹¹¹ Svátí, kteří byli cnostným příkladem pro křesťanskou společnost, napomáhali udržovat morálku a řád v křesťanské společnosti. Svatyně a relikvie (které byly cílem mnoha poutníků) byly též vedlejším zdrojem příjmů pro kláštery, kostely, katedrály i samotná města.¹¹² Demonstrující touha věřící společnosti být nablízku světci a mystickému místu, kde se setkává nebe se zemí a dějí se Boží zázraky, snaha o udržení řádu a morálky společnosti a uvědomění si

¹⁰⁷ ARIÈS 2000, s. 253.

¹⁰⁸ BROWN, s. 5, 6., Již západní starověká společnost vnímala některé zesnulé jako hrdiny. Kult svatých ve středověku, ač se v mnohém liší, navazuje na starověké tradice o pohřbívání a hrdinství.; čerpáno z: ADKINS, ADKINS 2004, s. 395.

¹⁰⁹ BINSKI 1996, s. 23.

¹¹⁰ Mám na mysli typ předmětů, kterých se světci dotýkali nebo je sami užívali.

¹¹¹ Bylo usneseno na *Nicejském koncilu* v roce 787, že kostel musel uchovávat relikvii, bez relikvie nemohl být kostel zasvěcen; čerpáno z: BONSER 1962, s. 236.

¹¹² BONSER 1962, s. 236., Mohli poutníci, přicházející do měst, šířit nákazy jako mor? Kvůli velkému počtu poutníků se stavěly špitály ve městech. Tudíž lze předpokládat, že mnoho poutníků bylo nemocných. Byli poutníci opravdu tak vítáni, jak se často zmiňuje v odborné literatuře. Nebo byli často trnem v oku jako dnešní turisté.; čerpáno z: ASHLEY, DEEGAN 2009, s. 74–76.

potencionálního získání finančních prostředků, vyústila v pohřbívání i ostatních jedinců společnosti v blízkosti svatého místa.¹¹³

Středověké náhrobky jsou odrazem kultu svatých. Hrobky prominentních členů společnosti jsou upomínkou jejich osoby, ne vždy však přesným místem posledního odpočinku.¹¹⁴ Epitafy a portréty náhrobků jsou v kontextu s pohřbenou osobou, slouží k identifikaci jedince a poukazují na jeho roli ve společnosti.¹¹⁵ I středověké náhrobky vykazovaly smysl pro ukázkou hrdinství a cností pohřbených.¹¹⁶ Pohřbívání důležitých členů společnosti napomáhalo k udržení morálky a řádu ve společnosti. Pamětní nápisy náhrobků, které žádaly o modlitbu třeba za příslib odpustku, mohly podporovat poslušnost a poddajnost nižších vrstev.

Reprezentativní funkce náhrobku je úzce spojená s funkcí pamětní. Reprezentace královských, šlechtických a zámožných rodin ve formě honosných náhrobků spolu s perpetuální¹¹⁷ památkou, sloužila jako politická propaganda a upevňovala přijímání legitimacy nadvlády tradičně předávanou přes generace potomků. Ať už středověcí jedinci byli v roli autority nebo poddaného, dobře si museli uvědomit s pokorou své místo a zázemí v dané společnosti. Ne všem z tradice náležela taková privilegovanost, aby mohli být pohřbeni v interiérech sakrálních staveb. Ve většině případů se v interiérech nechala pohřbívat vysoká a nižší šlechta, církevní hodnostáři nebo jiní movití členové společnosti.

¹¹³ ANGENENDT 2011, s. 20, 23., ASHLEY, DEEGAN 2009, s. 108., HAHN 1997, s. 1080., Nejdříve se pohřbívalo v pohřebních bazilikách mimo město. Později úlohu pohřebního místa převzaly hřbitovy městských kostelů a katedrál. Vybraní a prominentní členové společnosti byli pohřbíváni i v samotných interiérech kostelů a katedrál.; čerpáno z ARIÈS 2000, s. 56.

¹¹⁴ Tělo nemuselo být uloženo přímo pod samotným náhrobkem, ale například v kryptě. Tělo některých jedinců mohlo být z různých důvodů rozděleno na více částí a každá pohřbená jinde. Člen společnosti mohl mít tedy více náhrobků pro všechny pohřbené části těla, jako třeba v případě krále Richarda I. *Lví Srdce* (Richard the Lionheart, žil 1157–1199, vládl 1189–1199).; čerpáno z: ARIÈS 2000, s. 259, 260. <https://www.bbc.com/news/science-environment-21609783> [2019-04-09]., Předpokládalo se snad také, že Richard I. *Lví Srdce* by mohl být prohlášen za světce za svoje hrdinské činy v křížové výpravě, když jeho ostatky byly rozděleny (podobně jako u Eleonory *Kastilské*; ostatky Eleanor *Kastilské* i Richarda I. *Lví Srdce* jsou uloženy na třech místech). Nebo se skutečně pouze jednalo o středověký zvyk aristokracie.; čerpáno z: <https://www.bbc.com/news/science-environment-21609783> [2019-04-09].

¹¹⁵ ARIÈS 2000, s. 269., BINSKI 1996, s. 92., NORRIS 1968, s. 18–63.

¹¹⁶ Rytíři jsou zobrazováni v brnění jako umírající hrdinové a bojovníci s nohama někdy zkríženými ve smrtelné bolesti.; čerpáno z: CROSSLEY 1941, s. 43.

¹¹⁷ Perpetuální, tj. kontinuální.

Ostatní se ve valné většině museli spokojit s pohřbem mimo interiéry kostelů a katedrál.¹¹⁸

Mystika okamžiku smrti a víra v následné vzkříšení se též promítá do ikonografie náhrobků. Samotný vyvýšený náhrobek nebo sarkofág poukazuje na rozklad těla v zemi, ale vyobrazení modlících se jedinců, ať už stojících, klečících nebo ležících, ukazuje na stav bdělosti a pokorného očekávání jejich duše na vzkříšení na onom světě.¹¹⁹ Náhrobky tedy podporují svojí ikonografií víru v Krista, naději v odpuštění hříchu a v následné vzkříšení.

Pohřby zámožných členů společnosti v interiérech kostela, ale i méně zámožných členů společnosti v blízkosti kostela byly zdrojem financí nebo jiným přínosem pro církev. Chudí i bohatší chtěli docílit záruky na posmrtný život pomocí mše nebo litanie.¹²⁰ Bylo žádané podpořit církevní instituce ať už finančně nebo jiným dobrým skutkem. Církevní instituce na oplátku vycházely vstříc štědrým donátorům v oblastech zachování věčné památky.¹²¹ Středověké náhrobky propojují živé do vztahu s Bohem skrze zesulé. Mše za mrtvé v blízkosti náhrobků se sloužily ve jménu Boha. Živí věřili, že odpuštění jejich hříchů mimo jiné závisí na ohleduplnosti k jejich předkům a modlitbách za ně.

5.2 Typy středověkých náhrobků

Pro náhrobky vrcholného středověku je typický návrat k sochařskému zobrazení zesnulého a připomenutí jeho osoby textem (epitafem).¹²² Středověké náhrobní desky mohly být umístěny při zdi (což je vlastní epitafům).¹²³ *Nástěnné náhrobní desky* ve výklencích byly ovlivněny dřívějším vývojem nemorálního umění v raném

¹¹⁸ ARIÈS 2000, s. 105.

¹¹⁹ Příkladem vyobrazení klečícího donátora může být zádušní kaple Eduarda Despensera (*Edward Despesner*, žil 1336–1375) v opatství Tewkesbury. Donátor je vyobrazen klečící na vrchu kaple (obr. č. 2.), ARIÈS 2000, s. 297., BINSKI 1996, s. 70., PANOFSKY 1964, s. 53.

¹²⁰ SAUL 2000, s. 52.

¹²¹ COOK 1948, s. 1, 2.

¹²² V raném středověku ubývá podobizen a nápisů na náhrobcích, které byly tradiční pro starověk.; čerpáno z: ARIÈS 2000, s. 254, 268, 287.

¹²³ ARIÈS 2000, s. 288.

křesťanství,¹²⁴ avšak anglické dochované náhrobky jsou řešeny především sochařsky. Ve 14. století tyto *tumbové přístěnné náhrobky* podobně zdobily interiéry sakrálních staveb.¹²⁵ *Nástěnné náhrobky* při zdi též přispívaly snaze o zdobnost a zaplnění nadbytečného volného prostoru zdiva, což bylo celkově typické pro období vrcholné gotiky.¹²⁶

Náhrobní deska mohla být také zapuštěna zcela do podlahy. Ve vrcholném středověku většinou zakrývá prostor velikosti lidského těla, ale mohou být i menších rozměrů (náhrobek Jana Wyche; zemřel 1445; kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Surrey, Anglie).¹²⁷ Desky středověkých náhrobků zapuštěné do země napodobovaly tvar rakve a zprvu neobsahovaly podobizny.¹²⁸ S vývojem náhrobní desky nabyly obdélného tvaru s motivem podobizny a stávaly se součástí výzdoby podlah kostelů.¹²⁹ Figurativní motivy náhrobních desek čerpalý z námětů *litých nebo tesaných figurativních náhrobků*, které byly částí víka tumby (hrobka Viléma Valence, datována 1296, Westminster, Londýn, Anglie) nebo umístěny pod výklenek bez tumby (hrobka lorda Richarda ze Stapledonu, datována 1320, Exeter, Devon, Anglie).¹³⁰

Již zmíněné dřívější náhrobní desky ve tvaru rakve, které bývaly umístěny na hřbitovech při kostelech, někdy značně vyčnívaly nad povrch země. Později byly nad

¹²⁴ ARIÈS 2000, s. 288, 288, 289., Desky s nápisy a portréty byly jednou z nejstarších forem upomínky v antice. Příkladem můžeme zmínit římské malované Fajjúmské portréty v Egyptě.; čerpáno z konzultací s: PhDr. Jaroslavem Sojkou, Ph.D.

¹²⁵ Vrcholně středověké monumentální náhrobky mohou více zdůrazňovat vztah člověka k Bohu ve své vertikalitě, zdobnosti a vývojem, stále více osobněji laděného portrétu.

¹²⁶ ARIÈS 2000, s. 290., ENGEL 2007, s. 137., KOCH 2012, s. 170, 207., Nástěnné náhrobky mohli být umístěny ve výklenku nebo pouze přistaveny ke zdi.

¹²⁷ V angličtině *John Wyche.*, Obr. č. 17., ARIÈS 2000, s. 291., GITTINGS 1970, s. 21., Náhrobek Jana Wyche neodpovídá velikosti lidského těla.

¹²⁸ S dalším vývojem byla přidávána na náhrobky tvaru rakve i menší mosazná deska s podobiznou zesnulého, jako je to v případě lorda Richarda Boselyngthorpeho (*Richard Boselyngthorpe*, zemřel 1280, náhrobek vyhotoven kolem 1290, obr. č. 34).

¹²⁹ ARIÈS 2000, s. 291., CROSSLEY 1921, s. 42., Ariès čerpá z názoru Erwina Panofského. Dle nich mají náhrobní desky kořeny v severoafrických mozaikových hrobech pro svou zdobnost dlažby. Důraz na podzemí zcela zapuštěných náhrobních desek se neopírá o křesťanské tradice dle Arièse; čerpáno z: ARIÈS 2000, s. 291., Figurativní portréty mohly symbolizovat očekávání vzkříšení; čerpáno z ARIÈS 2000, s. 297., Neměli bychom opomenout, že náměty náhrobních desek se vzájemně ovlivňují a náhrobní desky mohou být produktem snahy o praktičnost.; čerpáno z: Saul 2001, s. 63.

¹³⁰ SAUL 2001, s. 63., *William Valence a Richard of Stapledon.*

povrch země vyvýšeny *tumbové figurativní náhrobky*, i když ne vždy v poloze odpovídající hrobové jámě s uloženým tělem zesnulého. Tumby byly populární a reprezentativní formou středověkého umění náhrobků, neumísťovaly se pouze do výklenků, ale stále častěji se stály i volně v sakrálním prostoru (hrobka vévody Roberta Curthose, 1290, Gloucesterská katedrála, Gloucester, Anglie) nebo se umísťovaly mezi opěrné pilíře.¹³¹

Figurativní tumbové náhrobky začínaly mít podobu *hrobek opatřených baldachýny*.¹³² Podobně jako výklenky, i baldachýn nad tumbou býval nižší (hrobka Waltera Graye, postavena 1255–1260, York Minster, North Yorkshire, Anglie) a postupně přibývaly na své monumentalitě, vertikalitě a zdobnosti (hrobka dámy Percy, postavena asi 1340, Beverley, East Riding of Yorkshire, Anglie).¹³³ Výklenky nástěnných hrobek měly vliv na vývoj volněji stojících baldachýnových hrobek. Kult svatých, relikviáře, oltární architektura, hroby světců, a touha středověkého jedince podobat se cnostnému ideálu světce mohly také mít vliv na tvar a pojetí baldachýnových hrobek.¹³⁴ Baldachýnové hrobky 14. století měly vliv na vývoj anglických zádušních kaplí na přelomu 14. a 15. století.¹³⁵

¹³¹ Tumby mohou symbolizovat půdu, čerpáno z PANOFSKY 1964, s. 53. Můžeme si klást otázku, zda samotná plastičnost figurativních reliéfů na víkách tumb nemohla již naznačovat rozklad těla v zemině. Často nedochovaná barva polychromie figurativních náhrobků by mohla dopomoci k odpovědi na tuto otázku., V angličtině *Robert Curthose*.

¹³² V angličtině užívaný termín *ciborium tombs*.

¹³³ V angličtině *Walter Gray*., V angličtině *lady Percy*; obr. č. 44. a 45.

¹³⁴ Jsou zde možné vlivy z Francie na hrob sv. Eduarda *Význavče* (zemřel 1269), jako mikro-architektura Sainte Chapelle (postavena 1239–1248)? Mikro-architektura spojená se sv. Ludvíkem byly již vzorem pro kříže královny Eleonory *Kastilské* (vztyčeny 1291–1297).

¹³⁵ Zádušní kaple, anglicky *chantry chapels*. *Chantry* není původně název pro kapli, ale requiem; tedy zpěvy za duše zemřelých. V těchto kaplích se sloužili zádušní mše za zemřelé a nikoli samotný pohřeb. Proto překládám *chantry* jako zádušní kapli a neužívám termíny pohřební nebo votivní kaple.

6 MOSAZNÉ NÁHROBNÍ DESKY

Mosazné náhrobní desky se začaly ve středověkém pamětním umění prosazovat již v polovině 13. století. Ve středověku navázaly mosazné náhrobní desky na náhrobky kamenné.¹³⁶ Přejít k novému materiálu byl postupný. Kamenné náhrobní desky byly v počátcích nejdříve různě vykládány přírodními materiály nebo kovy.¹³⁷ První mosazné náhrobky přináležejí vyššímu duchovenstvu.¹³⁸ Později si mosazné náhrobky osvojili i členové rodin nižší šlechty.¹³⁹ Náhrobky širší veřejnosti ke konci 14. století a v 15. století také nejsou výjimkou (Kateřina Stockett, datováno 1420, Lingfield, Surrey, Anglie).¹⁴⁰ Nejstarší dochované náhrobky na anglickém území nalezneme v katedrále Lincolnu nebo ve Westminsteru, pocházejí již ze 13. století.¹⁴¹

Nelze jednoznačně tvrdit, že by byl materiál bronzových náhrobků levnější než kámen. Kamenný materiál byl však náchylný k opotřebování a při záměrném poškození těžko opravitelný. Mosaz na náhrobku má delší životnost. Prvotní vykládání náhrobků materiálem z kovu mohlo zpomalit proces opotřebování kamenného náhrobku.¹⁴²

Lité náhrobky měly také vliv na vývoj motivu mosazných náhrobních desek. Litiny a rytiny náhrobků se podobají v námětu.¹⁴³ Věcným námětem pro lité náhrobky i mosazné desky je figurová podobizna zemřelého.¹⁴⁴ Na mosazných náhrobcích se uplatňují i jiné motivy. Jedná se například o vyobrazení světců, náboženské symboly, heraldiku, faunu

¹³⁶ Kamenné náhrobky začátku na 13. století byly ve tvaru rakve s jednodušší symbolikou bez figurálních motivů. Figury se objevují na náhrobcích s pozdějším vývojem.; čerpáno z: BERTRAM 1972, s. 31–34, CROSSLEY 1921, s. 42.

¹³⁷ Tato technika se v mnohém podobala té, kterou používali již starověcí Římané při vykládání nápisů kamenných desek bronzem.; čerpáno z: ADKINS, ADKINS 2004, s. 259., BERTRAM 1972, s. 31.

¹³⁸ Jeden z prvních mosazných náhrobků přináležel biskupu Jindřichovi de Sandwichovi (Henry de Sandwich, zemřel 1273) v katedrále sv. Pavla v Londýně. Náhrobek se bohužel nedochoval. Původní středověká stavba katedrály sv. Pavla podlehla plamenům požáru v roce 1666.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 64., <https://www.stpauls.co.uk/history-collections/history/cathedral-history-timeline> [2019-04-09].

¹³⁹ MACKLIN 1907, s. 13–14., SAUL 2001, s. 64.

¹⁴⁰ V angličtině *Kathrine Stockett*.

¹⁴¹ BERTRAM 1972, s. 33.

¹⁴² BERTRAM 1972, s. 30, 33.

¹⁴³ Ryté a lité náhrobky se také často podobají v architektonickém motivu baldachýnu.; čerpáno z: BERTRAM 1972, s. 125.

¹⁴⁴ SAUL 2001, s. 63.

a flóru, epitafy a architektonické imitace baldachýnů. Mezi náboženskými motivy se často vyskytuje pieta, Panna Marie s dítětem, náměty Svaté Trojice nebo samotné tvary kříže. Může být použito latinského kříže vyvýšeného na schodišťovém podstavci (Jan Strete, datováno 1405, Upper Hardres, Kent, Anglie).¹⁴⁵ Tvary křížů mohou být florálně pojaty s motivem *fleur de lys* nebo obsahovat podobiznu (Nichole de Aumberdene, datováno 1350, Taplow, Buckinghamshire, Anglie).¹⁴⁶ Figury mohou být pod křížem stojící nebo klečící (Robert de Parys s chotí, datováno 1408, Hildersham, Cambridgeshire, Anglie).¹⁴⁷

6.1 Užívaný materiál a způsob zhotovení

Vypracování motivu mosazného náhrobku předchází několik procedur. Slitina mosazi, získávána tavením směsi mědi, cínu, olova a kalamínové rudy byla užívána v umění starověku. Slitina může být světlejší barvy, ale s větším množstvím přidané mědi může mít i barvu načervenalou. Jelikož měď je měkký kov, s vyšším procentem jejího přidání se stává materiál samotné slitiny měkčí.¹⁴⁸

Hrouda slitiny musí být poté stlučena do tenkých plátů. S časovým vývojem se pláty stávají tenčí a rytý motiv je méně hluboký. Na pláty se ryje pomocí ryteckého náčiní.¹⁴⁹ Mosazná deska s vyrytým motivem je připevňována ke kamenné desce, se kterou je zasazená do podlahy nebo do zdi.¹⁵⁰

¹⁴⁵ V angličtině *John Strete.*, Obr. č. 24.

¹⁴⁶ *Fleur de lys* je motiv lilie., Obr. č. 25.

¹⁴⁷ NORRIS 1968, s. 80–97., Obr. č. 26.

¹⁴⁸ BERTRAM 1972, s. 30, 33., V angličtině *Robert de Parys with his wife.*

¹⁴⁹ SAUL 2001, s. 63.

¹⁵⁰ Kvůli zasazování mosazné desky do kamene bylo zapotřebí nejen zdatného rytce, ale i kameníka. Menší desky musely být ke kamenné desce pečlivěji zatavovány, aby držely na kamenném podkladě. U větší desek se spoléhalo, že jejich vlastní váha je udrží na kamenném podkladě; zatavování již nemuselo být tak pečlivé.; čerpáno z: SAUL 2000, s. 38.

Podobně jako díla středověkého sochařství nebo architektury i mosazné náhrobky vynikaly svojí barevností. Na mosazné náhrobky se aplikovali zlaté, stříbrné, červené, modré nebo zelené barvy. Dnes barvy na středověkých mosazných náhrobkách téměř zanikly vlivem opotřebení nebo pod nánosy prachu. U náhrobků církevních akademiků užití barev napomohlo k rozlišení stupně vzdělání portrétovaného. Barvy se na mosazné náhrobky nanášely technikou jamkového emailu nebo nátěrem.¹⁵¹

6.2 Mistři a dílny

Tvůrci bronzových náhrobků ke konci 13. století a na počátku 14. století byly původně kameníci. Prestižní kamenickou dílnou v Londýně byla huť **Adama z Corfu**. Tento kameník přišel do Londýna z Corfu v Dorsetu. Jeho dílna v Londýně byla užívána pro výrobu a prodej, avšak kámen byl dovážen z jeho rodiště.¹⁵² Hrabství Dorset je známé pro naleziště purbeckého mramoru. Mimo kamenickou práci se jeho dílna zabývala produkcí bronzových náhrobků.¹⁵³

Z dílny Adama z Corfu pravděpodobně pocházejí náhrobky tzv. *Camoysovského stylu*, které nacházíme především na jihu a jihovýchodě Anglie.¹⁵⁴ Název stylu byl odvozen od náhrobku Markéty Camoysové (datován 1310).¹⁵⁵ Bronzové náhrobky *Camoysovského stylu* z dílny Adama z Corfu jsou ranou prací z první třetiny 13. století. Dílna nepokračovala ve výrobě po smrti Adama z Corfu.¹⁵⁶

¹⁵¹ BERTRAM 1972, s. 25., NORRIS 1968, s. 68., CROSSELEY 1921, s. 26., SAUL 2000, s. 41., Pece užívané na vypalování byly vhodné pro menší umělecká díla. Technika smaltu byla příliš nákladná a nepraktická na zdobení větších ploch mosazných náhrobků. Jediným možným postupem při zdobení mosazných náhrobků jamkovým emailem bylo rozdělit náhrobek na více částí, což bylo složité, ale barvy nanesené technikou jamkového emailu zase lépe odolávaly opotřebení; čerpáno z: MACKLIN 1907, s. 35. 37.

¹⁵² Tzv. *Purbeck Island* (Purbecký poloostrov) je částí hrabství Dorset. V umění anglických náhrobků byl často používán tzv. *Purbeck Marble* (Purbecký mramor), který byl těžen v oblasti Purbeckého poloostrova.

¹⁵³ SAUL 2001, s. 66–67.

¹⁵⁴ SAUL 2001, s. 67.

¹⁵⁵ Obr. č. 20.

¹⁵⁶ SAUL 2001, s. 66., BERTRAM 1972, s. 66.

Rané náhrobky z této dílny mají nápisy v románsko-gotické majuskuli a ve francouzštině.¹⁵⁷ Figury náhrobků nevykazují esovité prohnutí. U ženských náhrobků lze v draperii pozorovat mírné elegantní převážení na levou nohu nebo dosti možná křížení nohou.¹⁵⁸ Ošacení figury ženských náhrobků se může navzájem podobat (náhrobky Markéty Camoysové, datován 1310; Jany Cobhamové, datován 1305), pravděpodobně byly vypracovány dle stejného vzoru. U mužských náhrobků rytířů figura má štít kryjící levé rameno. Štít přes rameno se objevuje zejména u raných náhrobků.¹⁵⁹

Ke konci 13. století a počátkem 14. století působilo na anglickém území několik jiných regionálních dílen. Z jejich produkce náhrobků se toho dochovalo málo. V tomto období lze pozorovat několik odlišných stylů; známe *Basyngovský styl* ke konci 13. století nebo *Ashfordský styl* na počátku 14. století.¹⁶⁰

Více náhrobků se dochovalo v *Seymourovském stylu*. Pocházejí z dílny, která působila před polovinou 14. století. Známý je především náhrobek Vavřince de St. Maura (datován 1337) v kostele Požehnané Panny Marie v Higham Ferrers, Northamptonshire (Anglie).¹⁶¹ Vavřinec de St. Maur, nebo také Seymour, byl rektorem jmenovaného kostela. Jméno stylu dílny je tedy odvozeno od jeho náhrobku.¹⁶² Dalším náhrobkem z dílny náleží lordu Janu a šlechtičně (dámy) Alyne de Creke (datován 1325) ve Westley Waterless, Cambridgeshire (Anglie).¹⁶³ U náhrobku lorda a šlechtičny de Creke se stále setkáváme se štítem přes levé rameno jako u staršího *Camoysovského stylu*, avšak oděv rytíře je v módním stylu pokročilejší.¹⁶⁴ Nabýváme pocitu esovitějšího prohnutí figur, to

¹⁵⁷<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1873/rec/19> [2018-09-12].

¹⁵⁸ BERTRAM 1972, s. 66.

¹⁵⁹ NORRIS 1968, s. 21.

¹⁶⁰ SAUL 2001, s. 68.

¹⁶¹ V angličtině *Lawrence de St Maur.*, V angličtině *the Parish Church of Blessed Virgin Mary.*, SAUL 2001, s. 68., Obr. č 31.

¹⁶²<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2244/rec/7> [2018-09-29].

¹⁶³ SAUL 2001, s. 68–69., V angličtině *John and Alyne de Creke.*

¹⁶⁴<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/871/rec/1> [2018-09-26].

je však spíše dáno výraznějším zúžením pasu figur. Postavy náhrobků mají nosy tváří zobrazené z profilu.

Po morové pandemii se tvorbou náhrobků zabývaly dílny z Londýna.¹⁶⁵ Jednou z nich byla dílna označovaná historiky umění jako *dílna „A“*, která působila v druhé polovině 14. století.¹⁶⁶ Tato dílna je ovlivněna stylem z předchozí dílny *Seymourovského stylu*. Figury mají nosy tváří zobrazené z profilu. Esovité prohnutí figur je výraznější.¹⁶⁷ Motivy mikro-architektury na náhrobcích jsou provedené v *Dekoratívním stylu*. Nápisys jsou umístěny v bordurách ve stylu gotické majuskule s lomenou texturou.¹⁶⁸

Další významná dílna v Londýně je označována historiky umění jako *dílna „B“*. Známe jména kameníků Richarda Lakenhama a Jindřicha Lakenhama z této dílny.¹⁶⁹ Pravděpodobně se jednalo o otce a syna. *Dílna „A“* a *dílna „B“* si byly vzájemnou konkurencí. *Dílna „B“* působila až do 3. čtvrtiny 15. století.¹⁷⁰ Figury mají elegantně zeštíhlené pasy a nosy tváří zobrazené z *en face*.¹⁷¹ V motivech mikro-architektury je zřejmý vliv *perpendikulárního stylu*. Nápisys jsou umístěny i mimo bordury. Stylem písma je gotická majuskule s lomenou texturou. S *dílnou „B“* pravděpodobně spolupracoval kameník Jindřich Yevell (žil 1320–1400).¹⁷²

¹⁶⁵ Černá smrt v polovině 14. století způsobila zánik většiny menších regionálních dílen.; čerpáno z: SAUL 2000, s. 40.

¹⁶⁶ Saul uvádí působení dílny do let 1360–1410.; čerpáno z: SAUL 2000, s. 38.

¹⁶⁷ SAUL 2000, s. 38., Esovité prohnutí figur se projevuje výraznějším převážením na jednu z nohou.

¹⁶⁸ SAUL 2001, s. 69., BERTRAM 1972, s. 69.

¹⁶⁹ V angličtině *Richard Lakenham* a *Henry Lakenham*.

¹⁷⁰ Saul uvádí působení dílny do let 1360–1470.; čerpáno z: SAUL 2000, s. 39.

¹⁷¹ Nosy tváří jsou zobrazené zepředu.

¹⁷² SAUL 2001, s. 68, 69, 111, BERTRAM 1972, s. 70., Jindřich Yevell (*Henry Yevell*) byl synem kameníka Rogera Yevelleho. Po příchodu do Londýna v roce 1353 se stal jedním z významných londýnských kameníků. Jindřich Yevell pracoval pro rodinu Cobhamů. *Dílna „B“*, se kterou Jindřich Yevell tvořil, pracovala spíše pro rodiny královských úředníků (jako byli Cobhamové). Dostí možná však získala samotná dílna Jindřicha Yevelleho prestižnější zakázky, jako práci na Kenningtonském panství (dnes část Londýna, Anglie) pro *Černého Prince* (Eduarda z Woodstocku; *Edward of Woodstock*; žil 1330–1376); čerpáno z: SAUL 2000, s. 220, SAUL 2001, s. 109–111.

Dílen v Londýně a v regionech na anglickém území bylo samozřejmě více. Z počátku 15. století až do 3. čtvrtiny 15. století jsou nám známé náhrobky z *dílny „D“*, které se stylově podobají náhrobkům zhotovené *dílnou „A“*.¹⁷³ Na náhrobcích konce 14. století do počátku 15. století lze také pozorovat styl *dílny „C“*.¹⁷⁴ Ve druhé čtvrtině působí *dílna „E“*.¹⁷⁵

Náhrobky byly též dováženy **z dílen na kontinentu**. Ve 14. století byly často objednávány z dílen ve Flandrech. Kontinentální náhrobky jsou větších rozměrů a velice jemné ve své dekoraci, která klade více důraz na pozadí figury a architektonické zpracování námětu.¹⁷⁶ Transport, větší rozměry a více důrazu na dekor znamenal cenové prodražení objednávky. Náhrobky byly považovány za prestižní.¹⁷⁷

¹⁷³ BERTRAM 1972, s. 70.

¹⁷⁴ *Dílna „C“* byla prestižní dílnou. Pracovala na náhrobcích královských členů.; čerpáno z SAUL 2001, s. 109.

¹⁷⁵ SAUL 2001, s. 70.

¹⁷⁶ Náhrobky Anglie naopak kladou více důrazu na figuru.; čerpáno z: CROSSLEY 1941, s. 102.

¹⁷⁷ SAUL 2001, s. 71., NORRIS 1968, s. 77.

6.3 Rodina Cobhamů

Cobhamové patřili ve středověku k nižší šlechtě a věnovali se především právu. Za prvního významného člena rodiny je považován Jindřich Cobham (zemřel po roce 1230).¹⁷⁸ Ten pracoval pod šerifem z Kentu s hodností seržanta. Jindřich Cobham měl syny Jana (zemřel asi 1251), Reginalda (zemřel 1258) a Viléma (zemřel 1265).¹⁷⁹ Jindřichovi synové působili v oblasti soudnictví, které v dané době provázelo i četné cestování za soudními procesy.¹⁸⁰ Jako rodina nižší šlechty působili Cobhamové ve službách krále také v oblasti administrativy a účetnictví. V době smrti Jindřicha po roce 1230 rodina spravovala převážně statky v hrabství Kent.¹⁸¹ Genealogové rozlišují několik větví rodiny Cobhamů; *ze Sterborough, z Randallu, z Cobhamu, z Blackborough a z Beluncle.*

6.3.1 Náhrobky v kostele sv. Máří Magdaleny v Cobhamu

Ve farním kostele sv. Máří Magdaleny jsou, až na výjimky, pohřbeni především členové rodiny Cobhamů z Cobhamu.¹⁸² Dnešní stavba kostela se datuje do 13. století, ale není vyloučeno, že se zde nacházel starší raně středověký kostel.¹⁸³ Prvním doloženým pohřbem rodiny z Cobhamů je pohřeb lorda Jana Cobhama *mladšího* (zemřel 1300).¹⁸⁴

¹⁷⁸ V angličtině *Henry Cobham*.

¹⁷⁹ V angličtině synové *John, Reginald a William*.

¹⁸⁰ MAY 1967, s. 1, 5.

¹⁸¹ MAY 1967, s. 1, 2., SAUL 2001, s. 11, 12, 14.

¹⁸² V diplomové práci se věnuji především náhrobkům z let 1300–1450. V kostele sv. Máří Magdaleny jsou i dva pozdější mosazné náhrobky z 16. století, které nebudou popisovány v hlavním textu ani v obrazových přílohách. Prvním je náhrobek lorda Jana Brooka (anglicky *John Brook*, zemřel 1512, náhrobek vyhotoven 1506) a jeho manželky Markéty (anglicky *Margaret*, zemřela 1506); druhým je náhrobek lorda Tomáše Brooka (anglicky *Thomas Brook*, zemřel 1529), Obr. č. 50, 51.

¹⁸³ SAUL 2001, s. 37.

¹⁸⁴ Není jisté, zda členové rodiny Cobhamů byli v kostele pohřbíváni před rokem 1300. Bylo zvyklostí 13. století, že se členové nižší šlechty nechávali pohřbit na půdě klášterů a teprve ve 14. století ve farních kostelech.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 80, 81.

Náhrobek Jana Cobhama *mladšího* se nedochoval a byl nahrazen v druhé polovině 19. století menší pamětní kamennou deskou s nápisem.¹⁸⁵ V době Jana Cobhama mladšího kostel spadal pod nyní zaniklé benediktinské opatství Bermondsey (založeno 1082). Rodina Cobhamů tak neměla přímý vliv na kostel, i když pravidelné pohřby rodiny Cobhamů v kostele jsou doloženy od počátku 14. století.¹⁸⁶

Vztah rodiny Cobhamů k farnosti se změnil v roce 1362, kdy papež Urban V. (žil 1309–1370, pontifikát od 1362) písemně svolil k založení koleje při kostele sv. Máří Magdaleny.¹⁸⁷ Kostel nadále spadal pod benediktinský klášter v Bermondsey. Za zakladatele nového votivního místa je považován lord Jan Cobham (zemřel 1408), který financoval z vlastních nákladů úpravy kostela a přispěl též na liturgické vybavení.¹⁸⁸

Náhrobek Jany Cobhamové

Šlechtična (dáma) Jana Cobhamová (zemřela 1298) byla manželkou lorda Jana Cobhama *mladšího*.¹⁸⁹ Její náhrobek byl vyhotoven kolem roku 1305 v *Camoysovském stylu*. Obdélná náhrobní deska je složena ze čtyř mosazných plátů. Bordura náhrobku obsahuje nápis v románsko-gotické majuskuli. Zde se píše o odpuštění hříchů po čtyřicet dní těm, kteří se pomodlí za duši zemřelé.¹⁹⁰ Při uměnovědném popisu náhrobku musíme brát v úvahu možné zásahy restaurátorů z roku 1837.¹⁹¹

¹⁸⁵ V angličtině *John Cobham Younger.*, PRITCHETT 2006, s. 9., SAUL 2001, s. 82.

¹⁸⁶ COOK 1959, s. 206., SAUL 2001, s. 42.

¹⁸⁷ SAUL 2001, s. 43, 80., COOK 1959, s. 206, 207.

¹⁸⁸ V angličtině *John Cobham.*, Jan Cobham přispěl na liturgické knihy, oděvy kněží a nábytek kostela.; čerpáno z: COOK 1959, s. 207.

¹⁸⁹ Šlechtična (dáma) Jana Cobhamová, rozená *Septvansová* (zemřela 1298)., Obr. č. 8.

¹⁹⁰ PRITCHETT 2006, s. 11., SAUL 2001, s. 82.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1873/rec/19> [2018-09-12]., PRITCHETT 2006, s. 11., SAUL 2001, s. 82.

¹⁹¹ Náhrobky rodiny Cobhamů ve farním kostele sv. Máří Magdaleny prošly rekonstrukcí v roce 1837 provedenou rodinou Wallerů. Nejednalo se ale o jediný restaurátorský zásah na náhrobcích v Cobhamu v 19. století.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 11., SAUL 2001, s. 43,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1873/rec/19> [2018-09-12].

Figura šlechtičny Jany Cobhamové je zobrazena v bdělém stavu.¹⁹² Restaurátorské práce přidaly dva erby nad vimperk. První štít vlevo náleží lordu Janu Cobhamovi *mladšímu*; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.¹⁹³ Krokev je častou heraldskou figurou na anglickém území.¹⁹⁴ Druhý štít vpravo je Jindřicha Cobhama (žil 1260–1339).¹⁹⁵ Jeho štít je stejný, ale je přidán turnajský límec.¹⁹⁶ Na anglickém území se používá turnajského límce v heraldice od doby vlády Jindřicha III. Plantageneta (žil 1207–1272, vládl 1216–1272).¹⁹⁷ Tradičně je turnajský límec o třech lalocích udělen nejstaršímu synovi manželů, tedy dědici.¹⁹⁸

Stojící figura Jany Cobhamové má závoj a zavitou roušku kolem hlavy, brady a krku. Pokrývka hlavy naznačuje, že byla vdanou ženou.¹⁹⁹ Figura je oděna do dvou vrstev šatů. Spodní košile je přiléhavější, na pažích uzavřena šněrováním. Vrchní sukně je volnější se širším výstřihem a tříčtvrtečními rozšířenými rukávy.²⁰⁰ Figura na první pohled působí strnule a zavalitě. Dle anglických zvyklostí tehdejší doby však můžeme pozorovat naznačení kontrastu.²⁰¹ Vyobrazená smrtelná strnulost je tak zároveň narušena stavem bdělosti a nadějným očekáváním ve vzkříšení.²⁰²

¹⁹² V dané době bylo zvykem portrétovat zemřelé na tumbách jako by bděli nebo jen spali, více uvedeno v CROSSLEY 1941, s. 43.

¹⁹³ PRITCHETT 2006, s. 11., Hamline University.

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1873/rec/19>
[2018-09-12].

¹⁹⁴ BUBEN 1999, s. 227.

¹⁹⁵ V angličtině *Henry Cobham*.

¹⁹⁶ PRITCHETT 2006, s. 11.

¹⁹⁷ V angličtině *Henry III*.

¹⁹⁸ BUBEN 1999, s. 426, 427., Zrestaurované blasonování erbu Jindřicha Cobhama s turnajským límcem se čtyřmi laloky se vymyká tradičnímu zobrazení turnajského límce.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 11., obr. č. 8.

¹⁹⁹ KYBALOVÁ 2001, s. 59.

²⁰⁰ SAUL 2001, s. 82., Móda ošacení je typická pro 13. století.; čerpáno z: KYBALOVÁ 2001, s. 91, 92.

²⁰¹ Specifikem postav rytířů na středověkých anglických náhrobcích byly překřížené nohy. Podobný realističtější a dramatičtější přístup ztvárnění lze pozorovat u kontrastů pod draperií ostatních figur, včetně ženských figur.; čerpáno z CROSSLEY 1921, s. 4, 177., CROSSLEY 1941, s. 43., PANOFKY 1964, s. 56., BERTRAM 1972, s. 65, 66.

²⁰² CROSSLEY 1941, s. 43.

Figura Jany Cobhamové stojí vně baldachýnové struktury. Po stranách jsou dva kruhové sloupky, které přecházejí do tvaru převýšených odstupňovaných fiál.²⁰³ Sloupky jsou dole opatřeny soklíky. Fiály jsou pročleněny ustupujícími jeptiškami se stříškami, vloženou lancetovou kružbičkou a jsou završeny křížovou kytkou. Čelo vimperku je vyplněné trojlístem. Boky vimperku jsou zdobeny kraby a vrcholovou kytkou. Oblouk baldachýnu je zdoben vloženým motivem jeptišky.²⁰⁴ Nosy jeptišek jsou zdobeny rostlinným motivem. Náhrobek je datován do roku 1305, tudíž by měl být prací *Dekoratívního stylu* (vrcholné gotiky). Z architektonického hlediska však můžeme pozorovat přetrvávající ranně gotické formy architektury.²⁰⁵

Náhrobek lorda Jana Cobhama

Lord Jan Cobham (zemřel 1354) byl druhým lordem z Cobhamu. Jeho náhrobek byl vyhotoven londýnskou *dílnou „A“* v roce 1367.²⁰⁶ Práce je prvním dochovaným mosazným náhrobkem mužského člena rodiny Cobhamů v kostele sv. Máří Magdaleny. Nápis v borduře je francouzsky a je vyryt již v gotické majuskuli s lomenou texturou. V textu nápisu se žádá o modlitbu od věřících za duši zemřelého a je vyjádřena naděje

²⁰³ Motiv baldachýnu s dvěma převýšenými sloupky je používán často i na pozdějších anglických gotických náhrobcích.

²⁰⁴ SAUL 2001, s. 85., Jeptiška je kružbový motiv ve tvaru trojlistu, který je tvořen dvěma vloženými nosíky.

²⁰⁵ Náhrobek je vyhotoven v *Camoysovském stylu*.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 85., Motivy převýšených sloupků s důrazem na vimperky s rovnými boky působí raně goticky. Může se zde projevovat vliv francouzské gotiky dvora krále Ludvíka IX. a staveb jako Sainte Chapelle v Paříži (Francie). Na kapli Sainte Chapelle v Paříži je užito převýšeného vnějšího opěrného systému a vimperků s rovnými boky nad okny.; čerpáno z: STODDARD 1972, s. 294., Obr. č. 53.

²⁰⁶ V angličtině *John Cobham*., SAUL 2001, s. 69.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1732/rec/2>
[2018-09-14].

pro udělení milosti u Pána. Den svátku sv. Matouše roku 1354 je stanoven jako den úmrtí vyobrazeného.²⁰⁷ I tento náhrobek byl zrestaurován.²⁰⁸

Náhrobek lorda Jana Cobhama je též obdélného tvaru. Dva erby rodiny přináležejí rodině Cobhamů. Oba štíty mají stejné blasonování, které se shoduje s náhrobkem dámy Jany Cobhamové; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.²⁰⁹

Figura druhého lorda z Cobhamu stojí na lvu.²¹⁰ U vyobrazené postavy můžeme pozorovat zeštíhlení pasu a esovité prohnutí figury.²¹¹ Lord Jan Cobham je vyobrazen v rytířské zbroji. Figura má na hlavě přilbu s drátěným závěsem. Na těle má přes brnění oblečenou rytířskou suknicí. Rytířské opásání s mečem je níže položené. Paže pokrývají plechové rukávy. Plátová zbroj kryje i dolní končetiny včetně nártů. Celá jeho výstroj je doplněna ostruhy na nohou; z toho lze vyvodit, že rytíř vlastnil i koně.²¹²

Architektonické pojetí náhrobku napodobuje baldachýn podpíraný dvěma převýšenými sloupky, přecházejícími do tvarů odstupňovaných fiál.²¹³ Přípory sloupků začínají těsně nad soklíky a jsou doplněny listovými konzolami. Archivolta oblouku baldachýnu je zdobená vícelistem.²¹⁴ Na čele vimperku je motiv čtyřlístu zvýrazněný

²⁰⁷ PRITCHETT 2006, s. 13.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1732/rec/2>
[2018-09-14].

²⁰⁸ PRITCHETT 2006, s. 23., Náhrobní nápis byl zrestaurován; čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1732/rec/2>
[2018-09-14].

²⁰⁹ Blasonování bylo z části zrestaurováno; čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1732/rec/2>
[2018-09-14]., Obr. č. 9.

²¹⁰ Lev na náhrobcích může být symbolem pro vzkříšení. Vyobrazení lva na náhrobku může také poukazovat na hrdinství rytíře; čerpáno z HALL 1991, s. 249.

²¹¹ Výrazné esovité prohnutí figury je typické u náhrobků z doby morové pandemie a od poloviny 14. století; včetně náhrobků již zmíněné *dilny* „A“; čerpáno z: BERTRAM 1972, s. 66., S architektonickým členěním náhrobku dynamického *Dekoratívniho stylu* se i figury donátorů se stávají více pohyblivé skrze vytočení boků.

²¹² PRITCHETT 2006, s. 13.

²¹³ Motiv baldachýnu s dvěma převýšenými sloupky s fiálami je častým námětem raných i vrcholných náhrobků.

²¹⁴ Vícelistový tvar je tvořen motivy šesti sdužených nosíků, které jsou prokládány plaménkovými trojlísty.

geometrickými tvary kruhů. Architektonickou kompozici završuje kytka. S porovnáním k náhrobku Jany Cobhamové (zemřela 1298) je náhrobek druhého lorda z Cobhamu prací vrcholného gotického stylu; přesněji *Geometrického stylu*.²¹⁵

Náhrobky lorda Jana Cobhama a lorda Tomáše Cobhama

Již zmíněný **Jan Cobham** (zemřel 1408) byl třetím lordem z Cobhamu.²¹⁶ Právě on se zasloužil o založení votivního kostela sv. Máří Magdaleny v Cobhamu.²¹⁷ Náhrobek třetího lorda z Cobhamu byl vyhotoven v roce 1367, tedy několik desítek let před jeho smrtí. I tento náhrobek byl zrestaurován, ale jeho původ hledáme v *dílně „A“*. Lze tedy pozorovat stylové podobnosti s náhrobkem druhého lorda z Cobhamu.²¹⁸ V borduře je nápis, kde je Jan Cobham zmíněn jako zakladatel votivního místa a žádá se v něm o soucit sv. Trojice nad zemřelým.²¹⁹

²¹⁵ Můžeme pozorovat větší členitost architektonických forem u náhrobku Jana, druhého lorda z Cobhamu; sloupky mají přípory a konzoly; archivolta je zdobená vícelistovým kružbovým motivem; ve vimperku je čtyřlíst; vrcholové kytky jsou odstupňované (u náhrobku Jany Cobhamové; obr. č. 8.; takové členění ještě není), Geometrický styl se projevuje především v hojnějším využití členění u kružbových motivů. Jedná se o styl kružeb vrcholné gotiky (*Dekoratívního stylu*). Listové motivy bývají zvýrazněny kruhovými geometrickými tvary. Geometrické tvary zdůraznění však nemusí být vždy kruhové. Tento styl také často využívá zvýrazněných nosů kružeb nebo přípor prutů (sloupků u náhrobků) u oken.; čerpáno z KOCH 2012, s. 196.

²¹⁶ V angličtině *John Cobham*.

²¹⁷ PRITCHETT 2006, s. 15., SAUL 2001, s. 42., Licence datovaná 18. listopadu 1362 umožnila komunitě pěti duchovních zajistit perpetuální (kontinuální) liturgické obřady za spásu duší rodiny Cobhamů; čerpáno z: COOK 1959, s. 206, 207.

²¹⁸ PRITCHETT 2006, s. 15.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/928/rec/1>
[2018-09-14].

²¹⁹ Náhrobní nápis byl zrestaurován; uvedeno v PRITCHETT 2006, s. 15.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/928/rec/1>
[2018-09-14].

Blasonování erbů náleží opět rodině Cobhamů; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.²²⁰ Třetí lord Cobham je vyobrazen jako rytíř a stojí na lvu. Móda brnění třetího lorda z Cobhamu je podobná jako na náhrobku jeho předchůdce, liší se pouze v menších detailech, jako například ve stylu vázání opasku.²²¹

Figura znázorňující Jana Cobhama stojí pod pomyslným baldachýnem. Postranní sloupky jsou stejného řešení jako ty na náhrobku jeho předchůdce, druhého lorda z Cobhamu.²²² Trojlistový motiv zdobí archivoltu oblouku.²²³ Vimperk je též konkávně prohnutý. Jako jediný náhrobek ze série z roku 1367 je završený konzolou s trůnicí Pannou Marií s dítětem.²²⁴

Zmínit můžeme také mikro-architektonické tvary zmenšeniny kostela umístěné v náruči Jana Cobhama. Zmenšenina kostela naznačuje, že se jednalo o zakladatele votivního místa, avšak není realistickou napodobeninou kolegiálního kostela sv. Máří Magdaleny v Cobhamu. Je obecným prototypem kostela se sanktusníkem nad křížením, který byl pravděpodobně uplatňován *dílnou „A“* i na jiných náhrobcích.²²⁵ Kružby oken u miniatury kostela jsou také provedené v *Geometrickém stylu*.²²⁶

²²⁰ Blasonování bylo zrestaurováno; čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/928/rec/1>
[2018-09-14].

²²¹ PRITCHETT 2006, s. 15.

²²² Sloupky s příporami přecházejí ve fiály, které jsou pročleněny ustupujícími tvary jeptišek. Fiály jsou opět zakončeny odstupňovanou vrcholně gotickou kytkou. Vimperk zdobí čtyřlístový motiv zvýrazněný geometrickými tvary kruhů.

²²³ Samotné nosíky jsou též vykrajovány kružbovým motivem a zdobeny trojlisty ve tvaru plamének.

²²⁴ Baldachýn je z části zrestaurován; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 15.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/928/rec/1>
[2018-09-14]. Jelikož Panna Marie s dítětem na trůně působí mohutně ve srovnání s proporcemi náhrobku, mohou nejen poukazovat na zbožný charakter donátora (křesťanská víra donátora by se mohla prolínat se světskou cností rytíře; třetí lord z Cobhamu se aktivně podílel na dění ve Stoleté válce), ale mohou také symbolizovat církev (jelikož Panna Marie s dítětem sedí na trůně; trůn by znázorňoval v tomto případě církev.); čerpáno z: HALL 1991, s. 329.

²²⁵ PRITCHETT 2006, s. 15., SAUL 2001, s. 90.

²²⁶ Obr. č. 14.

Lord Tomáš Cobham z Beluncle (zemřel 1367) byl synem prvního lorda z Cobhamu. I tento náhrobek byl vyhotoven v roce 1367 *dílnou „A“* a zrestaurován v 19. století.²²⁷ Okrajový nápis ve francouzštině žádá o modlitbu od věřících za Tomáše Cobhama, který zemřel v předvečer sv. Tomáše Apoštola v roce 1367. Na obdélném náhrobku jsou vyobrazeny erby rodiny Cobhamů z Beluncle. Blasonování erbu užívá jinou heraldskou figuru, než bylo doposud zmíněno; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými půlměsíci v srpku.²²⁸ V architektonickém napodobení baldachýnu je náhrobek Tomáše Cobhama totožný s náhrobkem lorda Jana Cobhama (zemřel 1408), s výjimkou završení vimperku odstupňovanou kytkou.²²⁹

Náhrobek Markéty Cobhamové

Náhrobek šlechtičny (dámy) Markéty Cobhamové (zemřela asi 1375), původně vyhotoven *dílnou „A“* byl velice poškozen ochozením.²³⁰ Restaurátorské práce, ač nutné, byly nešetrné. Erby umístěné ve vrchní části náhrobku byly obnoveny při restaurátorských pracích a náleží rodině Cobhamů; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.²³¹ Figura Markéty je oděna do přiléhavé

²²⁷ V angličtině *Thomas Cobham of Beluncle*, obr. č. 13., Vrchní část baldachýnu, blasonování a část náhrobního textu byly zrestaurovány.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 13.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1735/rec/3>
[2018-11-11].

²²⁸ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1735/rec/3>
[2018-11-11]

²²⁹ PRITCHETT 2006, s. 13., SAUL 2001, s. 89.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1735/rec/3>
[2018-11-11].

²³⁰ V angličtině *Margaret Cobham.*, Markéta Cobhamová byla chotí lorda Matěje Fitzherberta (anglicky *Matthew Fitzherbert*) a dcerou Jindřicha, 1. lorda z Cobhamu (anglicky *Henry, 1st lord Cobham*); čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1112/rec/7>

²³¹ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1112/rec/7>
[2018-11-06].

spodní košile rozšiřující se v oblasti sukně. Svrchní živůtek má knoflíkové zapínání. Hlavu figury zdobí dobový kruseler.²³²

U nohou má žena ležícího psa.²³³ Architektonické formy napodobují baldachýn s převýšenými opěrnými sloupky, avšak ty nejsou v mnohém původní. Náhrobek původně vyhotoven *dílnou „A“* se podobá pozdějším ženským náhrobkům z dílny „B“, které se též nacházejí v kostele sv. Máří Magdaleny.²³⁴ I opěrné sloupky jsou neobvykle pro sérii náhrobků z roku 1367 polygonálního tvaru a přepásané. Oblouk archivoly s vícelistovým dekorem je stlačenější při srovnání s ostatními náhrobky vyhotovenými *dílnou „A“* pro kostel sv. Máří Magdaleny.²³⁵ Nápis v borduře byl také pozměněn, proto se názory na dataci úmrtí Markéty Cobhamové neshodují.²³⁶ Stylu *dílny „A“* odpovídá také vyobrazení nosu z profilu na tváři zesnulé.²³⁷

Náhrobek Matildy Cobhamové

Náhrobek šlechtičny (dámy) Matildy Cobhamové (zemřela 1380) byl původním produktem *dílny „B“*.²³⁸ Dva erby nad baldachýnem nepatří původně rodině Cobhamů.²³⁹ Na levém erbu je kříž. Druhý štít je polcen vpravo s motivem heraldské figury kříže; štít je čtvrcen vlevo, v horní části je šachování, v dolní části jsou heraldské figury dvou

²³² KYBALOVÁ 2001, s. 91, 177, 188, 189., PRITCHETT 2006, s. 21.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1112/rec/7>
[2018-11-06].

²³³ Pes může symbolizovat manželskou věrnost ženy. Margaret Cobhamová byla vdaná. Pes muže ukazovat na památku manžela, byla-li žena vdova. Druhá verze je v tomto příkladu přijatelnější, jelikož náhrobek byl vyhotoven k památce na zesnulé.

²³⁴ Dle datace vyhotovení by náhrobek měl být dílem *dílny „A“*.

²³⁵ Vícelistový motiv archivoly je tvořen šesti sduženými nosíky, které jsou zdobeny trojlistovými motivy ve tvaru plamének. Do archivoly je navíc vložen obloukový pás se čtyřlistovými motivy.

²³⁶ PRITCHETT 2006, s. 21., SAUL 2001, s. 93, 94.

²³⁷ Obr. č 10.

²³⁸ V angličtině *Matilda (Maud) Cobham.*, SAUL 2001, s. 69, 101, 108., Zrestaurován byl epitaf, blasonování, a ve značeném části i baldachýn; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 19.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1738/rec/4>
[2018-11-12].

²³⁹ Tinkury blasonování v použité literatuře nejsou neuvedeny., PRITCHETT 2006, s. 19.

břeven.²⁴⁰ Ve francouzském nápise je mimo totožnost a rok úmrtí zmíněno, že Matilda Cobhamová byla manželkou lorda Tomáše Cobhama.²⁴¹ U nohou Matildy leží pes. Figura je oděna do košile s knoflíky na rukávech a pláště upevněného sponou. Na hlavě má zesnulá kruseler.

Náhrobek je obdélného tvaru, v architektonickém pojetí dekorace napodobuje opět baldachýn. Opěrné sloupky, vyvýšené na soklicích, jsou polygonálního tvaru a zakončeny odstupňovanou protáhlou fiálou s ustupujícími motivy lancetových kružbiček. Fiála je zdobena kraby a završena křížovou odstupňovanou kytkou. Oblouk baldachýnu je mírně stlačený a opatřený vícelistovým kružbovým motivem.²⁴² Kýlově prohnutý vimperk s vloženým čtyřlistovým motivem je završen pozdně gotickou odstupňovanou kytkou.²⁴³ Náhrobek čerpá inspiraci z pozdně gotických tvarů *perpendikulárního stylu* a odvrací se od stylu *dekorativního*.²⁴⁴

²⁴⁰ Tinkтуры v použité literatuře nejsou uvedeny; heraldská figura kříže byla dříve přidělena Štěpánu Cobhamovi z Randallu (anglicky *Stephen of Randall*, zemřel 1332): Levá část blasonování náleží nesprávně Pympe rodině, protože Markéta Cobhamová nebyla přímým potomkem rodiny Pympe; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 19., Obr. č. 11.

²⁴¹ K upřesnění; Matilda byla manželkou Tomáše Cobhama z Randallu (*Thomas Cobham of Randall*, zemřel 1394).

²⁴² Vícelistový motiv archivoly je tvořen šesti mírně vystupujícími sruženými nosíky, které jsou zdobeny trojlísty. Archivolta je opět proložena pásem s motivy čtyřlístů.

²⁴³ Kruhové motivy, které zvyrazňují vložený čtyřlistový motiv nejsou výrazné, stále se však jedná o práci v *geometrickém stylu*.

²⁴⁴ SAUL 2001, s. 69., *Perpendikulární styl* se projevuje ve stlačenějším oblouku a v menším důrazu na kružbové motivy nosů a konzol. Počínající *perpendikulární styl* se také projevuje v důrazu na přímé vertikální a horizontální linie; mám zde na mysli četnější vertikální přípory opěrných sloupků a jejich horizontální přepásání prstencovými motivy; čerpáno z: FLEMING, HONOUR, PEVNER 1999, s. 579.

Náhrobek lady Markéty Cobhamové

Náhrobek šlechtičny (dámy) Markéty Cobhamové (zemřela 1395) byl vyhotoven *dílnou „B“*.²⁴⁵ Restaurátorské úpravy baldachýnu v náhrobním nápise musí být brány v úvahu.²⁴⁶ Dva erby jsou umístěny nad baldachýnem. Blasonování prvního erbu náleží rodině Cobhamů; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí. Druhý štít je polcený a obsahuje heraldské figury rodin Cobhamů a Courtenay. Vpravo je blasonování rodiny Cobhamů, kde na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí; vlevo je blasonování rodiny Courtenay kde jsou na zlatém pozadí tři modré rondely.²⁴⁷ Náhrobní nápis ve francouzštině udává totožnost a rodinné vztahy zemřelé, včetně roku úmrtí.²⁴⁸ Šlechtična je vyobrazena v košili s dobovým výstřihem ve tvaru „V“ a pláští semknutého sponou.²⁴⁹ Pokrývkou hlavy je henin, typický spíše až pro 15. století.²⁵⁰ Honosnější a modernější vyobrazení šatu může být důsledkem toho, že dáma pocházela z významné hraběcí rodiny; byla dcerou hraběte Huga Courtenay (žil 1303–1377).²⁵¹

Náhrobek v dekoraci napodobuje tvar baldachýnu s tvarem oslího hřbetu. Dva opěrné sloupky na soklicích přecházejí v odstupňované fiály, které jsou zdobeny s ustupujícími

²⁴⁵ V angličtině *Margaret Cobham.*, Obr. č 12.

²⁴⁶ SAUL 2001, s. 69, 108.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1741/rec/5>
[2018-11-10].

²⁴⁷ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1741/rec/5>
[2018-11-10].

²⁴⁸ PRITCHETT 2006, s. 17.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1741/rec/5>
[2018-11-10]

²⁴⁹ KYBALOVÁ 2001, s. 176.

²⁵⁰ Šlechtična zemřela krátce před koncem 14. století, móda heninu odpovídá 15. století, obr. č. 12., KYBALOVÁ 2001, s. 216.

²⁵¹ Margaret, dcera hraběte z Devonu, byla též pravnučkou krále Edwarda I. *Dlouhána.*, PRITCHETT 2006, s. 17., SAUL 2001, s. 101., V angličtině *Hugh Courtenay.*

lancetovými tvary.²⁵² Oblouk baldachýnu zdobí více listový motiv.²⁵³ Do čela vimperku je zasazen motiv většího plaménku a menších plaménkových trojlistů a je završen sochou Panny Marie s dítětem. Archivolta je proložena obloukovým pásem se čtyřlísty.²⁵⁴ Dekorace náhrobku nevykazuje snahu redukovat finanční náročnost zakázky typickou pro *dílnu „B“*; to může být vysvětleno vznešeným rodinným původem zemřelé.²⁵⁵

Náhrobek lorda Reginalda Braybrooka

Figura Reginalda Braybrooka (žil 1356–1405) stojí na lvu pod pomyslým baldachýnem.²⁵⁶ Jeho náhrobek byl vyhotoven *dílnou „B“* v letech 1408–1410.²⁵⁷ Lord Reginald Braybrooke je vyobrazen v rytířské zbroji; oblečenou má na sobě rytířskou suknicí a přilbu se závěsem.²⁵⁸ Plechovými pláty brnění jsou chráněny pouze končetiny. Za vyšívaný opasek s přezkou má zavěšen meč i dýku. Spolu s lordem jsou na náhrobku

²⁵² Soklíky náhrobků Margarety Cobhamové (zemřela asi 1375), Matildy Cobhamové (zemřela 1380), Margarety Cobhamové (zemřela 1395) odpovídají tvaru soklů užívaných kolem roku 1350.; čerpáno z: KOCH 2012, s. 199.

²⁵³ Vícelistová kružba je tvořena zvýrazněnými nosíky, které se vymykají běžné architektonické kázní ostatních oblouků náhrobků Cobhamů. Motiv jeptišky je vykrajován. Kružba náhrobku působí více květnatě a vykazuje jasný přechod k modernějšímu *perpendikulárnímu stylu* gotiky.

²⁵⁴ Kružbové motivy náhrobku jsou ovlivněny tzv. *flamboyantním stylem*. Tento styl užívá kýlových tvarů a plaménku v kružbách. V Anglii zdobí flamboyantní kružby architekturu 14.–15. století, a jedná se o přechodným kružbový styl k tzv. *perpendikulárnímu stylu* gotického umění.; čerpáno z:

FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999, s. 979, Koch 2012, s. 197.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1741/rec/5>
[2018-11-10].

²⁵⁵ V pozdním 14. století začala kvalita náhrobků upadat a motivy nebyly tak hluboce vyryty. S menší poptávkou a nižší kvalitou se dosti možná snižuje cena výrobku.; čerpáno z: BERTRAM 1972, s. 12, 13., SAUL 2001, s. 69.

²⁵⁶ V angličtině *Reginald Braybrooke*. Chotí Reginalda Braybrooka byla Jana Cobhamová (anglicky *Joan Cobham*, žila 1388–1434). Náhrobek byl zrestaurován v roce 1865.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 31.

²⁵⁷ SAUL 2001, s. 113.

²⁵⁸ Obr. č. 18.

vyobrazení jeho dva synové, kteří stojí na soklech u jeho nohou.²⁵⁹ V textu těchto dvou soklů jsou napsána jména dvou synů Reginalda; Roberta a Reginalda; kteří jsou pohřbeni spolu s otcem.²⁶⁰ Lord Reginald Braybrooke měl syny se svojí chotí Janou Cobhamovou (oba synové zemřeli v útlém věku). Jeho choť ho přežila a znovu se provdala.²⁶¹

Nad baldachýnem jsou dva větší erby.²⁶² Erb nalevo náleží Braybrookovi; Na stříbrném pozadí jsou osmkrát červené routy. Blasonování pravého erbu přináleží Braybrookovi a jeho choti Janě. Tento štít je polcený; vpravo je na stříbrném pozadí osmkrát routa; vlevo je na červeném pozadí zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.²⁶³

Baldachýn s plaménkovým obloukem podpírají dva polygonální sloupky. Ty jsou vyvýšené na soklících a přecházejí v odstupňované fiály.²⁶⁴ Oblouk baldachýnu je ve tvaru plaménku.²⁶⁵ Vimperk je završen odstupňovanou kytkou. V pozadí vimperku je motiv relikviářové kapličky.²⁶⁶ Ta je řešena jako baldachýn; dva odstupňované sloupky přecházející do fiál podpírají oblouk ve tvaru oslího hřbetu.²⁶⁷ Vně kapličky je vyobrazen motiv Svaté Trojice.²⁶⁸

²⁵⁹ Motivy dětí donátorů se začínají objevovat na anglických mosazných náhrobcích 15. století. V průběhu času se počet vyobrazených dětí počet někdy zvyšuje.

²⁶⁰ V angličtině synové *Robert* a *Reginald*.

²⁶¹ PRITCHETT 2006, s. 31.

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1749/rec/14>
[2019-03-07].

²⁶² Erby jsou větší v poměru k předchozím náhrobkům. Je možné, že pomocí většího důrazu na heraldiku se snažila šlechta přiblížit společensky královské rodině.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 108, 112.

²⁶³ PRITCHETT 2006, s. 31.

²⁶⁴ Soklíky jsou větší než u předchozích náhrobků. Členění soklů sloupků odpovídá *perpendikulárnímu stylu*. Koch udává styl takového členění do roku 1488; zde však můžeme vidět takové členění už kolem roku 1410.; čerpáno z: KOCH 2012, s. 199., Fiály jsou pročleněny protáhlými ustupujícími kružbovými tvary s plaménky a protáhlými kružbovými tvary s protínanými profily.

²⁶⁵ KOCH 2012, s.162.

²⁶⁶ Obr. č. 18.

²⁶⁷ Sloupky i fiály jsou pročleněny protáhlými lancetovými tvary jeptišek. Sloupky i fiály jsou pročleněny protáhlými kružbovými tvary s jeptiškami.

²⁶⁸ PRITCHETT 2006, s. 31.

Náhrobek lorda Nicholase Hawberka

Náhrobek lorda Mikuláše Hawberka (zemřel 1407) byl vyhotoven rok po jeho úmrtí dílnou „B“ v roce 1408.²⁶⁹ Spolu se lordem Mikulášem Hawberkem je na náhrobku vyobrazen jeho syn Jan.²⁷⁰ Lord Mikuláš, původem Němec nebo Čech, byl třetím manželem Jany Cobhamové (zemřela 1434).²⁷¹ Náhrobek by zrestaurován v 19. století.²⁷² Okrajový nápis označuje lorda jako rytíře a zmiňuje, že byl oženěn z Janou Cobhamovou. Místem úmrtí je v nápisu zmíněn hrad Cooling.²⁷³

Lord Mikuláš Hawberk stojí na lvu vně baldachýnu. U nohou je na soklíku vyobrazen jeho syn Jan. Lord je vyobrazen v rytířské zbroji; je oblečen do rytířské suknice a přilby se závěsem. Podobně jako u náhrobku Reginalda Braybrooka, pouze končetiny Mikuláše Hawberka jsou opatřeny pláty brnění. Za vyšívání opasek bez přezky má zavěšen meč i dýku. Za hlavou Mikuláše Hawberka je vyobrazena ryba (nejspíš štika nebo kapr) a orlí křídlo s praporcem.²⁷⁴

Erby se stávají částí imitace architektury a jsou umístěné na římsách opěrných sloupků. První erb po pravici lorda Mikuláše Hawberka náleží jemu samotnému; štít je dělený; dole je stříbrno-červená šachovnice, v hlavě štítu je na červeném pozadí zlatý klobouk. Druhý štít je polcený; pravá polovina je dělena hlavou štítu, dole je stříbrno-červená šachovnice, v hlavě štítu je na červeném pozadí zlatý klobouk; levá polovina má na červeném pozadí zlatou krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.²⁷⁵

²⁶⁹ V angličtině *Nicholas Hawberk.*, Náhrobek zrestaurován v 19. století a v roce 1989.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 27., Obr. č. 19.

²⁷⁰ V angličtině *John.*

²⁷¹ Dáma Jana Cobhamová (zemřela 1434) je též pohřbena v kostele sv. Máří Magdaleny (Cobham, Kent), ale její náhrobek nemá architektonické motivy. Nebudu ho tedy v hlavním textu a obrazových přílohách popisovat.

²⁷² PRITCHETT 2006, s. 31., SAUL 2001, s. 28, 29.

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1120/rec/2>
Q [2019-03-07].

²⁷³ Hrad v Coolingu (*Cooling Castle*), hrabství Kent, Anglie.

²⁷⁴ PRITCHETT 2006, s. 27., Ryba a orlí křídlo patří mezi nejstarší heraldické znaky.; čerpáno z: BUBEN 1999, s. 227, 368.

²⁷⁵ PRITCHETT 2006, s. 27.

Baldachýn, pod kterým je vyobrazen donátor, je podpírán dvěma polygonálními sloupky vyvýšených na soklících a přecházejících ve fiály.²⁷⁶ Oblouk baldachýnu je plaménkový. Na oblouku jsou vyobrazeny dvě konzoly ve tvaru lvích hlav. Z těchto dvou konzol vyrůstají další menší opěrné sloupky, jejichž účelem je podpírat dva postranní baldachýnky nad hlavním vimperkem.²⁷⁷

Dva postranní baldachýnky nad vimperkem jsou podpírány zevnitř menšími sloupky. Z vnějšku jsou baldachýnky podpírány fiálami hlavního baldachýnu. Uvnitř těchto baldachýnků stojí světci. Vlevo je Panna Marie s dítětem a vpravo je sv. Jiří zabíjející draka. Za vimperkem hlavního baldachýnu je relikviářová kaplička, uvnitř které je vyobrazen motiv Svaté Trojice.²⁷⁸

Náhrobek rektora Reginalda Cobhama

Reginald Cobham (zemřel 1402) byl synem Jindřicha, 1. lorda z Cobhamu.²⁷⁹ Po studiích v Oxfordu se stal duchovním. V letech 1332–1333 byl rektorem v Coolingu.²⁸⁰ V roce 1380 je zmiňován jako rektor v Northfleetu.²⁸¹ Reginald Cobham byl dále rektorem ve Winghamu (Kent, Anglie), Adishamu (Kent, Anglie), Charthamu (Kent, Anglie) a kanovníkem v Salisbury (Wiltshire, Anglie).²⁸² Reginald je vyobrazen v procesním kněžském obleku. Mezi procesní oblečení patří almuce, pluviál semknutý

²⁷⁶ Fiály jsou pročleněny ustupujícími kružbovými tvary s jeptiškami a protáhlými kružbovými tvary s protínanými profily.

²⁷⁷ Vimperk je završen odstupňovanou kytkou., PRITCHETT 2006, s. 27.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1120/rec/20>
[2019-03-07].

²⁷⁸ Obr. č 19., PRITCHETT 2006, s. 27.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1120/rec/20>
[2019-03-07]

²⁷⁹ V angličtině *Henry, 1st lord Cobham*.

²⁸⁰ V Coolingu (Kent, Anglie) je farní kostel sv. Jakuba.

²⁸¹ Northfleete, hrabství Kent, Anglie.

²⁸² PRITCHETT 2006, s. 43.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>
[2019-08-03].

sponou, surplíce a talár.²⁸³ Heraldika náleží rodině Cobhamů z Beluncle; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými půlměsíci v srpku; v pravé horní části je přidán stříbrný prsten.²⁸⁴

Náhrobek Reginalda Cobhama byl vyhotoven *dílnou „B“* a napodobuje procesní monstranci v podobě relikviářové kapličky.²⁸⁵ Baldachýnový motiv je vyvýšený na konzole. V textu pilířku konzoly je náhrobní nápis, který žádá o modlitbu za donátora.²⁸⁶ Baldachýn monstrance je podpírán dvěma sloupky vyvýšených na soklících. Sloupky přecházejí do tvarů fiál.²⁸⁷ Oblouk baldachýnu je dělen do tří polí. Vimperky baldachýnu, které jsou zdobeny kraby, mají vložené motivy trojlistů a jejich boky jsou konkávně prohnuty. Fiály i vimperky jsou završeny kytkami.²⁸⁸

6.4 Náhrobky ostatní nižší šlechty

Náhrobek lorda Johna de la Pole a jeho choti Joan

Lord Jana de la Pole (zemřel 1380) a jeho choť jsou pohřbeni v kostele Nejsvětější Trojice v Chrishallu (Essex, Anglie).²⁸⁹ Rodina de la Pole byla zámožnou kupeckou rodinou, která se finančně podílela na přestavbě jmenovaného farního kostela.²⁹⁰ Dvojice

²⁸³ Pluviál dále zdobí menší vyšívané pásy., GITTINGS 1970, s. 26, 27.

²⁸⁴ Heraldika přidána restaurátory v 19. století.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 43.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>

²⁸⁵ Náhrobek byl zrestaurován v roce 1865.; čerpáno z: PRITCHETT 2006, s. 43., Motiv relikviářové kapličky byl často užíván na náhrobcích duchovních.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 118., obr. č. 14.

²⁸⁶ PRITCHETT 2006, s. 43., Obr. č. 15.

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>

[2019-08-03].

²⁸⁷ Fiály jsou pročleněny protáhlými ustupujícími kružbovými tvary s motivy jeptišek.

²⁸⁸ PRITCHETT 2006, s. 43., SAUL 2001, s. 118.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>

[2019-08-03].

²⁸⁹ V angličtině *John de la Pole and his wife*.

²⁹⁰ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/425/rec/1>

[2019-08-03].

je vyobrazena spolu na jednom náhrobku ruku v ruce. Lord Jan de la Pole stojí na lvu a jeho choť stojí na psovi.²⁹¹ Lord je vyobrazen jako rytíř a má oblečenou rytířskou suknicí s přilbou se závěsem. Pláty brnění chrání jeho končetiny. Figura jeho manželky je oděna do přiléhavé košile s dlouhými pachy.²⁹² Na hlavě má žena kruseler.²⁹³

Blasonování levého horního erbu náleží Janu de la Pole; na modrém pozadí jsou dvakrát zlaté *nebuly*.²⁹⁴ Blasonování pravého horního erbu přináležejí rodině Cobhamů; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí. Štít mezi figurami je společný a je polcený; první polovina je Jana de la Pole; na modrém pozadí jsou dvakrát zlaté *nebuly*. Druhá polovina je jeho choť; na červeném pozadí je zlatá krokev s třemi černými lvy ve skoku s červenou zbrojí.

Náhrobek Jana a jeho manželky byl vyhotoven *dílnou „B“* a je architektonicky řešen podobně jako předchozí náhrobky.²⁹⁵ Strukturu baldachýnu podpírají dva polygonální sloupky vyvýšené na soklících.²⁹⁶ Sloupky nahoře přecházejí ve fiály, které jsou pročleněny ustupujícími lancetovými motivy kružeb s plaménky. Baldachýn je dělen do tří polí oblouků, které jsou zdobeny vícelistovým.²⁹⁷ Vimperky mají boky ve tvaru oslích hřbetů a jsou završeny kytkami. Do prostředního čela vimperku je vložen motiv čtyřlístu a do postranních čel vimperků jsou vloženy motivy plaménkových trojlístů. Vimperky jsou završeny motivy kytek. Ve spodní části náhrobku pod figurami je vlýs s květinovým vzorem.²⁹⁸

²⁹¹ Obr. č. 16.

²⁹² KYBALOVÁ 2001, s. 141.

²⁹³ Obr. č. 16.

²⁹⁴ Český ekvivalent pro *nebuly* neexistuje. Jedná se o řady střídajících se laloků nahoru a dolu uprostřed propojených.

²⁹⁵ SAUL 2001, s. 194.

²⁹⁶ Členění soklíků náhrobku odpovídá tvaru soklů kolem poloviny 14. století.

²⁹⁷ Vícelistoví všech tří oblouků jsou tvořena vykrajovanými motivy jeptišek.

²⁹⁸ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/425/rec/1>
[2019-08-03].

Náhrobek Huga Hastingse

Náhrobek lorda Huga Hastingse (žil 1310–1347, vyhotoven 1347) se nachází v kostele Panny Marie v Elsingu, Norfolk, Anglie).²⁹⁹ Náhrobek je nekompletní a poškozen. Esovitě prohnutá figura lorda Huga Hastingse je vyobrazena pod baldachýnem.³⁰⁰ Přes levé rameno má lord erb s vlastním blasonováním; na zlatém pozadí je červené pokosné břevno, které v dolní části směřuje do paty štítu; je přidán turnajský límec o třech lalocích. Za jeho hlavou přidržuje anděl polštář. Po stranách jsou niky s figurami rytířů, v jejichž pozadí jsou panelové motivy kružby.³⁰¹ Archivolta je pročleněna obloukovým pásem se čtyřlísty. Pod archivoltou jsou zbytky kružbových plaménkových motivů. V čele vimperku je v medailonu jezdec na koni. Náhrobek je završen figurami Panny Marie a světce.

²⁹⁹ Podle náhrobku lorda Hugh Hastingse mluvíme o tzv. *Hastingsovském stylu* náhrobků.

³⁰⁰ V angličtině *Hugh Hastings*.

³⁰¹ Figury rytířů znázorňují ty, kteří bojovali s lordem Hastingsem proti Francouzům.; čerpáno z: <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll131/id/996/rec/1> [2019-03-14]., Niky mají vimperky s rovnými boky, které jsou zdobeny kraby a vrcholovými kytkami. Vrchní niky jsou zakončeny cimbuřím.

6.5 Náhrobky duchovních

Náhrobek převora Tomáše Nelonda

Tomáš Nelond (zemřel 1432) byl převorem v benediktinském opatství v Lewes (East Sussex, Anglie), kde byl také původně pohřben. Jeho rodina pravděpodobně přenesla později náhrobek do Cowfoldu (West Sussex, Anglie).³⁰² Jeho náhrobek patří mezi několik málo kvalitních dochovaných náhrobků duchovních.³⁰³ Náhrobek je pojatý jako průřez trojlodním kostelem. Namísto jednoduchých opěrných sloupů je vyobrazen průřez tří pater chrámu (boční lodě, galerie, triforium) v podobě odstupňovaných baldachýnů. Vnější a vnitřní opěrný systém je naznačen opěrnými sloupky na soklicích, které přecházejí do tvarů fiál. Baldachýn hlavní lodě je tvořen pěti poli oblouků ve tvarech oslího hřbetu. Vyvýšené trojpolí oblouků je v prostřední části. Níže položené dva oblouky jsou po stranách. Archivolty jsou proloženy obloukovými pásy se čtyřlístovými motivy. Vimperky, v jejichž čelech jsou vloženy motivy čtyřlístů, jsou završeny sochami světců. Uprostřed je vyobrazen průřez věže (sanktusníku), ve kterém je vyobrazena Panna Marie s dítětem.³⁰⁴

³⁰² V angličtině *Thomas Nelond*., <http://www.lewespriory.org.uk/nelond-brass>.

³⁰³ Kláštery byly pleněny za Jindřicha VIII. Tudora (anglicky *Henry VIII Tudor*) a v době *Commonwealthu* (období let v Anglii 1649–1660). Náhrobky duchovních byly ničeny spolu s výzdobou klášterů. Proto se zachovalo velice málo náhrobků duchovních.; čerpáno z: GITTINGS 1970, s. 28., NORRIS 1968, s. 56.

³⁰⁴ Obr. č. 21.

Náhrobek Jana Strete

Jan Strete (zemřel 1405) byl rektorem, ale na náhrobku je vyobrazen klečící v oděvu akademika.³⁰⁵ Náhrobek se nachází ve farním kostele sv. Petra a Pavla v Upper Hardres (Kent, Anglie). V ruce Jan Strete drží listinu s náhrobním nápisem, kde je žádáno o slitování světců sv. Petra a Pavla nad donátorem. Obdélný náhrobní nápis je i v nejspodnější části, kde je Jan Strete zmíněn jako rektor farního kostela a je v něm stanoveno datum úmrtí donátora na 6. února 1405. Architektonicky je náhrobek pojatý jako konzola vyvýšena na schodišťovém podstavci.³⁰⁶ Ve cviklu konzoly je čtyřlístový květinový motiv. Na vrchu konzoly jsou vyobrazení sv. Petr a Pavel.³⁰⁷

Náhrobek Britelluse Avenela

Náhrobek Britelluse Avenela (vyhotoven 1480) se nachází ve farním kostele sv. Markéty v Buxtedu (East Sussex, Anglie). Tento náhrobek napodobuje tvar procesního relikviářového kříže ve tvaru čtyřlístu.³⁰⁸ Donátor Britellus Avenel je vyobrazen v mešním oděvu uvnitř čtyřlístového motivu. Jeho podobizna je tříčtvrteční.³⁰⁹ Architektonické formy jsou pojaty v *Geometrickém stylu*.

³⁰⁵ V angličtině *John Strete*., Oděv akademika má na sobě proto, že kázal a učil lid evangelium.; čerpáno z: <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2294/rec/1> [2018-11-08].

³⁰⁶ Obr. č. 24.

³⁰⁷ Výběr světců je možná vázaný na farní kostel sv. Petra a Pavla, kde se náhrobek nachází. Z náhrobního nápisu je patrné, že Petr drží klíče k vědění a sv. Pavel také kázal (učil) evangelium. <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2294/rec/1> [2018-11-08].

³⁰⁸ Relikviářový kříž je vyvýšen na schodišťovém podstavci. Z dřívku kříže vybíhají listové motivy.

³⁰⁹ Obr. č. 33.

Náhrobek Roberta Waldebyho

Robert Waldeby (zemřel 1397) byl yorským a dublinským arcibiskupem.³¹⁰ Také byl lektorem králi Richardovi II. (žil 1367–1400, vládl 1377–1399). Jeho náhrobek se nachází ve Westminsterském opatství (Londýn, Anglie) a byl vyhotoven *dílnou „B“*.³¹¹ Arcibiskup je vyobrazen v mešním oděvu kněze, ale jako arcibiskup navíc má pallium, mitru a berlu. Náhrobní nápis udává totožnost, povolání donátora a žádá o modlitbu skrze svaté. Dva oválné sloupky vyvýšené na soklicích přecházejí do odstupňovaných fiál.³¹² Oblouk baldachýnu je zdoben motivem vykrajované jeptišky. Nosíky kružby jsou zdobeny plaménkovými motivy trojlistů. Vimperk je konkávně prohnutý v bocích a na jeho čele je čtyřlíst zvýrazněný geometrickými tvary kruhů a tři plaménkové motivy.³¹³

Náhrobek Nichole de Gore

Nichol de Gore byl kněz. Jeho náhrobek byl vyhotoven londýnskou dílnou kolem roku 1320 a nachází se v kostele Všech svatých ve Woodchurch (Kent, Anglie). Dílo napodobuje tvar relikviářové monile.³¹⁴ Uvnitř kruhu je vyobrazen donátor. Bordura kruhu, ve kterém je udávána totožnost zemřelého, žádá o modlitbu ke Kristu. Čtyři strany kruhu jsou zakončeny motivy *fleur-de-lys*.³¹⁵

³¹⁰ V angličtině *Robert Waldeby*.

³¹¹ Obr. č. 22.

³¹² Fiály jsou zdobeny ustupujícími protáhlými kružbovými tvary s motivy plaméneků a protáhlými kružbovými tvary s protínanými profily.

³¹³ Dříve, než se stal arcibiskupem v Yorku, byl také biskupem Ayre a Chichesteru.; čerpáno z: <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2464/rec/3> [2019-03-10].

³¹⁴ Můžeme porovnat obr. č. 33. s obr. č. 38. Na Relikviářové monstranci ze 13. století je tříčtvrteční postava sv. Františka z Assisi.

³¹⁵ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1203/rec/1> [2019-10-03]., Obr. č. 29.

Náhrobek Roberta Wyvile

Robert Wyvil (zemřel 1375) byl biskupem v Salisbury (Wiltshire, Anglie).³¹⁶ V katedrále v Salisbury se nachází i jeho náhrobek, který byl vyhotoven *dílnou „A“*. Motiv náhrobku napodobuje patrovou hradní pevnost s oválnými baštami a vrcholovou polygonální věží.³¹⁷ Tříčtvrteční portrét donátora je vyobrazen v bráně s lomeným obloukem na hradním ochoze. Ve spodní vstupní bráně s lomeným obloukem stojí rytíř.³¹⁸ Heraldika obsahuje pět štítů; ve spodní části tři štíty a v horní části dva.³¹⁹

Náhrobek Vavřince de St. Maura

Náhrobek rektora Vavřince de St. Maura, který byl zhotoven dílnou *Seymourovského stylu* v roce 1337, se nachází v kostele Panny Marie v Higham Ferrers (Northamptonshire, Anglie). Krátký nápis ve spodní části baldachýnu zmiňuje, že Vavřinec de St. Maur byl rektorem jmenovaného kostela a žádá Boha o milost nad jeho duší. Rektor je vyobrazen v mešním rouchu pod baldachýnem. Po stranách jsou niky s motivy světců. Náhrobek je završen nikovou arkádou se světci a cimbuřím.³²⁰

³¹⁶ V angličtině *Robert Wyvil*.

³¹⁷ Rytý motiv pevnosti je v dekoraci detailu. Můžeme vidět i ryté detaily kvádrkového zdiva pevnosti. Bašty jsou opatřeny otvory střílen a cimbuřím. Otvory střílen jsou i ve vrcholové věži., Obr. č. 32., Na uvedené reprodukci chybí dva horní štíty.

³¹⁸ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2991/rec/2> [2019-03-10]., Rytíř stojí na schodišti.

³¹⁹ V blasonování jsou štíty čtvrceny pomocí heraldické figury kříže; blasonování v každé čtvrtině obsahuje figuru hvězdu. Hvězda dle tradice má šest hrotů.; čerpáno z BUBEN 1999, s. 163.

³²⁰ Ve čtyřech nárožních nikách jsou evangelisti.; čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2244/rec/7> [2019-03-14]., Niky mají vimperky zdobené kraby. Na čelech jsou vimperky zdobené trojlístovými plaménkovými motivy. Nikové oblouky jsou v obloucích zdobené kružbovými motivy jeptišek; až na vrcholovou prostřední niku, která má plaménkový motiv oblouku., Obr. č. 31.

6.6 Náhrobky akademiků⁷

Náhrobek Jana Bloxhama a Jana Whyttona

Náhrobek akademiků Jana Bloxhama a Jana Whyttona vyhotovený v roce 1420 má podobu relikviářové zádušní kaple vyvýšené na schodišťovém podstavci.³²¹ Náhrobek se nachází v Mertonské koleji v Oxfordu (Oxfordshire, Anglie).³²² Motiv beránka je vyobrazen v dolní části. Ve cviklu podstavce je čtyřlístový květinový motiv.³²³ Donátoři jsou vyobrazeni nahoře uvnitř kapličky v akademických kostýmech. Relikviářová kaplička je členěna do dvou baldachýnových polí. Opěrné sloupky vyvýšené na čtvercových soklicích přecházejí do tvaru odstupňovaných fiál. Pod oblouky archivoly můžeme vidět motivy klenebních žeber.³²⁴ V čelech vimperků jsou motivy plaménkových trojlístů. Mikro-architektonická kaplička je završena panelovou arkádou s kružbami s protínanými profily.³²⁵

³²¹ V angličtině *John Bloxham a John Whytton*.

³²² V angličtině *Merton College, Oxford*.

³²³ Pod cviklem jsou sdružené nosíky.

³²⁴ Saul popisuje motiv klenebních žeber jako rosety; ty jsou tvořeny vykrajovaným motivem jeptišek, ale dekorace je i pod samotnou archivoltou oblouku. Rosety nejsou tak ale úplně a podobají se spíše motivu klenebních žeber (může se tak jednat o hloubkové pojetí architektonického motivu). Tento typ zdobení náhrobků je typický pro londýnskou *dílnu „D“*, která tvořila v letech 1410–1485.; čerpáno z: SAUL 2000, s. 39.

³²⁵ Můžeme porovnat náhrobek Johna Bloxhama a Johna Whyttona (obr. č. 30.) s relikviář Božího hrobu ve tvaru kapličky (obr. č. 37).

6.7 Ostatní náhrobky

Figury běžných jedinců společnosti se začali na náhrobcích objevovat až v druhé polovině 14. století.³²⁶

Náhrobek neznámého muže s bratrem knězem.

Náhrobek muže s bratrem knězem v kostele sv. Jana *Křtitele* (Shottesbrooke, Berkshire, Anglie) byl vyhotoven *dílnou „B“* v roce 1370. Tito dva muži byli pravděpodobně bratři, ale s jistotou informace na náhrobku uvedena není.³²⁷ Kněz je oblečen do mešního oděvu, které zahrnuje humerál, albu, štolu, manipul a ornát. Neznámý muž má oblečenou mužskou suknicí s pláštěm semknutým sponou.³²⁸

Mikro-architektonické formy náhrobku jsou poškozeny a nejsou kompletní. Původně se jednalo o baldachýn dělený do dvou polí. Dva polygonální sloupky jsou vyvýšené na soklicích. Sloupky přecházejí v odstupňované fiály.³²⁹ Oblouky baldachýnu jsou zdobeny vykrajovanými jeptiškami.³³⁰ Ve vimperku je čtyřlístový motiv zvýrazněný geometrickým tvarem kruhu.³³¹ Boky vimperku jsou konkávně prohnuté. Baldachýn, dělený do dvou polí, je završen kytkami.³³²

³²⁶ GITTINGS 1970, s. 42. Běžnými osobami společnosti mám na mysli ty osoby, které nebyly šlechtického stavu ani členy duchovenstva.

³²⁷ Náhrobní nápis se nedochoval.: čerpáno z:

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/367/rec/1>
[2019-03-08].

³²⁸ GITTINGS 1970, s. 42.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/367/rec/1>
[2019-03-08].

³²⁹ Členění polygonálních sloupků je ve tvarech vrcholné gotiky, objevující se kolem roku 1350., Fiály se nedochovaly kompletně, ale jsou zdobeny protáhlými lancetovými tvary.

³³⁰ V nosících jsou motivy plaménkových trojlístů. Archivolty lomených oblouků jsou proloženy pásy se čtyřlísty.

³³¹ Náhrobek je v proveden v *Geometrickém stylu*. Čtyřlístové motivy na čelech vimperků připomínají poupata růže; vně čtyřlístů jsou květinové tvary.

³³²<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/367/rec/1>
[2019-03-08],. Obr. č. 23.

Náhrobek Nichole de Aumberdene

Nichole de Aumberdene byl londýnský obchodník a rybář. Jeho náhrobek, vyhotoven v roce 1350 londýnskou dílnou se nachází ve farním kostele sv. Mikuláše v Taplow (Buckinghamshire, Anglie). Jeho náhrobek je jedním z prvních dochovaných náhrobků obchodníků a napodobuje tvar monstrance.³³³ Vícelistový tvar kříže je vyvýšen na podstavci ve tvaru ryby.³³⁴ Donátor je vyobrazen stojící uvnitř kříže.³³⁵

Náhrobek Roberta a Eleonory Parysových

Náhrobek Roberta (zemřel 1373) a jeho choti Eleonory Parysové byl vyhotoven *dílnou* „A“ v roce 1408, a nachází se ve farním kostele Nejsvětější Trojice v Hildershamu (Cambridgeshire, Anglie).³³⁶ Robert Parys byl za svého života komorníkem. Manželé Parysových klečí pod křížem na vlastních erbech. Robert má ve znaku na červeném podkladu tři zlaté uťaté hlavy jednorozců. Eleonora má ve znaku na modrém pozadí zlatý liliový kříž. Náhrobní nápis, který by byl pravděpodobně umístěn na schodišťovém podstavci, se nedochoval. Samotný náhrobní kříž je ve tvaru vícelistového kříže vyvýšeného na schodišťovém podstavci. Sloup je zdoben motivy trojlistů.³³⁷ Uvnitř listového kříže je vyobrazen námět sv. Trojice.³³⁸

³³³ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/694/rec/1> [2019-03-08], Můžeme porovnat náhrobek Nichole de Aumberdene (obr. č. 25) s limogeskou relikviářovou monstrancí sv. Františka z Assisi vyhotovenou roku 1228 (obr. č. 38).

³³⁴ Podstavec ve tvaru ryby může odkazovat na povolání donátora. Jako symbol křesťanství by mohla symbolizovat Spasitele (Krista).; čerpáno z: HALL 1991, s. 391.

³³⁵ Mikro-architektura kříže napodobuje kytici.,

<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/694/rec/1> [2019-03-08]

³³⁶ V angličtině *Robert a Eleanora Parys.*, Obr. č. 26.

³³⁷ <http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/795/rec/1> [2019-03-08]

³³⁸ Námět sv. Trojice pravděpodobně souvisí se samotným farním kostelem, který je zasvěcen Nejsvětější Trojici.

Náhrobek obchodníka Waltera Prescoda

Walter Prescod (zemřel 1308) byl bohatým kupcem a patronem cechu sv. Petra a Pavla. Jeho náhrobek vyhotoven v roce 1398 se nachází v kostele sv. Botolpha (Lincolnshire, Anglie). Obchodník stojí pod kružbovou arkádou. Namísto opěrných sloupků má náhrobek po stranách niky s motivy figur apoštolů.³³⁹ Niky jsou pročleněny vlysy se čtyřlísty. Náhrobek není zakončen vimperkem, ale arkádami napodobující niky oltářního tabernáku. Vše je završeno římsou se čtyřlístovým vzorem a cimbuřím.³⁴⁰

³³⁹ Niky mají plaménkové oblouky a jejich vimperky jsou konkávně prohnuté. Na čelech nikových vimperků jsou trojplaménky. Nikové cvikly také obsahují plaménkové motivy.

³⁴⁰<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1818/rec/1>
[2019-03-14],. Obr. č. 27.

7 LITÉ FIGURATIVNÍ NÁHROBNÍ DESKY

Kovolitecká technika je jednou z nejstarších sochařských technik, která je známa už od starověku.³⁴¹ Ve středověku byli obráběči kovů velice zaneprázdnění výrobou zbraní a rytířskou válečnou výstrojí. Ke konci 13. století válek ubylo a obráběči kovů se mohli více věnovat uměleckému řemeslu.³⁴² Samotný bronz byl užíván též ve starověku v oblasti pamětního umění.³⁴³

7.1 Mistři, dílny, užívaný materiál a způsob zhotovení

Koncem 13. století působil v Londýně mistr Tomáš Leighton, který byl v roce 1294 pověřen vyhotovením tumby pro Eleonoru *Kastilskou* (1241–1290).³⁴⁴ Jedná se o práci vysoké kvality, na které je demonstrována zručnost anglických obráběčů kovů. Angličtí kováři, zlatníci, stříbrníci, klempíři a jiná odvětví kovářské anglické výroby která se podílela na výrobě litých náhrobků, si udržela vysokou prestiž do 14. století.³⁴⁵ Mezi dalšími vyznanými mistry můžeme zmínit Bohumíra Presta, Mikuláše Brokera, Viléma Torela a Vavřince Imbera.³⁴⁶

³⁴¹ VOLAVKA 1956, s. 28.

³⁴² CROSSLEY 1941, s. 97, 98.

³⁴³ ALTET 2006, s. 188.

³⁴⁴ V angličtině *Thomas Leighton*.

³⁴⁵ CROSSLEY 1941, s. 98.

³⁴⁶ V angličtině jména mistrů zní *Godfrey Prest, Nicholas Broke, William Torel, Lawrence Imber.*, CROSSLEY 1941, s. 100, 101.

Zlatníci, kteří nebyli vždy původem z Anglie, se uplatňovali v umění středověkých náhrobků již před koncem 13. století. Na hrobce Viléma Valence (zemřel 1296, hrobka zhotovena kolem 1296)³⁴⁷ je uplatněna technika limogeského emailu, která zdobí figuru donátora.³⁴⁸ Náhrobky se odlévali pomocí metody ztraceného vosku,³⁴⁹ avšak od 14. století technika litých náhrobků se začala přibližovat ve svém vyhotovení dřevěným náhrobkům.³⁵⁰

7.2 Náhrobky ve Westminsterském opatství

Westminsterské opatství s kaplí sv. Štěpána³⁵¹ bylo již od raného středověku královskou fundací a pohřebním místem.³⁵² Opatství s kaplí sv. Štěpána bylo propojeno s královským palácem. Kolegiátní status získalo Westminsterské opatství až za vlády Eduarda III. (žil 1312–1377, vládl 1327–1377) v roce 1348. I když královští členové se nechávali pohřbívat ve Westminsterském opatství mnohem dříve.³⁵³

³⁴⁷ V angličtině *William Valence*.

³⁴⁸ Ve francouzské Limoges byla dílna známá pro techniku emailu. Emailové destičky zdobí tumbu Viléma Valence.; čerpáno z: CROSSLEY 1941, s. 101

³⁴⁹ V technice je první model finálního produktu vyroben z vosku. Tento voskový model je poté obalen hlinou nebo do sádry. Vosk je pomocí vlévání horkého kovu vycezen. V angličtině (francouzštině) je tato technika také někdy označována termínem *cire perdue* (lost wax); čerpáno z: LUCIE-SMITH 2003, s. 55.

³⁵⁰ Náhrobky přestaly být lity jako jeden kus, ale byly smontovány s více kusů odlitků. Rytý motiv na náhrobku byl také kvalitnější.; čerpáno z: CROSSLEY 1941, s. 100.

³⁵¹ Kaple sv. Štěpána již nestojí.

³⁵² V opatství se nacházejí tyto středověké náhrobky: Sæberta z Essexu (zemřel 616), Eduarda Vyznavače (zemřel 1066), Jindřicha III. (zemřel 1272), Eduarda *Dlouhána* (zemřel 1307), Eleonory *Kastilské* (zemřela 1290), Eduarda III. (v angličtině *Edward III*, zemřel 1377), Philippu z *Hainault* (zemřela 1369), Richarda II. (zemřel 1400), Anny *České* (zemřela 1394), Jindřicha V. (v angličtině *Henry V*, zemřel 1422), Kateřiny z *Valois* (v angličtině *Cathrine of Valois*, zemřela 1437), Eduarda V. (v angličtině *Edward V*, zemřel 1483), Anny *Nevilské* (zemřela 1485).

³⁵³ Cook 1959, s. 8–86.

7.2.1 Náhrobek královny Eleonory Kastilské

Tumba královny Eleonory (zemřela 1290), chotě Eduarda I. *Dlouhána* (zemřel 1290) je zhotovena z kamene.³⁵⁴ Tumba je po obvodu lemována slepými arkádami, které mají lomené oblouky proložené tvary jeptišek. Boky vimperků arkád jsou zdobeny motivy čtyřlístů a krabů. Víko tumby je bronzový odlitek. Figura královny má hlavu položenou na polštáři. Nad její hlavou je baldachýn, který má lomený oblouk s vloženým tvarem jeptišky.

³⁵⁴ Obr. č. 48.

8 TUMBY A BALDACHÝNOVÉ HROBKY

Tumby a baldachýnové náhrobky byly dílem kameníků. V období 14. století povolání sochaře a kameníka byly vzájemně provázány.³⁵⁵ Na tumbách a baldachýnových hrobkách bylo převážně užíváno kamene. Výběr užívaných materiálů byl ale mnohem pestřejší; ať už se jednalo o různé odrůdy kamene nebo jiný materiál než kámen.

8.1 Mistři, dílny a užívaný materiál

Mezi nejznámější kameníky ve středověké Anglii patřil Štěpán Lote a Jindřich Yevell (žil 1320–1400).³⁵⁶ Tito kameníci působili především v Londýně. K dispozici měli kameníci různé druhy kamene, ale i jiné materiály jako například dřevo.

Nejčastějším materiálem užívaným na náhrobcích byl vápenec, který se těžil v různých oblastech Anglie.³⁵⁷ Při kvalitním leštění se mohl vápenec podobat mramoru, a proto je někdy užíván v odborné literatuře pro vápenec slovo mramor; i když se jedná o vápenec. Dle místa těžiště vápence (mramoru) je tento materiál někdy podle místa onoho těžiště pojmenován.

Zmínit bychom mohli na jihozápadě Anglie *Purbecký mramor*. Ten se těžil v oblasti Purbeckého poloostrova v Dorsetském hrabství. I když přesnějším místem naleziště je vesnice Corfe, je tento vápenec nazýván podle Purbeckého poloostrova, který zabírá valnou část hrabství Dorset (Anglie).³⁵⁸ Další jihozápadní a západní oblastí pro naleziště vápence byly oblasti měst Wellsu (Somerset, Anglie), Bristolu (Bristol, Anglie) a v Beeru (Devon, Anglie).³⁵⁹ V jihovýchodní oblasti Anglie se vápenec těžil v oblasti města Reigate. Tento vápenec je v odborné literatuře zmiňován jako Reigateský mramor. V severovýchodní oblasti se těžil vápenec v oblasti města Tedcaster (North Yorkshire,

³⁵⁵ CROSSLEY 1941, s. 12.

³⁵⁶ V angličtině *Stephen Lote* a *Henry Yevell*.

³⁵⁷ CROSSLEY 1921, s. 25.

³⁵⁸ CROSSLEY 1921, s. 25.

³⁵⁹ V oblasti Bristolu a Wellsu se těžil tzv. *oolitický vápenec*. Jedná se o vejčitou usazeninu. Tato usazenina vápence se také těžila ve středozemí Anglie; čerpáno z: CROSSLEY 1921, s. 25., <http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?oid> [2019-03-02]

Anglie). Až na blízké oblasti dodání k samotnému těžišti kamene se vápenec přepravoval po moři do nejbližšího místa určení.³⁶⁰

Mimo vápenec se také užíval alabastr, který se těžil v hrabstvích Derbyshire, Staffordshire a Nottinghamshire (Anglie). Tento alabastr měl načervenalou barvu, při samotné fázi těžení byl měkčí, ale po opracování a leštění se stal tvrdším. Alabastr byl finančně nákladným materiálem a užíval se především na menších sochařských dílech.³⁶¹ Jeho užití na větších náhrobcích si mohli dovolit jen bohatí donátoři, jako členové královských rodin (Eduard II., žil 1284–1327, vládl 1307–1327, hrobka vyhotovena 1307–1327).³⁶²

Kámen, ať vápenec nebo alabastr, byl materiál, který se pro vysokou hmotnost nesnadno přepravoval. Při opracovávání; ale i po něm; hrozilo odštipování materiálu. Pokud se kameník (sochař) při práci na díle dopustil chyby, bylo velmi obtížné ji napravit. Lehčím a pružnějším materiálem však bylo dřevo. Dřevěná figura náhrobku byla zesponu vydlabána a někdy naplněna uhlím k minimalizování vlhkosti. Vysušené dřevo mělo praskliny, které se ucpávaly plátnem a lepidlem. Na dřevo mohla být následně nanášena sádra, polychromie nebo zlacení.³⁶³

Při postupu opracovávání kamene užíval kameník tzv. špičáku a zubáku. Figura náhrobku vznikala tak, že se kámen opracovával z boků a zepředu. Zadní strana opracovávána nebyla, jelikož nebyla vystavena zraku kolemjdoucích. Kameníci, kteří pracovali s kamenem, byly v době rané a vrcholné gotiky členy kamenických (sochařských) hutí. Za odvedenou práci hutě byl zodpovědný mistr. V době pozdní gotiky hutě postupně zanikaly a byly nahrazeny cechy, které ručily za kvalitu odvedené práce svých členů.³⁶⁴

³⁶⁰ CROSSLEY 1921, s. 25., Důvodem k přepravě kamene po vodě je vysoká hmotnost kamene a využití ostrovní oblasti Anglie a obklopujícího moře.

³⁶¹ CROSSLEY 1941, s. 49.

³⁶² V angličtině *Edward II.*

³⁶³ Vápenec zvláště dobře absorboval polychromii.; čerpáno z: VOLAVKA 1956, s. 55., CROSSLEY 1921, s. 25, 26. U zlacených nebo stříbřených náhrobků můžeme někdy vidět i zbytky spodní polychromie, která se nanášela před samotným zlacením nebo stříbřením. Pod zlatou barvu se nanášela většinou červená barva, která měla zvýraznit odstín zlaté. Pod stříbrnou se nanášela většinou zelená barva, která měla zvýraznit odstín stříbrné.

³⁶⁴ VOLAVKA 1956, s. 55., CROSSLEY 1941, s. 45., VOLAVKA 1956, s. 57.

8.2 Náhrobky v kostele sv. Petra a Pavla v Lingfieldu

V Lingfieldu (Surrey, Anglie) jsou pohřbení členové rodiny Cobhamů ze Sterborough.³⁶⁵ První člen z rodinné větve ze Sterborough, který byl v kostele sv. Petra a Pavla pohřben, byl **Reginald Cobham, 1. lorda Cobhama** (žil 1295–1361). Jeho tumba je umístěna v jižní části kostela. Lord Reginald je zobrazen jako ležící rytíř.³⁶⁶ Jeho náhrobek je vyhotoven z vápence.³⁶⁷ Tumba je po obvodu dekorována čtvercovými motivy se čtyřlísty, které jsou pročleněny úzkými lancetovými tvary kružby.³⁶⁸ Víko tumby je po obvodu ohraničeno cimbuřím.³⁶⁹

Rodina Cobhamů neměla ve zvyku se nechávat zpodobňovat na tumbách.³⁷⁰ Je možné, že Cobhamové se nechali inspirovat **náhrobkem lorda Tomáše Berkeley** (žil 1296–1361).³⁷¹ Hrobky lordů Reginalda a Tomáše se velice podobají. Lord Tomáš Berkeley je také vyobrazen jako rytíř. Jeho tumba je po obvodu zdobena motivy čtyřlístů ve čtvercových polích a víko jeho tumby zdobí cimbuří.³⁷²

³⁶⁵ Obr. č. 52.

³⁶⁶ Lord je oblečen do rytířské suknice. Pláty brnění pokrývají horní a dolní končetiny. Hlava je chráněna přílbicí a u levého boku m připásaný meč., Obr. č. 46.

³⁶⁷ Caenského vápence (těžen v Caen ve Francii) je užito na tumbě. Reigatského vápence je užito na figuře donátora.; čerpáno z: SAUL 2001, s. 149.

³⁶⁸ Čtyřlísty byly využity pro heraldiku. Každý čtyřlíst obsahuje štít, který náleží bližšímu, ale i širšímu, rodinnému kruhu. Na záladní straně blasonování přináleží rodinám Cobhamů ze Sterborough a rodině Berkeley. Na severní straně blasonování přináleží rodinám Staffordů, Badlesmerů, Rosů a Pavely. Na jižní straně blasonování náleží rodinám Mortimerů, Bohunů, Vere a Arundelů. Na východě jsou erby Cossingtonů a Valognesů.; čerpáno z SAUL 2001, s. 152–168.

³⁶⁹ SAUL 2001, s. 149.

³⁷⁰ V kostele Máří Magdaleny v Cobhamu byly všechny náhrobky Cobhamů ze 14. století zhotoveny z mosazných plátů. V Lingfieldu dali přednost Cobhamové honosnější kamenické práci náhrobků.

³⁷¹ V angličtině *Thomas Berkeley*., Lord Tomáš Berkeley (zemřel 1361) byl tchánem lorda Reginalda Cobhama (zemřel 1361). Oba zemřeli ve stejném roce.; čerpáno z SAUL 2001, s.150, 151.

³⁷² SAUL 2001, s. 151.

V hlavní lodi kostela je také **náhrobek Reginalda Cobhama, 2. lorda Cobhama** (žil 1382–1446). I zde můžeme pozorovat podobnosti s náhrobkem jeho otce, 1. lorda Cobhama. Lord je vyobrazen na náhrobku jako rytíř se svojí chotí Annou. Motivy čtyřlístů jsou po obvodu tumby a víko je opatřeno cimbuřím. Namísto úzkých lancetových tvarů jsou čtvercové panely pročleněny kružbovými motivy jeptišek. Tumba 2. lorda Cobhama byla pravděpodobně vyhotovena londýnskou dílnou.³⁷³

8.3 Hrobka dámy Percy v Beverley

Hrobka šlechtičny (dámy) Percy byla vyhotovena v roce 1340.³⁷⁴ Hrobka napodobuje boží hrob s ciboriem.³⁷⁵ Na tumbě není figurativní podobizny, ale jedná se dílo vysoké sochařské kvality.³⁷⁶ Baldachýn nad tumbou je ve tvaru plaménkového oblouku. Vnosech archivoly jsou reliéfy rytířů držící heraldické znaky.³⁷⁷ Boky vimperku baldachýnu jsou konkávně prohnuté. Vše je bohatě zdobeno florálními a vegetabilními motivy. Převýšené fiály jsou zakončeny sochami andělů. Na vrcholu vimperku je socha Krista, který drží duši šlechtičny.³⁷⁸

³⁷³ SAUL 2001, s. 176–178.

³⁷⁴ Nevíme s jistotou, které ze dvou manželek (šlechtičen) lorda Percyho náhrobek náleží. Pravděpodobně náhrobek náleží choti Eleonoře.; Hrobka se nachází v Beverley (East Riding of Yorkshire, Anglie).

³⁷⁵ Porovnat můžeme hrobku dámy Percy na obr. č. 44 s relikviářem Božího hrobu na obr. č. 37.

³⁷⁶ Hrobka mohla být vyhotovena dílnou z Yorku.; čerpáno z: CROSSLEY 1941, s. 21, 22.

³⁷⁷ Obr. č. 45.

³⁷⁸ CROSSLEY 1941, s. 37, 38.

8.4 Náhrobky v katedrále v Bristolu

V bristolské katedrále (Bristol, Anglie) se nacházejí v kapli náhrobky v podobě výklenků, do kterých jsou umístěny tumby s figurami donátorů. Velice esteticky působící jsou paprscité tvary, které z výklenků vybíhají. Tyto paprscité tvary jsou v obloucích konkávně prohnuté.³⁷⁹ Z každého náhrobku vybíhá pět paprscitých tvarů. Konkávně prohnuté oblouky paprscitých tvarů jsou zakončeny kytkami a zdobeny kraby. Obdélné výklenky jsou zdobeny kružbovým motivem vícelistu.³⁸⁰

8.5 Náhrobky ve Winchelsea

Náhrobky ve farním kostele sv. Tomáše Becketa ve Winchelsea (East Sussex, Anglie) náleží rodině Alardů.³⁸¹ Tumby jsou umístěny v obdélných baldachýnových nikách. Pozornost středověkých kameníků se zaměřila na vimperky a kružbové plaménkové motivy. Vimperky trojúhelníkových tvarů mají rovné boky a jsou bohatě zdobené kraby.³⁸² Na čelech vimperků jsou trojlistové plaménkové kružbové motivy, které jsou vyplněny reliéfy s listovými náměty. Konkávně prohnutý oblouk baldachýnu je stlačený a zdoben kružbovým plaménkovým dekorem. Hlavy v konzolách odstupňovaných opěrných fiálovitých sloupů shlížejí na figury donátorů.³⁸³

³⁷⁹ Obr. č. 42.

³⁸⁰ Vícelistový kružbový motiv oblouku je tvořen čtyřmi sruženými nosíky. Ve cviklech jsou plaménkové trojlistové motivy.

³⁸¹ Obr. č. 43.

³⁸² Vimperky s reliéfní listovou výzdobou jsou dominantním motivem náhrobků. Vimperky s opěrnými sloupy jsou převýšené nad vrcholovou římsu.

³⁸³ Obr. č. 43.

8.6 Náhrobek arcibiskupa Jana Stratforda v Canterbury

Jan Stratford (žil 1275–1348) byl Canterburským arcibiskupem v letech 1333–1348. Jako vlivná osoba a kancléř se dostal do sporu s králem Eduardem III. (zemřel 1377) v roce 1340 a byl obviňován ze zrady. Arcibiskup se hájil před parlamentem v Londýně a obvinění byla nakonec stažena králem Eduardem III. jako nepodložená v roce 1343.³⁸⁴

Náhrobek arcibiskupa Jana Stratforda se nachází v katedrále v Canterbury (Kent, Anglie). Neví se přesné datum vyhotovení náhrobku, a tak k dataci orientačně slouží smrt arcibiskupa v roce 1348. Figura arcibiskupa Stratforda leží na vyvýšeném sarkofágu, který je opatřen baldachýnem. Osm opěrných pilířů, které nesou baldachýn dělený to tři polí oblouků a má síťovou klenbu.³⁸⁵ Náhrobek je završen tabernákovým motivem.³⁸⁶ Nad hlavou figury arcibiskupa je další menší baldachýn s motivem síťové klenby. Tato klenba se podobá parlérovskému typu klenby uplatněném ve vysokém chóru katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha v Praze (Čechy).³⁸⁷

Možný vliv anglické architektury na českou architekturu by neměl být překvapující. Anglie měla politické vazby s Čechy již od 13. století.³⁸⁸ Stoletá válka ve 14. století také způsobila, že vazby mezi Čechy a Anglií nepominuly.³⁸⁹

³⁸⁴ Arcibiskup Stratford byl jedním z vedoucích postav Lancasterské strany parlamentu, která prosazovala, že král by měl vládnout s pomocí rad magnátů a kancléřů. Král Edward III. (zemřel 1377) po neúspěšné bitvě u Tournay ve Flandrech (v roce 1340) odvolal některé ministry a prosazoval samostatnou vládu, protože obviňoval svoje vysoce administrativní úředníky za nedostatek finančních prostředků pro tažení ve *Stoleté válce*. To vedlo ke krizi ve vládě a obvinění arcibiskupa Stratforda jako vedoucí postavy opoziční Lancasterské skupiny parlamentu., čerpáno z: LAPSLEY 2015, s. 6–18, LAPSLEY 2015, s. 193–215.

³⁸⁵ Kruhové opěrné pilíře jsou opatřeny svazky přípor.

³⁸⁶ Tabernákový motiv je tvořen skupinou fiál.

³⁸⁷ KUTHAN 2018, s. 15.

³⁸⁸ Tehdy se za vlády Přemysla Otakara I. (žil 1155–1230, vládl 1192–1193 a 1197–1230) stal olomouckým biskupem cisterciácký mnich Robert, který pocházel původem z Anglie.; čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 3.

³⁸⁹ V bitvě u Kresčaku (Francie) padl v roce český král Jan Lucemburský (žil 1296–1346, vládl 1310–1346). Král Karel IV. (žil 1316–1378) byl přítomen v Amiensu u lenní přísahy anglického krále francouzskému králi.; čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 4.

Znalci umění už dříve zaznamenali stylové podobnosti kleneb anglických staveb a staveb české parlérovské hutě.³⁹⁰ U náhrobku Jana Stratforda je použito parlérovského stylu klenby krátce před příchodem Petra Parlěře do Prahy. Vliv anglických kleneb a kružeb oken je těžké popřít, ale stále není s jistotou potvrzeno, zda Petr Parlěř mohl vycestovat na území Anglie nebo zda pouze jen čerpal z nákresů anglických staveb.³⁹¹

³⁹⁰ V Anglii se například setkáváme se zavěšenými svorníky kleneb ještě dříve, než je uplatnil Petr Parlěř (žil 1333–1399) v Praze.; čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 9.

³⁹¹ KUTHAN 2018, s. 15., Datace náhrobku arcibiskupa Jana Stratforda je kolem roku 1348. Petr Parlěř přišel pracovat do Prahy v roce 1356.

9 VOTIVNÍ/ ZÁDUŠNÍ KAPLE

Votivní/ zádušní kaple je v anglickém jazyce vyjádřena pod termínem *chantry*. Anglický termín vždy neoznačoval kapli, ale byl původně používán ve spojení s requiem, která se sloužila ke spáse donátorovi duše.³⁹² Tyto kaple se především stavěly v pozdní fázi gotiky a navazují na vývoj pamětního umění, baldachýnových náhrobků a výstavbu kaplí ve století čtrnáctém.³⁹³ Podobně jako jiné formy votivního a pamětního umění, ani tyto kaple nebyly levnou záležitostí a byly chloubou movitých donátorů a rodin.³⁹⁴

Kaple nemusely vždy být součástí interiéru kostela nebo katedrály. V některých případech mohly stát na mostech (Mostecká kaple, Wakefield, Anglie, postavena 1342–1356) nebo nad vstupní branou (zádušní kaple sv. Jakuba, Warwick, Anglie, založena po 1380). V některých případech byly nastavovány ke kostelům.³⁹⁵ Tyto zádušní kaple měly i vlastní oltář, a mohly se tedy i nacházet samostatně ve volném prostoru jako prostor pro účely sloužení mši.³⁹⁶

9.1 Votivní/ zádušní kaple jako součást sakrálního interiéru

Kaple středověkých katedrál a kostelů jsou nedílnou součástí vnitřního prostoru. Zádušní kaple s vlastním oltářem se staly i místem ke sloužení kontinuálních mši.³⁹⁷ Zádušní a votivní kaple, i když nebyly v blízkosti hlavního nebo jiného oltáře, zajistily donátorům značný přínos ke spáse jejich duše skrze mešní rituál sloužený u těchto oltářů.³⁹⁸ Hlavním centrem pravidelného eucharistického dění stále však většinou

³⁹² COOK 1948, s. 7, 13., ENGEL 2007, s. 151., SAUL 2000, s. 52.

³⁹³ ENGEL 2007, s. 151., ROFFEY 2017, s. 89., Stavba kaplí byla podle PhDr. Jaroslava Sojky, Ph.D. evropským trendem především ve 14. století; Václav Žmolík, Jaroslav Sojka: Po stopách Karla IV., Čro Dvojka, 08.07.2016, v čase 08:30 hodin.

³⁹⁴ COOK 1948, s. 11., ROFFEY 2017, s. 63.

³⁹⁵ ROFFEY 2017, s. 105.

³⁹⁶ COOK 1948, s. 11., Michele Bacci píše, že v pozdním středověku slova oltář a kaple měly podobný význam. Lze tedy odvodit, že kaple byly vybaveny oltářem za účelem mše; BACCI 2009, s. 11.

³⁹⁷ Mše je nejdůležitější součástí křesťanské liturgie. Je bezprostřední památkou Kristovy spasitelské oběti se svátostnou účastí na jeho těle a krvi.; čerpáno z: KROESEN/ SCHMIDT 2009, s. 1.

³⁹⁸ Skrze křesťanské liturgické rituály duše může dosáhnout spásy nebo zkrácení času v *Očistci*; čerpáno z ASHLEY, DEEGAN 2009, s. 11.

zůstával hlavní oltář kostela nebo katedrály a jeho blízký prostor se stal velice žádaným místem pro pohřeb a výstavbu monumentů.³⁹⁹ Zřízení zádušní kaple bylo finančně nákladné, ale i uložení nebožtíkova těla v blízkosti oltáře bylo přímo prospěšné jeho duši v cestě ke spáse.⁴⁰⁰ Dalším žádaným místem pro vybudování funerálního monumentu nebo vybudování kaple bylo v blízkosti hrobu světce nebo relikviáře.⁴⁰¹ I zde se doufalo v přímý kladný vliv světců; coby přímluvců mezi lidmi a Bohem; na nebožtíkovo tělo⁴⁰² a následnou spásu jeho duše.⁴⁰³

Rozmístění pamětních monumentů, jako byly zádušní kaple, v sobě odráželo tradici křesťanských poutí a vyspělého kultu svatých. Stejně jako poutníci věřili, že přiblížení se k ostatkům světce nebo jiným typům relikvií přinese žádaný zázrak uzdravení a odpuštění, tak i zbytek křesťanské společnosti věřil, že blízkost světce dopomůže ke spáse duše na onom světě.⁴⁰⁴ Oltáře kaplí byly zasvěceny vybraným svatým a zdobné retáblky oltářů nepostrádaly bohatou figurální výzdobu⁴⁰⁵ s motivy světců. Kaple jako

³⁹⁹ KROESEN/ SCHMIDT 2009, s. 1, 131., Ariès píše, že ne vždy byly farní mše slouženy u hlavních oltářů.; čerpáno z: ARIÈS 2000, s. 102., Roffey označuje hlavní oltář jako nejdůležitější místo a není dle něho snahou ostatních oltářů a monumentů odvádět pozornost od hlavního oltáře.; čerpáno z: ROFFEY 2017, s. 131. Roffey a Cook ve svých publikacích (ROFFEY 2017; COOK 1948) dávají obrazové příklady rozmístění pamětních monumentů, ze kterých je patrná snaha donátorů mít votivní místo v blízkosti hlavních oltářů. Můžeme dát za příklad opatství Tewkesbury (Gloucestershire, Anglie), kde tři zádušní kaple jsou umístěny ve východním závěru kolem hlavního oltáře (jedná se o kaple zakladatele opatství Roberta Fitzhamona, zemřel 1107, kaple postavena 1395; lorda Despensera, zemřel 1375, zádušní kaple Nejsvětější Trojice a Panny Marie postavena 1390–1400; hraběte Warwicka, zemřel v bitvě u Meaux ve Francii v roce 1421, kaple postavena 1422).; čerpáno z: COOK 1948 s. 142, 143, 144, ROFFEY 2017, s. 128, 129.

⁴⁰⁰ ARIÈS 2000, s. 102., Někteří donátoři nechali budovat zádušní kapli blízko hlavního oltáře, aby duše nebožtíka přímo profitovala ze mší u hlavního oltáře a i těch v zádušních kaplích.

⁴⁰¹ ROFFEY 2017, s. 122., Zmiňované zádušní kaple biskupů Beauforta a Waynfleta ve Winchesteru jsou v blízkosti přemístěných ostatků sv. Swithuna.

⁴⁰² Panovaly obavy z nesvěcení hrobu a těla nebožtíka. Pro zajištění spásy duše i tělo muselo být řádně pohřbeno.; čerpáno z ARIÈS 2000, s. 50,51.

⁴⁰³ ROFFEY 2017, s. 124.

⁴⁰⁴ ASHLEY, DEEGAN 2009, s. 10, 120, 125., ROFFEY 2017, s. 124.

⁴⁰⁵ Vestavěné oltáře na východní zdi, jako v případě zádušní kaple Williama Wykehama, byly oblíbeným prostorovým řešením zádušních kaplí na anglickém území.

součástí votivního a oltářního umění⁴⁰⁶ následuje evropský trend votivních oltářních panelů 14. a 15. století, kdy jsou donátoři vyobrazeni v přítomnosti světce.⁴⁰⁷

Kult svatých souvisel s nemalým počtem poutníků, kteří do katedrál a kostelů přicházeli vykonat pietní akt. Kostely a katedrály byly poutními místy, prostor budov byl přizpůsoben na procesí poutníků stejně jako na procesí duchovních a ostatních věřících při bohoslužbách.⁴⁰⁸ Umístění zádušních kaplí mohlo být záměrně vybráno v prostoru, kam poutníci chodívali. Donátoři doufali, že právě přicházející poutníci se pomodlí za spásu duše pohřbených a vyobrazených v kaplích.⁴⁰⁹

Dochované zádušní středověké kaple projevují smysl pro inovaci architektonického pojetí. Z dochovaných monumentů můžeme soudit, že i přes svoji výstřednost se snažily plnit liturgický účel spolu s okolním interiérem a byly budovány v souladu s okolním interiérem budovy a jejím vybavením. Rituální zvyky křesťanské společnosti a kult se především odráží v jejich tvarosloví. Je možná záměrem, že zádušní kaple výrazně (také s vlastním oltářem) evokují oltářní retáblы nebo se snaží přiblížit votivní oltářní tematice

⁴⁰⁶ Kaple mají vestavěné oltář za účelem zádušní mše a jsou tedy vždy spojeny s oltářním umění. Není specifikována vizuální podoba středověké kaple (vyskytují se v interiéru kostela, mostecké kaple, ve volném prostranství), ale oltář vždy účelově mají.; čerpáno z: BACCI 2009, s. 11.

⁴⁰⁷ Z umění vlády Plantagenetů můžeme uvést jako příklad Wiltonský diptych (datován 1377–1413). Král Richard II. ve Wiltonském diptychu klečí v náznaku modlitby před Pannou Marií v přítomnosti sv. Jana Křtitele (zemřel v 1. století), sv. Eduarda Vyznavače (zemřel 1066) a sv. Edmunda Mučedníka (zemřel 841). V zádušních kaplích, jako té biskupa Williama Wykehama není portrét donátora součástí oltáře, ale stále je donátor vyobrazen v přítomnosti oltářních světců; biskup Wykeham je portrétován ležící na tumbě před oltářem, dívající se směrem k východu, a tedy prostoru oltáře. Ruce biskupa Wykehama jsou sepnuté k modlitbě jako ruce donátorů na malovaných votivních oltářních panelech. Zádušní kaple jsou tedy i nedílnou součástí votivního umění a kultu svatých obecně; proto jsou zádušní kaple v některé odborné literatuře označovány termínem *votivní kaple*.

⁴⁰⁸ ROFFEY 2017, s. 132. Je znám termín *poutní kostely*, první z nich byly budovány v době románské. Rozvržení jejich prostoru je přizpůsobeno k organizaci přicházejícího davu poutníků.; čerpáno z: FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999, s. 438., Umístění zádušních kaplí 14. a 15. století navazuje na již delší tradici davové organizace v liturgickém prostoru v rámci kultu svatých. Avšak namísto pouhé relikvie nebo hrobu světce jsou zasazeny do kontextu i hroby duchovních a jiných členů společnosti. Můžeme pozorovat vývoj posvěšťování pohřebního prostoru. O tomto vývoji pohřbívání píše Philippe Ariès.; čerpáno z: ARIÈS 2000, s. 56.

⁴⁰⁹ Umístění kaplí biskupů Edyngtona a Wykehama mezi hlavní lodí a vedlejší lodí, je v prostoru, kam by širší společnost měla dobrý přístup.

a umění spojených s relikviáři.⁴¹⁰ Výstředností oplývá zádušní kaple lorda Eduarda Despensera (žil 1335–1375) v opatství Tewkesbury (Gloucestershire, Anglie), kde můžeme hovořit o vlivu relikviářů nebo Božích hrobů.⁴¹¹ Kaple obdélného půdorysu je oddělena přepážkou *perpendikulárního stylu* a její zastřešení je završeno napodobeninou sanktusníku, uvnitř kterého je vyobrazena figura klečícího donátora v rytířské zbroji.⁴¹²

9.2 Votivní/ zádušní kaple biskupů v katedrále ve Winchesteru

Ve východní části katedrály ve Winchesteru se nachází nemalý počet zádušních kaplí, které připomínají bývalé biskupy Winchesteru.⁴¹³ Zádušní kaple Viléma Edyngtona (zemřel 1366) a Viléma Wykehama (žil asi 1320–1404) se nachází mezi opěrnými pilíři při jižní straně hlavní lodě.⁴¹⁴ Zbylé zádušní kaple se nachází v západním prostoru za chórem v blízkosti hrobu *sv. Swithuna*. Stavba zádušních kaplí v hlavní lodi souvisí

⁴¹⁰ Uvést můžeme již zmíněné příklady kaplí Jindřicha Beauforta (zemřel 1447) a Viléma Waynfleta (zemřel 1486), kde vrcholové architektonické řešení kaplí napodobuje oltářní strukturu retáblu.; čerpáno z: COOK 1948, s. 92.

⁴¹¹ V angličtině *lord Edward Despenser.*, Přikláněla bych se zvláště k názoru, že zádušní kaple napodobují Boží hroby (svaté/ velikonoční sepulkry). Tyto Boží hroby v kostelech imitovaly tumbu Krista, kam o Velikonocích byla vkládána figura Krista při pašijových hrách. Posvěšťováním sakrálních motivů se začaly i zádušní kaple donátorů podobat Božím hrobům; tj. uzavřeným architektonickým prostorům v interiéru kostela. Samotné hrobky ve výklencích by také napodobovaly Boží hroby (menší velikonoční sepulkry); tj. náhrobek ve výklenku, kam se dávala figura Krista o Velikonocích.; čerpáno z: FELMING/ HONOUR/ PEVSNER 1999, s. 166, 167, 269, 270.

⁴¹² Můžeme hovořit o možném vlivu rayonnantní gotiky doby Ludvíka IX. *Svatého*. Kaple Sainte Chapell, která byla postavena jako relikviářová schrána, má také podobný sanktusník (nynější je replikou původního). Dále můžeme uvést příklad Kapličkového relikviáře (1290) z pokladnice katedrály Santa. Maria v Pamploně. Tento relikviář má podobnou zmenšeninu sanktusníku a místem původu jsou Flandry nebo Paříž.; čerpáno z: GAUTHIER 1986, s. 154., obr. č. 53., obr. č. 37.

⁴¹³ Kaple Viléma Edyngtona (zemřel 1366, biskupem ve Winchesteru 1346–1366), kaple Viléma Wykehama (*William Wykeham*, žil asi 1320–1404, biskupem ve Winchesteru 1366–1404), kaple Jindřicha Beauforta (*Henry Beaufort*, žil 1375–1447, biskupem ve Winchesteru 1404–1447), kaple Viléma Waynfleta (*William Waynfelete*, žil 1398–1486, biskup ve Winchesteru 1447 – 1486), Tomáše Langtona (*Thomas Langton*, zemřel 1501, biskupem ve Winchesteru 1493–1501), Richarda Foxe (*Richard Fox*, žil 1448–1528, biskupem ve Winchesteru 1501–1528), Štěpána Gardinera (*Stephen Gardiner*, žil 1483–1555, biskupem ve Winchesteru 1531–1551, 1553–1555).

⁴¹⁴ ENGEL 2007, s. 151.

s přestavbami lodě za biskupa *Viléma Wykehama*.⁴¹⁵ Výstavba kaplí ve východním závěru souvisí s přesunutím ostatků *sv. Swithuna*⁴¹⁶ za prostory chóru a samotnou přestavbou chórové oblasti za biskupa *Viléma Beauforta* (1375–1447).⁴¹⁷

Vilém Edyngton

Vilém Edyngton byl winchesterským biskupem od roku 1346, ale působil také jako pokladník a kancléř ve službách krále Eduarda III. (zemřel 1377).⁴¹⁸ V katedrále ve Winchesteru započal biskup Edyngton přestavbu hlavní lodě a západního průčelí.⁴¹⁹ Za doby biskupa Edyngtona se začal románský vzhled winchesterské katedrály měnit na tehdy moderní pozdně gotický vzhled. Biskup Edyngton je připomínán zádušní kaplí obdélníkového půdorysu v hlavní lodi katedrály, která byla dokončena za jeho nástupce.⁴²⁰ Kaple Viléma Edyngtona a Viléma Wykehama se podobají. Obě kaple jsou ohraničeny přepážkami a zaklenuty.⁴²¹ V případě kaple Viléma Edyngtona je přepážka zdobena panely s raně geometrickou kružbou. Není zde takový důraz na začlenění kaple do okolního prostoru katedrály, jako je tomu v případě zádušní kaple Viléma Wykehama.⁴²²

⁴¹⁵ COOK 1948, s. 89.

⁴¹⁶ *Sv. Swithun* (zemřel 862) byl anglický biskup ve Winchesteru od roku 852. Byl původem z Wessexu a ve Winchesteru nabyl vzdělání. Byl též kaplanem králů z Wessexu, *Egberta* (žil asi 771–839) a *Ethelwulfa* (zemřel 858).; čerpáno z: MANSER, PICKERING 2004, s. 271., SELWYN 1934, s. 15, 16.

⁴¹⁷ Východní část za chórem byla postavena ve 13. století.; čerpáno z: DRAPER 1978, s. 1.

⁴¹⁸ COOK 1948, s. 90.

⁴¹⁹ Práce na okně západního průčelí.; čerpáno z ENGEL 2007, s. 148., SELWYN 1934, s. 41, 42.

⁴²⁰ COOK 1948, s. 89, 90.

⁴²¹ EAVIS 2011, s. 185.

⁴²² Přepážka kaple Viléma Edyngtona je nižší a není architektonicky propojena s galerií katedrály., COOK 1948, s. 90.

Vilém Wykeham

Vilém Wykeham pocházel z hrabství Hampshire a byl vzděláván ve Winchesteru (Hampshire, Anglie). Kněžské svěcení přijal v roce 1362. Wykeham působil jako duchovní ve Wellsu, Lincolnu a ustanoven winchesterským biskupem byl v roce 1366.⁴²³ Jeho jméno je také spojeno se založením akademických institucí jako Nové koleje v Oxfordu a Mariánské koleje ve Winchesteru.⁴²⁴ Tyto instituce měly podpořit vzdělávání a nárůst počtu nových kněží, kterých výrazně ubylo za epidemií černé smrti po roce 1349. Zakládací listina koleje v Oxfordu je datována 26. listopadu 1379 a kolej byla slavnostně otevřena 14. dubna 1386.⁴²⁵ Mariánská kolej byla založena v roce 1382.⁴²⁶

Přestavba lodě katedrály ve Winchesteru započata v roce 1394 byla původně zamýšlena předchozím biskupem Edyngtonem, ten ale zemřel před dokončením přestavby.⁴²⁷ Práce na přestavbě pokračovaly za episkopátu Viléma Wykehama, ale ani on se nedožil dokončení přestavby. Vedoucím kameníkem přestavby byl kameník *Vilém Wynford*, který se též angažoval na plánech dvou zádušních kaplí katedrální lodě.⁴²⁸ Zádušní kaple biskupa Wykehama je také obdélníkového půdorysu a ohraničena přepážkou od hlavní a boční lodě katedrály.⁴²⁹ Kaple, zabudovaná mezi opěrné pilíře a vybavena vlastním oltářem, by mohla stát i samostatně, avšak projevuje se zde snaha o splynutí kaple s interiérem katedrály pomocí přepážky.⁴³⁰

Architektonická výzdoba kaple navazuje na předchozí stavební vývoj katedrály a je zjevný nastupující *Perpendikulární styl*, který lze pozorovat zvláště v zaklenutí kaple.⁴³¹

⁴²³ EAVIS 2011, s. 169, 170.

⁴²⁴ V angličtině *New College in Oxfod a New College of st. Mary in Winchester*.

⁴²⁵ COOK 1959, s. 177, 178., EAVIS 2011, s. 172., SELWYN 1934, s. 42, 43.

⁴²⁶ COOK 1948, s. 90., COOK 1959, s. 181.

⁴²⁷ COOK 1948, s. 90., EAVIS 2011, s. 185., ENGEL 2007, s. 148., Vilém Edyngton již započal přestavbu západní části katedrály v *perpendikulárním stylu*.; uvádí VAUGHAN 1977, s. 47.

⁴²⁸ V angličtině *William Wynford*., EAVIS 2011, s. 185., ENGEL 2007, s. 148.

⁴²⁹ Obr. č. 5.

⁴³⁰ EAVIS 2011, s. 188., Vrchní kružba s konvexně prohnutými vimperky zasahuje do balustrády galerie katedrály.; čerpáno z: COOK 1948, s. 91.

⁴³¹ I když v panelové kružbě můžeme mluvit o *Perpendikulárním stylu*, užití kýlových oblouků navazuje na tradice předešlého *Dekorativního stylu*. Pozdní *perpendikulární styl* kýlového oblouků se též hojně užívá, ale například v době již pozdní tudorovské gotiky (konec 15. století, 16. století) se stává častěji stlačenější; v kapli Viléma Wykehama kýlové oblouky stlačené nejsou.

Žebra liernové klenby navazují na svazkové přípory letneru a utvářejí kalichy, motivy jeptišek a trojlistů.⁴³² *Perpendikulární styl* se projevuje i v panelové kružbě letneru.⁴³³ Horizontální a vertikální dělení se projevuje i na východním retáblu oltáře a na západní zdi kaple. Architektonické motivy a sochařská výzdoba zdobí retábl kaple, který je zabudován do východní zdi. Deset soch světců shlíží na hrobku donátora z výklenků s baldachýny, které jsou zdobené kýlovými oblouky a liernovými kružbičkami.⁴³⁴ Kýlových oblouků je užito i na arkádě lemující tumbu Viléma Wykehama.

Jindřich Beaufort

Jindřich Beaufort se stal winchesterským biskupem v roce 1404, ale již předtím působil jako biskup v Lincolnu (Lincolnshire, Anglie).⁴³⁵ Jindřich Beaufort byl nelegitimním synem vévody Johna z Gauntu (žil 1340–1399).⁴³⁶ Jako winchesterský biskup daroval finance na úpravy prostoru chóru katedrály a je připomínán zádušní kaplí obdélníkového půdorysu (stavěna po roce 1447) ve východním závěru winchesterské

⁴³² COOK 1948, s. 91., Kalichy připomínají vějíře., KOCH 2012, s. 208.

⁴³³ Kružba je tvořena několika řadami arkád. V dolní části jsou arkády kružby zúžené a početnější. Směrem vzhůru se arkády kružby rozšiřují a ubývá jejich počtu. Pruty kružbových arkád oken a slepé kružby na sebe vertikálně navazují a působí celistvě; čerpáno z: COOK 1948, s. 91, KOCH 2012, s. 193, 208., FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999, s. 579.

⁴³⁴ Baldachýny jsou zdobené dopředu vyběhajícími kýlovými oblouky; v angličtině se používá termín *noddling ogee arch*. V Anglii se vyběhající kýlový oblouk stává oblíbeným architektonickým motivem 14. století (kaple Panny Marie, postavena 1321–1345, katedrála v Ely, Cambridgeshire, Anglie, obr. č. 35, 36). Kýlový oblouk zdobí i vstupní portálek zádušní kaple; čerpáno z FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999, s. 19.

⁴³⁵ Cook uvádí rok 1405 jako počátek episkopátu Jindřicha Beauforta; čerpáno z: COOK 1948, s. 91., V roce 1426 byl Jindřich Beaufort také jmenován kardinálem a papežským legátem za pontifikátu Martina V. (1368–1431, pontifikát od 1417); čerpáno z: COOK 1948, s. 92.

⁴³⁶ Jan z Gauntu (*John of Gaunt*) byl vévoda z Lancasteru a synem krále Eduarda III., COOK 1948, s. 91., SELWYN 1934, s. 45.

katedrály.⁴³⁷ Na plány přestavby chóru a východního závěru navázal jeho nástupce Vilém Waynflete.⁴³⁸

Zádušní kaple Jindřicha Beauforta je dílem *perpendikulárního stylu*. Kapli tvoří čtyři zesílené pilíře, které podpírají její zastřešení. Věžířová klenba kaple je rozdělena do tří polí, z nichž je prostřední pole vyvýšené. Završení kaple tvoří věžovité a výklenkové seskupení. Celkový vzhled kaple spíše připomíná oltář s tabernáklem.⁴³⁹ Takovému tvrzení i napomáhá otevřený prostor před tumbou, který není zcela oddělen přepážkou. Tumba tak spíše připomíná samotný oltář.⁴⁴⁰

Vilém Waynflete

Jméno biskupa Viléma Waynflete, podobně jako jeho předchůdce Vilém Wykehama, je spojeno také se vzdělávacími institucemi jako Mariánská kolej v Etonu⁴⁴¹ nebo Magdalenina kolej v Oxfordu.⁴⁴² Ve Winchesteru je biskup Waynflete připomínám zádušní kaplí obdélníkového půdorysu, která stojí proti kapli Jindřicha Beauforta. Kaple biskupa Waynfleta se podobá Beaufortově kapli; je stavěná v perpendikulárním duchu architektury a završuje ji podobná struktura výklenků a věžiček. Kaple opět napodobuje oltářní tabernákl jako kaple předchozí, ale tumba této kaple je zcela oddělena panelem od okolního prostoru.⁴⁴³

⁴³⁷ ENGEL 2007, s. 151., DRAPER 1978, s. 12. LINDLEY 1993, s. 797., SELWYN 1934, s. 46., Beaufort daroval finance na nový oltář, hrob sv. Swithuna a pravděpodobně i chórové přepážky; čerpáno z: LINDLEY 1993, s. 801.

⁴³⁸ LINDLEY 1993, s. 801., SELWYN 1934, s. 46.

⁴³⁹ COOK 1948, s. 92.

⁴⁴⁰ Obr. č. 6.

⁴⁴¹ Kolej byla založena králem Jindřichem VI. (*Henry VI*, žil 1421–1471, vládl 1422–1461 a 1470–1471). V letech 1440–1442 biskup Vilém Waynflete působil na koleji jako mistr a probošt.; čerpáno z: COOK 1948, s. 92., COOK 1959, s. 191, 192., SELWYN 1934, s. 46.

⁴⁴² COOK 1948, s. 92., COOK 1959, s. 191, 192., SELWYN 1934, s. 46.

⁴⁴³ COOK 1948, s. 92., Obr. č. 7.

9.3 Votivní kaple lorda Edwarda Despensera v Tewkesbury

Tewkesbury (Gloucestershire, Anglie) bylo původně benediktinské opatství, které bylo založeno Robertem Fitzhamonem v roce 1087. V opatství se nachází tři zádušní kaple. Jedna z nich přináleží lordu Eduardu Despenserovi (zemřel 1375).⁴⁴⁴ Tato kaple byla, zasvěcena Nejsvětější Trojici a Panně Marii, byla postavena na přání jeho choti Alžběty.⁴⁴⁵

Panely kaple napodobují příčkovou kružbu oken *perpendikulárního stylu*.⁴⁴⁶ Vchod do kaple je obdélného tvaru s konkávně prohnutým vimperkem. Po stranách jsou opěrné sloupky s příporami přecházejících do tvarů fiál. V dolní třetině je slepá kružba. Horní dvě třetiny tvoří čtyři kružbové panely, skrze které je vidět do zádušní kaple. Vše je završeno římsou se čtyřlístovým květinovým vzorem a sanktusníkem, ve kterém je klečící postava donátora.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ V angličtině *Edward Despenser*.

⁴⁴⁵ V angličtině *wife Elizabeth*.

⁴⁴⁶ Horizontální příčka (římsa) je pouze v dolní třetině okna. Vertikální příčky nejsou pouze motivem kružby oken, ale také cviklů. Příčky oken navazují na příčky ve cviklech.

⁴⁴⁷ Obr. č 1., Obr. č. 2.

ZÁVĚR

V práci jsem se zaměřila především na náhrobky a pamětní monumenty z let 1300–1450.⁴⁴⁸ Většina zmíněných pamětních monumentů a staveb jsou díla 14. století. Zmiňuji však i díla, která se vymykají uvedené dataci. Bylo by tedy vhodné vymezit časově 14. století. Ve zhruba zmíněné době, v letech 1300–1450 bylo několik historických mezníků. Prvním z nich bych udala přestěhování královského dvora z francouzského prostředí na území Anglie. Tento politický krok učiněn králem Eduardem I. *Dlouhánem* (zemřel 1307) byl počátkem poangličťování ostrovní společnosti a kultury.

Postupný přechod od francouzského jazyka a kultury lze pozorovat i na pamětním umění. Ve 13. století je na anglických náhrobcích používáno francouzského jazyka (latinského jazyka na náhrobcích duchovních). Ve 14. století stále převládá francouzština, avšak od 60. let 14. století se začalo užívat také anglického jazyka.⁴⁴⁹ Anglický jazyk, až na náhrobky duchovních dominuje náhrobkům konce 14. století a 15. století.⁴⁵⁰

Na mosazných náhrobcích se projevuje raný, vrcholný a pozdní styl nejen v užití jazyka. U raných náhrobků se můžeme setkat s vimperkem s rovnými boky a lomeným obloukem. Ve vrcholném období je ve velké míře užíváno dynamických vimperků ve tvaru oslího hřbetu a plaménkového oblouku.⁴⁵¹ Na náhrobcích pozdější doby se téměř motivy architektury neobjevují.⁴⁵²

⁴⁴⁸ Snažila jsem se v práci věnovat náhrobkům 14. století.

⁴⁴⁹ V letech 1360–1400 byly v angličtině Kanterburské povídky (Canterbury tales). Anglický jazyk začal pronikat na královský dvůr v roce 1362.; čerpáno z: MACKLIN 1907, s. 39.

⁴⁵⁰ MACKLIN 1907, s. 38, 39

⁴⁵¹ BERTRAM 1972, s. 126., Oblouků a vimperků ve tvaru oslího hřbetu se užívá také v období po roce 1400.

⁴⁵² V pozdější době se mikro-architektury na mosazných náhrobcích užívá málo. V mnoha případech mikro-architektonického zdobení se již neuvádí a kvalita práce se snižuje.; čerpáno z: BERTRAM 1972, s. 41, 42., 127, 128.

Vývoj architektonických motivů, anglického jazyka a kultury je těsně spojen se *zesvětšováním pamětního a sakrálního umění*. Zprvu mohli být v sakrálních interiérech pohřbíváni pouze světcí.⁴⁵³ Architektonické tvary monstrancí a relikviářových křížů se užívaly především na uložení relikvií světců. Zvyk pohřbívání v interiérech kostela si posléze osvojili duchovní a královská rodina. Následně byla v interiérech pohřbívána i nižší šlechta a ostatní movití členové společnosti, kteří neměli šlechtický titul.⁴⁵⁴

S vývojem architektury a anglické kultury se stává umění na anglickém území více osobitým. Raná doba se vyvíjí pod vlivem francouzské gotiky. Ve vrcholném období již pracují na stavbách nejen francouzští, ale i angličtí umělci a architekti. *Perpendikulární styl* pozdní gotiky je nejvíce osobitý.⁴⁵⁵

I přes svoji osobitost anglické umění následuje trend gotického umění, zvláště ve 14. století.⁴⁵⁶ Toto století bylo stoletím výstavby votivních/ zádušních gotických kaplí na evropském kontinentu i na anglickém území.⁴⁵⁷ Mezi známé zádušní kaple anglického území po morové epidemii v roce 1348 můžeme zmínit tu lorda Eduarda Despensera (zemřel 1375) nebo biskupů ve Winchesteru. Na evropském kontinentě stojí za zmínku kaple sv. Václava v pražské katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha (Praha, Čechy).⁴⁵⁸

⁴⁵³ V sakrálních interiérech a kaplích byly pohřbíváni světcí. Později zámožní členové společnosti od konce 14. století staví pro sebe zádušní kaple.

⁴⁵⁴ Platí i pro přejímání architektonických motivů hrobů světců a přejímání tvarů relikviářů na náhrobních deskách. S vývojem se architektonické motivy relikviářů přenášeny na další pamětní a votivní umění duchovních, královských rodinných členů, šlechty a bohatších členů společnosti.

⁴⁵⁵ ENGEL 2007, s. 121.

⁴⁵⁶ Černá smrt, která zachvátila Evropu (včetně anglického území) v roce 1348 nezpůsobila změny ve votivním umění a výstavbu kaplí jen na anglickém území, ale také na zbytku evropského kontinentu.

⁴⁵⁷ ŽMOLÍK, SOJKA 2016 — Václav Žmolík, Jaroslav Sojka: Po stopách Karla IV.,

ČRo Dvojka, 08. 07. 2016, čas 08:30 hodin.

⁴⁵⁸ STEJSKAL 1978, s. 173., Kaple sv. Václava v pražské katedrále byla projektována Petrem Parlérem (zemřel 1399). Tato kaple byla zasvěcena 30. listopadu 1367. Podobně jako u kaplí na anglickém území, se jedná o kapli votivního charakteru. Také by mělo být zmíněno, že přepážkové zádušní kaple anglického území stojí jako architektonické samostatné jednotky; někdy i jako menší stavby vně větší stavby. Kaple sv. Václava v Praze na Pražském hradě (Čechy) by také mohla stát samostatně; jedná se o menší stavbu vně větší sakrální budovy.

K předešlé souvislosti lze také zmínit možné vzájemné vlivy české a anglické gotické architektury, které se především projevují v pojetí síťových kleneb,⁴⁵⁹ zavěšených svornících a kružbách oken.⁴⁶⁰ Tato shoda a podobnost architektonických motivů, kterou se zabývají historici umění již od 30. let 20. století by si zajisté zasloužila hlubší historické a uměnovědné zkoumání.⁴⁶¹

⁴⁵⁹ STEJSKAL 1978, s. 173., Klenební žebra, která probíhají vzduchem v bristolské katedrále (kaple Berkeley, Bristol, Anglie); čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 9, 11, 12.

⁴⁶⁰ Kružba kruhového okna jižního transeptu katedrály v Lincolnu (Lincolnshire, Anglie). Kružba velkého západního průčelí v York Minsteru (North Yorkshire, Anglie); čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 13., STEJSKAL 1978, s. 173.

⁴⁶¹ Z předních historiků umění, kteří se problematikou zabývali: prof. Paul Crossley, prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr.h.c. a jiní; čerpáno z: KUTHAN 2018, s. 9.

Seznam literatury:

Hlavní monografie/ kapitoly v hlavních monografiích:

- ARIÈS 2000 — Philippe ARIÈS: *Dějiny smrti I*, Praha 2000
- BERTRAM 1972 — Jerome BERTRAM: *Brasses and Brass Rubbing in England*,
Newton Abbot 1972²
- BINSKI 1996 — Paul BINSKI: *Medieval Death. Ritual and Representation*, London 1996
- BROWN 1982 — Peter BROWN: *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin
Christianity*, Chicago 1982²
- COOK 1948 — George Henry COOK: *Medieval Chantries and Chantry Chapels*,
London 1948²
- COOK 1959 — George Henry COOK: *English Collegiate Churches of the Middle Ages*,
London 1959
- CROSSLEY 1921 — Frederick Herbert CROSSLEY: *English Church Monuments
AD .1150–1550. An Introduction to the Study of Tombs and Effigies of the Medieval
Period*, London 1921
- CROSSLEY 1941 — Frederick Herbert CROSSLEY: *English Church Craftsmanship.
An Introduction to the Work of the Medieval Period and some Account of Later
Developments*, London 1941
- ENGEL 2007 — Ute ENGEL: Gothic Architecture in England. In: Rolf TOMAN:
Gothic Architecture. Sculpture. Painting, Cologne 2007², s. 118–153
- KOCH 2012 — Wilfried KOCH: *Evropská architektura. Encyklopedie evropské
architektury od antiky po současnost*, Praha 2012²
- KURMANN 2007 — Peter KURMANN: Late Gothic Architecture in France and
the Netherlands. In: Rolf TOMAN: *Gothic Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne
2007², s. 156–187
- SAUL 2000 — Nigel SAUL: *A Companion to Medieval England 1066–1485*,
Stroud, 2000²
- SAUL 2001 — Nigel SAUL: *Death, Art and Memory in Medieval England. The Cobham
Family and their Monuments 1300–1500*, Oxford 2001
- STODDARD 1972 — Whitney S. STODDARD: *Art and Architecture in Medieval France*,
London 1972

- TOMAN 2004 — Rolf TOMAN: *Romanesque Architecture. Sculpture. Painting*,
Cologne 2007²
- TOMAN 2007 — Rolf TOMAN: *Gothic Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne 2007²

Vedlejší monografie/ kapitoly ve vedlejších monografiích

- ADKINS, ADKINS 2004 — Lesley ADKINS, Roy ADKINS: *Handbook to Life in Ancient Rome*, New York 2004²
- ASHLEY, DEEGAN 2009 — Kathleen ASHLEY, Marilyn DEEGAN: *Being a Pilgrim. Art and Ritual on the Medieval Routes to Santiago*, Farnham 2009
- ASHLEY, DEEGAN 2009 — Kathleen ASHLEY, Marilyn DEEGAN: Visiting the Saints.
In: Kathleen ASHLEY, Marilyn DEEGAN: *Being a Pilgrim. Art and Ritual on the Medieval Routes to Santiago*, Farnham 2009
- BACCI 2009 — Side Altars and “Pro Anima” Chapels in the Medieval Mediterranean: Evidence from Cyprus. In: KROESEN/ SCHMIDT 2009 — Justin E. A. KROESEN, Victor M. SCHMIDT: *The Altar and Its Environment, 1150–1400*, Turnhout 2009, s. 11–30
- BEEDELL 1973 — Suzanne BEEDELL: *Brasses and Brass Rubbing*, Edinburgh 1973
- BERGDOLT 2002 — Klaus BERGDOLT: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*, Praha 2002
- BONY 1979 — Jean BONY: *The English Decorated Style. Gothic Architecture Transformed 1250–1350*, Oxford 1979
- BUBEN 1999 — Milan BUBEN: *Encyklopedie Heraldiky*, Praha 1999³
- BUSCH, LOHSE 1963 — Harald BUSCH, Bernd LOHSE: *European Sculpture. Gothic Sculpture*, London 1963
- CAVENDISH, LEAHY 2006 — Richard CAVENDISH, Pip LEAHY: *Kings & Queens*, Cincinnati 2006
- ELTON 1999 — Geoffrey R. ELTON: *Angličané*, Praha 1999
- ENGEL 2007 — Ute ENGEL: Gothic Architecture in England. In: Rolf TOMAN *Gothic. Architecture, Sculpture, Painting*, Cologne, 2007²: 118–153
- FLEMING, HONOUR, PEVSNER 1999 — John FLEMING, Hugh HONOUR, Nikolaus PEVSNER: *The Penguin Dictionary of Architecture and Landscape Architecture*, London 1999⁵
- FLORI 2008 — Jean FLORI: *Rytíři a rytířství ve středověku*, Praha 2008
- GAUTHIER 1986 — Marie Madeleine GAUTHIER: *Highways of the Faith. Relics*

- and Reliquaries from Jerusalem to Compostela*, New Jersey 1986
- GITTINGS 1970 — Clare GITTINGS: *Brasses and Brass Rubbing*, London 1970
- GOFF, TRUONG 2003 — Jacques LE GOFF, Nicolas TRUONG: *Tělo ve středověké kultuře*, Praha 2003
- GOFF 1991 — Jacques le GOFF: *Kultura středověké Evropy*, Praha 1991
- GUREVIČ 2016 — Aron Jakovlevič GUREVIČ: *Jedinec a společnost středověkého západu*, Praha 2016
- HALL 1991 — James HALL: *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991²
- HAY 2010 — Denis HAY: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*, Praha 2010
- KLEIN 2007 — Bruno KLEIN: The Beginnings of Gothic Architecture in France and its Neighbours. In: Rolf TOMAN: *Gothic Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne 2007², s. 28–115
- KOULA 1973 — Jan Emil KOULA: *Poznáváme architekturu*, Praha 1973
- KOWALSKI 1994 — Jan Wierusz KOWALSKI: *Encyklopedie papežství*, Praha 1994
- KROESEN/ SCHMIDT 2009 — Justin E. A. KROESEN, Victor M. SCHMIDT: *The Altar and Its Environment, 1150–1400*, Turnhout 2009
- KYBALOVÁ 2001 — Ludmila KYBALOVÁ: *Dějiny odívání. Středověk*, Praha 2001
- LAULE, LAULE 2004 — Bernhard LAULE, Ulrike LAULE: Romanesque architecture in France. In Rolf TOMAN: *Romanesque Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne 2007², s. 121–177
- LUCIE-SMITH 2003 — Edward LUCIE-SMITH: *Dictionary of Art Terms*, London 2003²
- MACKLIN 1907 — Herbert W. MACKLIN: *The Brasses of England*, London 1907²
- MANSER, PICKERING 2004 — Martin MANSER, David PICKERING: *Dictionary of Saints*, Collins, London 2004
- MORGAN 1999 — Kenneth O. MORGAN: *Dějiny Británie*, Praha 1999
- MORTON 1950 — Arthur Leslie MORTON: *Dějiny Anglie*, Praha 1950
- MUNDY 2008 — John H. MUNDY: *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*, Praha 2008
- NORRIS 1968 — Malcolm NORRIS: *Brass Rubbing*, London, 1968⁴
- NYBORG 2009 — Ebbe NYBORG: Retables with Two Spires: A Contribution on the Early Development of the Altarpiece. In: KROESEN/ SCHMIDT 2009 — Justin E. A. KROESEN, Victor M. SCHMIDT: *The Altar and Its Environment, 1150–1400*, Turnhout 2009, s. 183–201

- OHLEK 2001 — Norbert OHLEK: *Umírání a smrt ve středověku*, Jinočany 2001
- PANOFKY 1964 — Erwin PANOFKY: *Tomb Sculpture. Its Changing Aspects from Ancient Egypt to Bernini*, London 1964
- RODLEY 1994 — Lyn RODLEY: *Byzantine Art and Architecture. An Introduction*, Cambridge 1994
- ROFFEY 2017 — Simon ROFFEY: *Chantry Chapels and Medieval Strategies for the Afterlife*, Stroud 2017²
- SAUL 1992 — Nigel SAUL: *Age of Chivalry. Art and Society in Late Medieval England*, London 1992
- SELWYN 1934 — E.G. SELWYN: *The Story of Winchester Cathedral*, London 1934
- STEJSKAL 1978 — Karel STEJSKAL: *European Art in the 14th Century*, Prague, 1978
- STLOUKAL 1929 — Karel STLOUKAL: *Sv. Václav a svatováclavská idea v našich dějinách*, Praha 1929
- STONE 2002 — Brian STONE: *Medieval Kingship. Arthur in English Romance*. In: Nigel SAUL: *Age of Chivalry. Art and Society in Late Medieval England*, London 1992, s. 90–105
- TOMAN 2007 — Rolf TOMAN: *Romanesque Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne 2007²
- ULLMANN 1987 — Ernst ULLMANN: *Svět gotické katedrály*, Praha 1987
- WISCHERMANN 2004 — Heinfried WISCHERMANN: *Romanesque architecture in Great Britain*. In Rolf TOMAN: *Romanesque Architecture. Sculpture. Painting*, Cologne 2007², s. 216–251
- VOLAVKA 1956 — Vojtěch VOLAVKA: *Jak vzniká socha. Technika a tvůrčí proces v průběhu věků*, Praha 1956

Ediční řady:

- ALTET 2006 — Xavier Barral i Altet: *The Roman World*. In: DUBY and Jean-Luc DAVAL: *Sculpture: From Antiquity, to the Middle Ages (=From the Eight Century BC to the Fifteenth Century I/2)*, London 2006, s. 147–237
- DUBY, DAVAL 2006 — Georges DUBY and Jean-Luc DAVAL: *Sculpture: From Antiquity to the Middle Ages (=From the Eight Century BC to the Fifteenth Century I/2)*, London 2006
- ŠAROCHOVÁ 2006 — Gabriela V. ŠAROCHOVÁ: *České země v evropských dějinách. (=do roku 1492, díl první)*, Praha a Litomyšl 2006

Periodika:

- BONSER 1962 — Wilfrid BONSER: The Cult of Relics in the Middle Ages, *Folklore*, Vol. 73, No. 4, Winter 1962, s. 23–256
- COURTENAY 1980 — William J. Courtenay: The Effect of the Black Death on English Higher Education, *Speculum*, Oct. 1980, Vol. 55, No. 4, s. 696–714
- DEWITTE/ SLAVIN 2013 — Sharon DEWITTE/ Philip SLAVIN: Between Famine and Death: England on the Eve of the Black Death. Evidence from Paleoepidemiology and Manorial Accounts, *the Journal of Interdisciplinary History*, Summer 2013, Vol. 44, No. 1, s. 37-60
- DRAPER 1978 — Peter DRAPER: The Retrochoir of Winchester Cathedral, *Architectural History*, 1978, Vol. 21, s. 1–17, s. 97–103
- EAVIS 2011— Anna EAVIS: The Commemorative Foundations of William of Wykeham, *Journal of the British Archaeological Association*, 2011, Volume 164, Issue 1, s. 169–195
- EVANS 1949 — Joan EVANS: A Prototype of the Eleanor Crosses, *the Burlington Magazine*, April, 1949, Vol. 91, No. 553, s. 96, 98, 99
- HAHN 1997 — Cynthia HAHN: Seeing and Believing. The Construction of Sanctity in Early-Medieval Saints' Shrines, *Speculum*, October 1997, Vol. 72, No. 4, s. 1079–1106
- HATCHER 1994 — John HATCHER: England in the Aftermath of the Black Death, *Past & Present*, Aug. 1994, No. 144, s. 3-35
- KUTHAN 2018 — Jiří KUTHAN: České království a Anglie v době Lucemburků, *Ars. Časopis Ústavu dejín umenia Slovenskej akadémie vied*, 2018, 51, 1–2, s. 3–17
- LERNER 1981 — Robert E. LERNER: The Black Death and Western European Eschatological Mentalities, *the American Historical Review*, Jun., 1981, Vol. 86, No. 3, s. 533-552
- LINDLEY 1993 — Phillip LINDLEY: The 'Great Screen' of Winchester Cathedral Part II: Style and Date, *The Burlington Magazine*, December 1993, Vol. 135, No. 1089, s. 796–807
- LAPSLEY 1915 — Gaillard LAPSLEY: Archbishop Stratford and the Parliamentary Crisis of 1341, *the English Historical Review*, January 1915, Vol. 30, No. 117, s. 6–18

- LAPSLEY 1915 — Gaillard LAPSLEY: Archbishop Stratford and the Parliamentary Crisis of 1341 (Continued), the English Historical Review, April 1915, Vol. 30, No. 118, s. 193–215
- MAY 1967 — Teresa MAY: The Cobham Family in the Administration of England, 1200–1400, Archeologia Cantiana, 1967, Volume 82, s. 1–31
- POOS 1985 — L. R. POOS: The Rural Population of Essex in the Later Middle Ages, the Economic History Review, Nov. 1985, Vol. 38, No. 4, s. 515–530
- Zukowsky 1974 — John ZUKOWSKY: Montjoies and Eleanor Crosses Reconsidered, Gesta, 1974, Vol. 13, No. 1, s. 39–44
- CATHOLIC LAYMAN 1855 — The Catholic Layman: History of Purgatory, September 15, 1855, Volume 4, No. 45, s. 98–99

Katalog výstavy/ stat' v katalogu výstavy/ průvodce:

- ANGENENDT 2011 — Arnold ANGENENDT: Relics and their Veneration. In: BAGNOLI, KLEIN, MANN, ROBINSON 2011, s. 19–28
- BAGNOLI, KLEIN, MANN, ROBINSON 2011 — Martina BAGNOLI, Holger A. KLEIN, C. Griffith MANN, James ROBINSON: Treasures of Heaven. Saints, Relics, and Devotion in Medieval Europe, exhibition catalogue, British Museum 23. 06. 2011–09. 10. 2011, London 2011
- DRAKE BOEHM 2011 — Barbara DRAKE BOEHM: Enamel Shrines for Relics in Limoges and Cologne, 1100–1230. In: BAGNOLI, KLEIN, MANN, ROBINSON 2011 — Martina BAGNOLI, Holger A. KLEIN, MANN/ ROBINSON — C. Griffith MANN/ James ROBINSON: Treasures of Heaven. Saints, Relics, and Devotion in Medieval Europe, exhibition catalogue, British Museum 23. 06. 2011–09. 10. 2011, London 2011, s. 149–161
- KLEIN 2011 — Holger A. KLEIN: Sacred Things and Holy Bodies. Collecting Relics from Late Antiquity to the Early Renaissance. In: BAGNOLI, KLEIN, MANN, ROBINSON Treasures of Heaven. Saints, Relics, and Devotion in Medieval Europe, exhibition catalogue, British Museum 23. 06. 2011–09. 10. 2011, London 2011, s. 55–67
- NELSON 2007 — Jennifer NELSON: Battle Abbey and Battlefield, English Heritage, London 2007

PRITCHETT 2006 — H. J. PRITCHETT: St. Mary Magdalen Cobham. Kent, Cobham 2006

VAUGHAN 1977 — John VAUGHAN: The Medieval Chantries of Winchester Cathedral,
Winchester 1977

Zvukové záznamy:

ŽMOLÍK, SOJKA 2016 — Václav Žmolík, Jaroslav Sojka: Po stopách Karla IV.,
Čro Dvojka, 08. 07. 2016, čas 08:30 hodin.

Internet:

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-09-12]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/
id/1873/rec/19](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1873/rec/19)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-09-14]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/1732/rec/2](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1732/rec/2)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-09-14]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/928/rec/1](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/928/rec/1)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-06]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/1112/rec/](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1112/rec/)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-11]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/1735/rec/3](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1735/rec/3)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-10]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/1741/rec/5](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1741/rec/5)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-12]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/1738/rec/4](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1738/rec/4)

Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-09-29]

[http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/i
d/2244/rec/7](http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2244/rec/7)

- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-09-26]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/871/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-03-07]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1749/rec/14>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-03-07]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1120/rec/20>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-08-03]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/425/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-08-03]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1115/rec/4>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-03-08]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/367/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-03-08]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/694/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-03-08]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/795/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-08]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2294/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-03-10]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2464/rec/3>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-11-08]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1203/rec/1>

- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-03-10]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2991/rec/2>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2019-03-14]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/1818/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-03-14]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/996/rec/1>
- Hamline University. *Digital Collections. Brass Rubbing* [vyhledáno 2018-03-14]
<http://cdm16120.contentdm.oclc.org/cdm/compoundobject/collection/p16120coll31/id/2244/rec/7>
- St Paul's Cathedral [vyhledáno 2019-04-09]
<https://www.stpauls.co.uk/history-collections/history/cathedral-history-timeline>
- British Geological Survey. Earthquakes in the UK [vyhledáno 2018-02-28]
http://www.earthquakes.bgs.ac.uk/historical/query_eq/
- British Geological Survey. Earthquakes in the UK [vyhledáno 2019-10-03]
<http://www.earthquakes.bgs.ac.uk/historical/data/studies/MUSS008/MUSS008.pdf>
- Geologická encyklopedie [vyhledáno 2019-03-02]
<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?oid>
- Lewes Priory Trust. The Priory of St Pancras Lewes [vyhledáno 2019-03-08]
<http://www.lewespriory.org.uk/nelond-brass>
- BBC News [vyhledáno 2019-04-09]
<https://www.bbc.com/news/science-environment-21609783>

Seznam obrazových příloh:

1. **Zádušní kaple lorda Eduarda Despensera** (zemřel 1375, kaple postavena 1390–1400), kaple zasvěcena Nejsvětější Trojici a Panně Marii, Gloucestershire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, obr. 36., foto: R. P. Howgrave Graham
2. **Socha lorda Eduarda Despensera** (zemřel 1375, kaple postavena 1390–1400), zádušní kaple lorda Edwarda Despensera, kaple zasvěcena Nejsvětější Trojici a Panně Marii, Tewkesbury opatství, Gloucestershire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, frontispiece, foto: R. P. Howgrave Graham
3. **Zádušní kaple Panny Marie** (kaple postavena 1392, stav před rekonstrukcí), Wakefield, Yorkshire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, obr. 2., foto: Walter Scott
4. **Zádušní kaple Panny Marie** (kaple postavena 1392, stav po rekonstrukci), Wakefield, Yorkshire, Anglie, reprodukce z: ROFFEY 2017, obr. 10
5. **Zádušní kaple Viléma Wykehama** (zemřel 1404), katedrála ve Winchesteru, Hampshire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, obr. 12., foto: Herbert Felton
6. **Zádušní kaple Jindřicha Beauforta** (zemřel 1447), katedrála ve Winchesteru, Hampshire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, obr. 14., foto: National Buildings Records
7. **Zádušní kaple Viléma Waynfleta** (zemřel 1486), katedrála ve Winchesteru, Hampshire, Anglie, reprodukce z: COOK 1948, obr. 15., foto: J. O. Webster
8. **Náhrobek Jany Cobhamové** (zemřela 1298, náhrobek vyhotoven 1305), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 83., obr. 9.
9. **Náhrobek lorda Jana Cobhama** (zemřel 1354, náhrobek vyhotoven 1367), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 88., obr. 10.

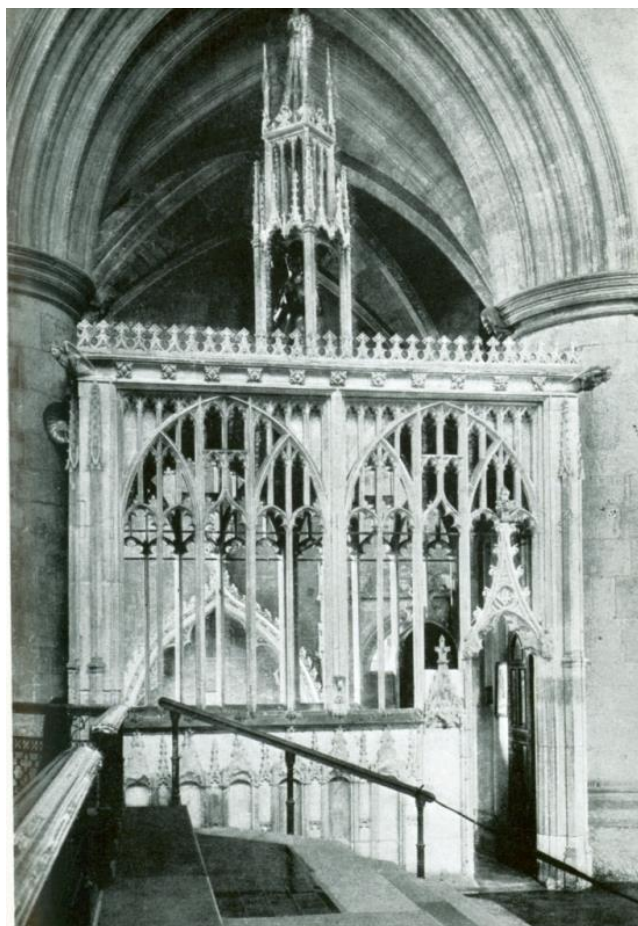
10. **Náhrobek Markéty Cobhamové** (zemřela asi 1375, náhrobek vyhotoven 1367), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 93., obr. 13.
11. **Náhrobek Matildy Cobhamové** (zemřela 1380, náhrobek vyhotoven kolem roku 1380), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 102., obr. 14.
12. **Náhrobek Markéty Cobhamové** (zemřela 1395, náhrobek vyhotoven kolem roku 1395), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 102., obr. 15.
13. **Náhrobek lorda Tomáše Cobhama** (zemřel 1367, náhrobek vyhotoven 1367), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 91., obr. 12.
14. **Náhrobek Jana Cobhama** (zemřel 1408, náhrobek vyhotoven 1367) kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 91., obr. 11
15. **Náhrobek Reginalda Cobhama** (zemřel 1402, náhrobek vyhotoven kolem roku 1402), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 104., obr. 17.
16. **Náhrobek lorda Jana de la Pole a jeho choti Jany** (lord zemřel 1380), kostel Nejsvětější Trojice v Chrishallu, Essex, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 194., obr. 36.
17. **Náhrobek Jana Wyche** (zemřel 1445, náhrobek vyhotoven kolem roku 1445), kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Surrey, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 188., obr. 34.
18. **Náhrobek lorda Reginalda Braybrooka** (zemřel 1405, náhrobek vyhotoven 1408–1410), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 105., obr. 18.

19. **Náhrobek lorda Mikuláše Hawberka** (zemřel 1407, náhrobek vyhotoven 1408), kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 106., obr. 19.
20. **Náhrobek Markéty Camoysové** (náhrobek vyhotoven 1310), kostel sv. Jiří, Trotton, West Sussex, Anglie, reprodukce z: GITTINGS 1970, s. 37, obr. 31.
21. **Náhrobek převora Tomáše Nelonda** (náhrobek vyhotoven 1396), kostel sv. Petra, Cowfold, West Sussex, Anglie, reprodukce z: GITTINGS 1970, s. 29, obr. 21.
22. **Náhrobek arcibiskupa Roberta Waldebyho** (zemřel 1397, náhrobek vyhotoven 1396), Westmineterské opatství, Londýn, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s. 107.
23. **Náhrobek kněze a jeho bratra** (vyhotoven 1370), kostel sv. Jana Křtitele, Shottesbrooke, Berkshire, Anglie, reprodukce z: GITTINGS 1970, s. 42, obr. 39.
24. **Náhrobek kněze Jana Strete** (vyhotoven 1405), kostel sv. Petra a Pavla, Upper Hardres, Kent, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s.74.
25. **Náhrobek Nichole de Aumberdene** (vyhotoven 1350), kostel sv. Mikuláše, Taplow, Buckinghamshire, Anglie, reprodukce z: GITTINGS 1970, s. 43, obr. 40.
26. **Náhrobek Roberta a Eleonory Parysových** (vyhotoven 1408), kostel Nejsvětější Trojice, Hildersham, Cambridgeshire, Anglie, MACKLIN 1907², s. 81.
27. **Náhrobek obchodníka Waltera Prescoda** (zemřel 1308, náhrobek vyhotoven 1398), kostel sv. Botolpha, Boston, Lincolnshire, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907² str. 70.
28. **Náhrobek lorda Huga Hastingsse** (zemřel 1347, náhrobek vyhotoven 1347), kostel Panny Marie, Elsing, Norfolk, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s. 49.

29. **Náhrobek Nichole de Gore** (vyhotoven 1320), kostel Všech svatých, Woodchurch, Kent, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s. 31.
30. **Náhrobek Jana Bloxhama a Jana Whyttona** (vyhotoven 1420), Merton College, Oxford, Oxfordshire, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s. 77.
31. **Náhrobek rektora Vavřince de St. Maura** (zemřel 1337, náhrobek vyhotoven 1337), kostel Panny Marie, Higham Ferrers, Northamptonshire, Anglie, reprodukce z: MACKLIN 1907², s. 101.
32. **Náhrobek biskupa Roberta Wyvile** (zemřel 1375, náhrobek vyhotoven 1375), katedrála v Salisbury, Wiltshire, Anglie, reprodukce z: GITTINGS 1970, s. 24, obr. 16.
33. **Náhrobek rektora Britelluse Avenela** (vyhotoven 1408), kostel sv. Markéty, Buxted, East Sussex, Anglie, GITTINGS 1970, s. 55, obr. 54
34. **Náhrobek Richarda de Boselyngthorpe** (vyhotoven kolem 1290), kostel sv. Michaela, Buslingthorpe, Lincolnshire, Anglie, MACKLIN 1907², s. 17.
35. **Kaple Panny Marie** (postavena 1321–1345), katedrála v Ely, Cambridgeshire, Anglie, reprodukce z: TOMAN 2004, s. 145.
36. **Kaple Panny Marie** (postavena 1321–1345), katedrála v Ely, detail arkády, Cambridgeshire, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr. 306.
37. **Relikviář Božího hrobu ve tvaru kapličky** (vyhotoven 1290), původně z Paříže nebo Flander, katedrála Sta. Maria, Navarra, Španělsko, reprodukce z: GAUTHIER 1983, s. 155, obr. 91.
38. **Relikviářová monstrance sv. Františka z Assisi** (vyhotovena 1228), dílna Limoges, Musée du Louvre, Paříž, Francie, reprodukce z: GAUTHIER 1983, s. 139, obr. 82.

39. **Eleonořin kříž v Geddingtonu** (postaven 1294–1295), Northamptonshire, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr. 118.
40. **Eleonořin kříž v Hardingtonu** (postaven 1291), Northamptonshire, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr.126
41. **Eleonořin kříž ve Walthamu** (postaven 1291), Northamptonshire, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr.231.
42. **Náhrobní niky v kapli Panny Marie** (14. století), Bristolská katedrála, Bristol, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr. 213.
43. **Náhrobní niky v kostele sv. Tomáše Becketa** (14. století), Winchelsea, East Sussex, Anglie, reprodukce z: BONY 1979, obr. 179.
44. **Náhrobek šlechtičny (dámy) Percy** (postavena kolem 1340), Beverley Minster, East Riding of Yorkshire, Anglie, postavena kolem 1340, reprodukce z: BONY 1979, obr. 177.
45. **Náhrobek šlechtičny (dámy) Percy** (postavena kolem 1340), detail, Beverley Minster, East Riding of Yorkshire, Anglie, postavena kolem 1340, reprodukce z: CROSSLEY 1941, obr. 6.
46. **Hrobka lorda Reginalda Cobhama** (zemřel 1361), kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 150., obr. 25.
47. **Náhrobek lorda Reginalda Cobhama** (zemřel 1446) a jeho choti Anny, kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Surrey, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 177., obr. 30.
48. **Náhrobek královny Eleonory Kastilské**, Westminsterské opatství, Londýn, Anglie, reprodukce z: CROSSLEY 1941, obr. 8.
49. **Wilcotská zádušní kaple**, detail klenby (postaveno 1440) kostel Panny Marie, North Leigh, Oxfordshire, Anglie, reprodukce z: ROFFEY 2017, obr. 18.

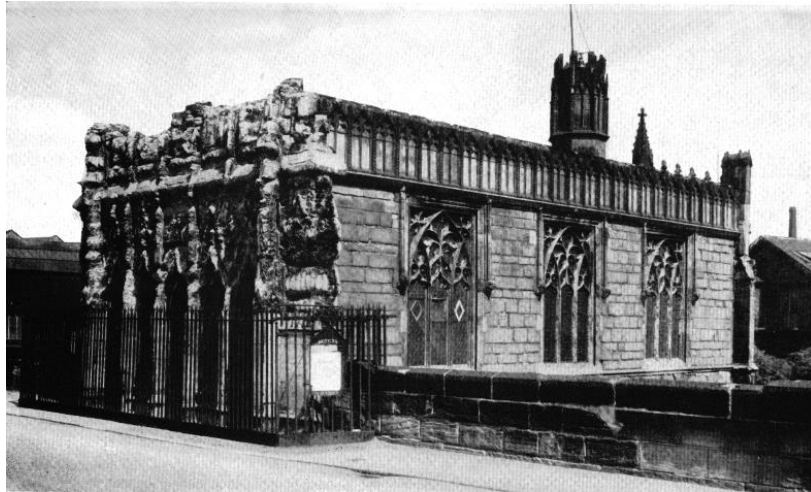
50. **Interiér kostela sv. Máří Magdaleny**, Cobham, Kent, Anglie, reprodukce z: SAUL 2001, s. 40, obr. 2.
51. **Kostel sv. Máří Magdaleny**, Cobham, Kent, Anglie, foto: Ladislava Zimová, 2011
52. **Kostel sv. Petra a Pavla**, Lingfield, Surrey, Anglie, foto: Ladislava Zimová, 2011
53. **Sainte Chapelle**, Paříž (postavena 1243–1248, Francie, reprodukce z: MARTINDALE 1979, str. 91., obr. 63.

1. **Zádušní kaple lorda Eduarda Despensera** (zemřel 1375), postavena 1390–1400, zasvěcena Nejsvětější Trojici a Panně Marii, Gloucestershire, Anglie.

2. **Socha lorda Eduarda Despensera** (zemřel 1375), detail kaple Eduarda Despensera zasvěcené Nejsvětější Trojici a Panně Marii, datováno 1390–1400, Tewkesbury opatství, Gloucestershire.

3. **Zádušní kaple Panny Marie** (stav před rekonstrukcí), postavena 1392, Wakefield, Yorkshire, Anglie

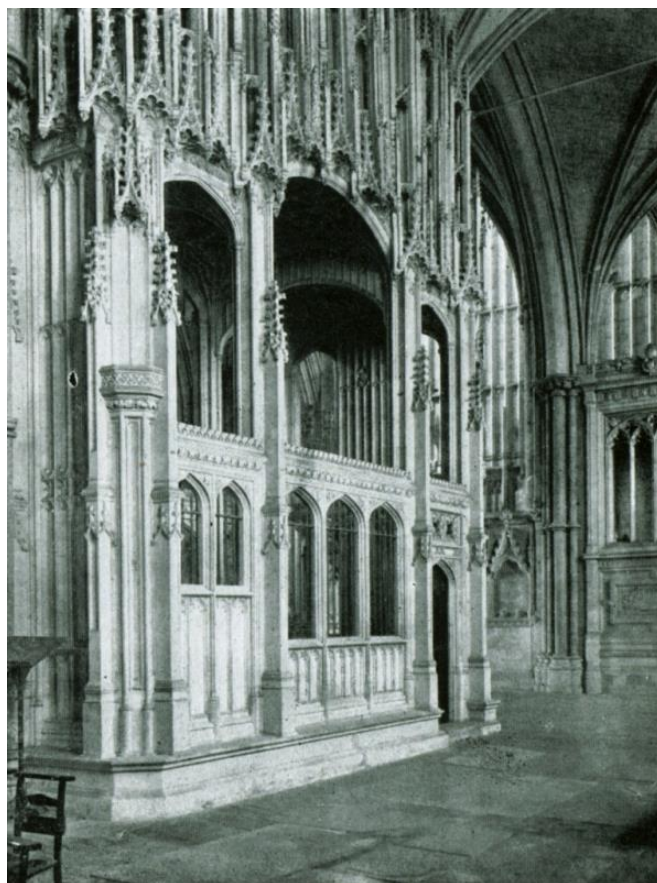
4. **Zádušní kaple Panny Marie** (stav po rekonstrukci), postavena 1392, Wakefield, Yorkshire, Anglie

5. Záušní kaple Viléma Wykehama (zemřel 1404), katedrála ve Winchesteru,
Hampshire, Anglie

6. **Zádušní kaple Jindřicha Beauforta** (zemřel 1447), katedrála ve Winchesteru,
Hampshire, Anglie

7. Zádušní kaple Viléma Waynfleta (zemřel 1486), katedrála ve Winchesteru,
Hampshire, Anglie

8. Náhrobek Jany Cobhamové (zemřela 1298), vyhotoven 1305, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

9. **Náhrobek lorda Jana Cobhama** (zemřel 1354), vyhotoven 1367, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

10. **Náhrobek Markéty Cobhamové** (zemřela asi 1375'), vyhotoven 1367, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

11. **Náhrobek Matildy Cobhamové** (zemřela 1380), vyhotoven kolem roku 1380,
kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

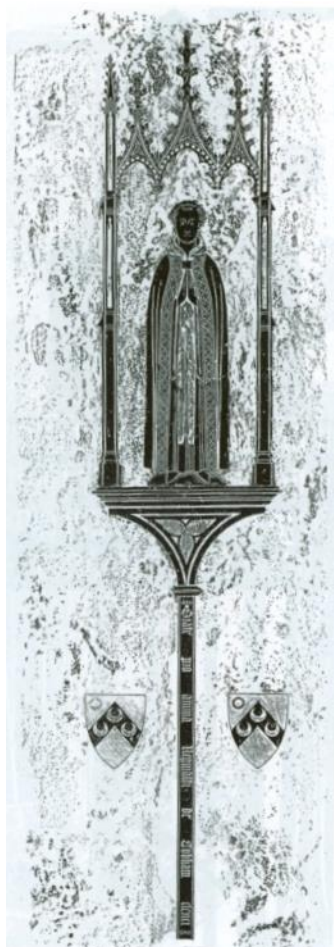
12. **Náhrobek Markéty Cobhamové** (zemřela 1395), vyhotoven kolem roku 1395,
kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

13. **Náhrobek lorda Tomáše Cobhama** (zemřel 1367), vyhotoven 1367, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

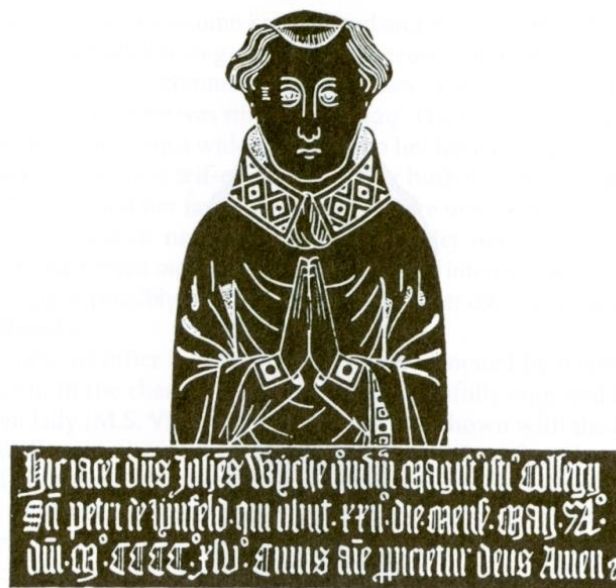
14. **Náhrobek Jana Cobhama** (zemřel 1408), vyhotoven 1367, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

15. **Náhrobek Reginalda Cobhama** (zemřel 1402), vyhotoven kolem roku 1402, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

16. Náhrobek lorda Jana de la Pole a jeho choťi Jany (lord zemřel 1380),
kostel Nejsvětější Trojice v Chrishallu, Essex, Anglie.

17. Náhrobek **Jana Wyche** (zemřel 1445), náhrobek vyhotoven kolem roku 1445,
kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Surrey, Anglie

18. **Náhrobek lorda Reginalda Braybrooka** (zemřel 1405), náhrobek vyhotoven 1408–1410, kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

19. **Náhrobek lorda Mikuláše Hawberka** (zemřel 1407), náhrobek vyhotoven 1408,
kostel sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

20. **Náhrobek Markéty Camoysové**, vyhotoven 1310, kostel sv. Jiří,
Trotton, West Sussex, Anglie

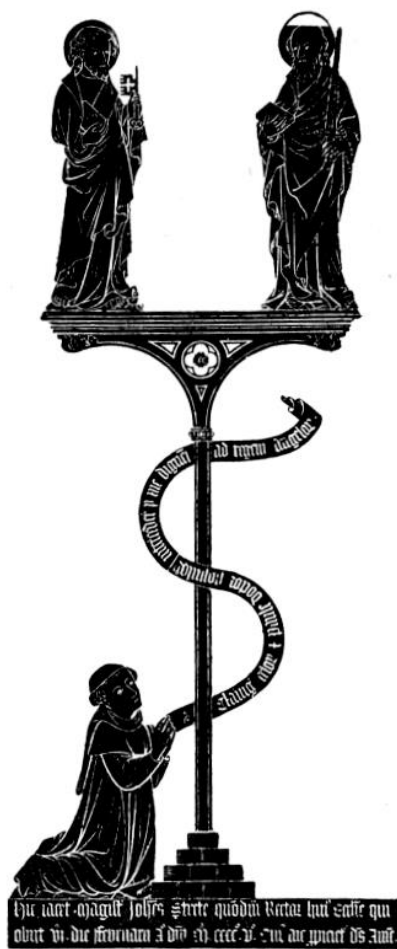
21. Náhrobek převora Tomáše Nelonda, vyhotoven 1396, kostel sv. Petra,
Cowfold, West Sussex, Anglie

22. **Náhrobek arcibiskupa Roberta Waldebyho** (zemřel 1397), náhrobek vyhotoven 1396, Westminerské opatství, Londýn, Anglie

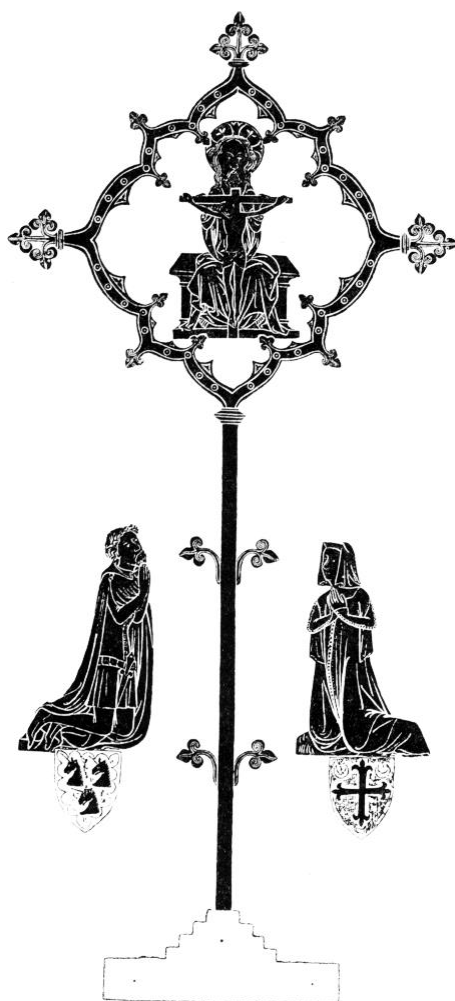
23. Náhrobek kněze a jeho bratra, vyhotoven 1370, kostel sv. Jana Křtitele,
Shottesbrooke, Berkshire, Anglie

24. Náhrobek kněze **Jana Strete**, vyhotoven 1405, kostel sv. Petra a Pavla, Upper Hardres, Kent, Anglie

25. Náhrobek Nichole de Aumberdene, vyhotoven 1350, kostel sv. Mikuláše,
Taplow, Buckinghamshire, Anglie

26. Náhrobek Roberta a Eleonory Parysových, vyhotoven 1408, kostel Nejsvětější Trojice, Hildersham, Cambridgeshire, Anglie

27. Náhrobek obchodníka Waltera Prescoda (zemřel 1308), náhrobek vyhotoven 1398, kostel sv. Botolhpa, Boston, Lincolnshire, Anglie

28. Náhrobek lorda Huga Hastingsse (zemřel 1347), náhrobek vyhotoven 1347,
kostel Panny Marie, Elsing, Norfolk, Anglie

29. Náhrobek Nichole de Gore, vyhotoven 1320, kostel Všech svatých,
Woodchurch, Kent, Anglie

30. Náhrobek Jana Bloxhama a Jana Whyttona, vyhotoven 1420, Merton College, Oxford, Oxfordshire, Anglie

31. **Náhrobek rektora Vavřince de St. Maura** (zemřel 1337), náhrobek vyhotoven 1337, kostel Panny Marie, Higham Ferrers, Northamptonshire, Anglie,

32. Náhrobek biskupa Roberta Wyvile (zemřel 1375), náhrobek vyhotoven 1375,
katedrála v Salisbury, Wiltshire, Anglie

33. **Náhrobek rektora Britelluse Avenela**, vyhotoven 1408, kostel sv. Markéty,
Buxted, East Sussex, Anglie

34. Náhrobek Richarda de Boselyngthorpe, vyhotoven kolem 1290,
kostel sv. Michaela, Buslingthorpe, Lincolnshire, Anglie

35. **Kaple Panny Marie**, postavena 1321–1345, katedrála v Ely, Cambridgeshire, Anglie

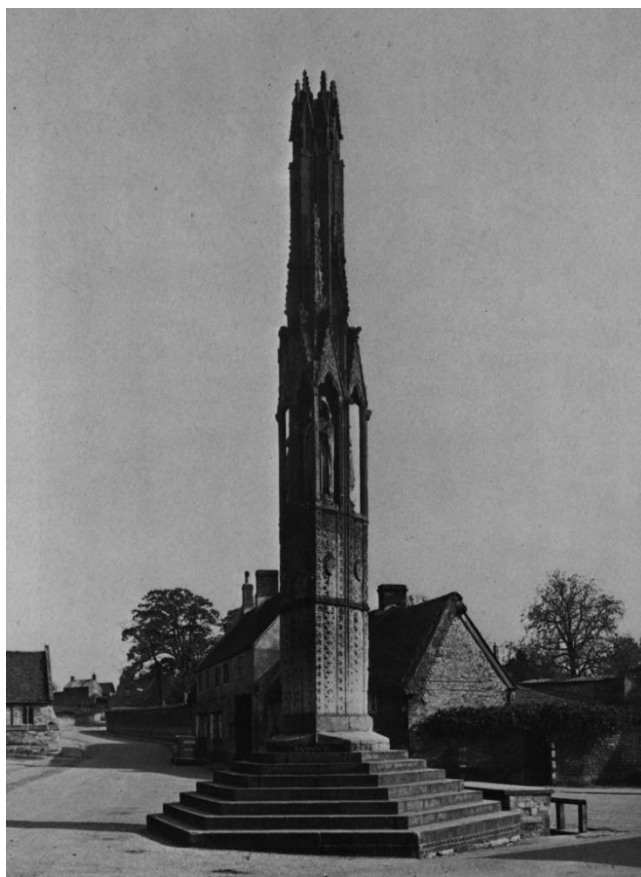
36. **Kaple Panny Marie**, postavena 1321–1345, detail arkády, katedrála v Ely, Cambridgeshire, Anglie

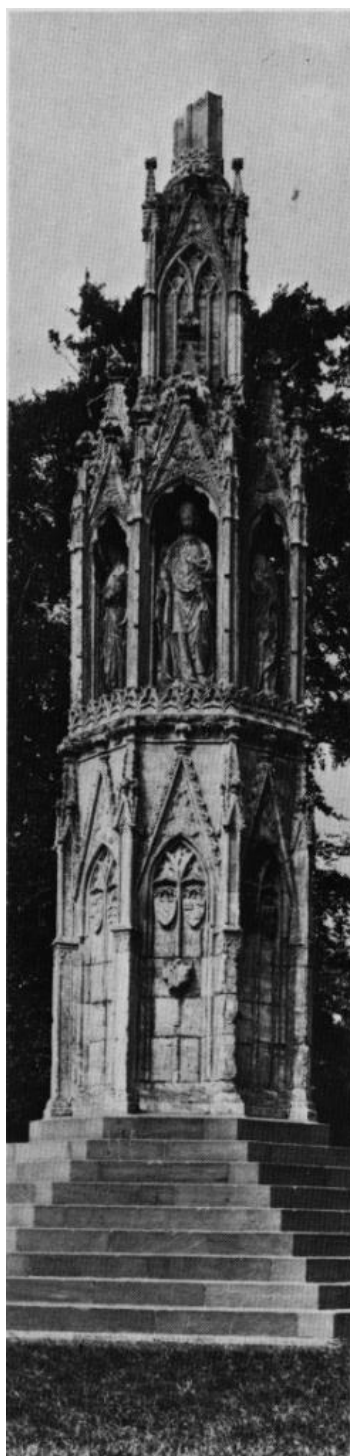
37. Relikviář Božího hrobu ve tvaru kapličky, vyhotoven 1290, původně z Paříže nebo Flander, katedrála Sta. Maria, Navarra, Španělsko

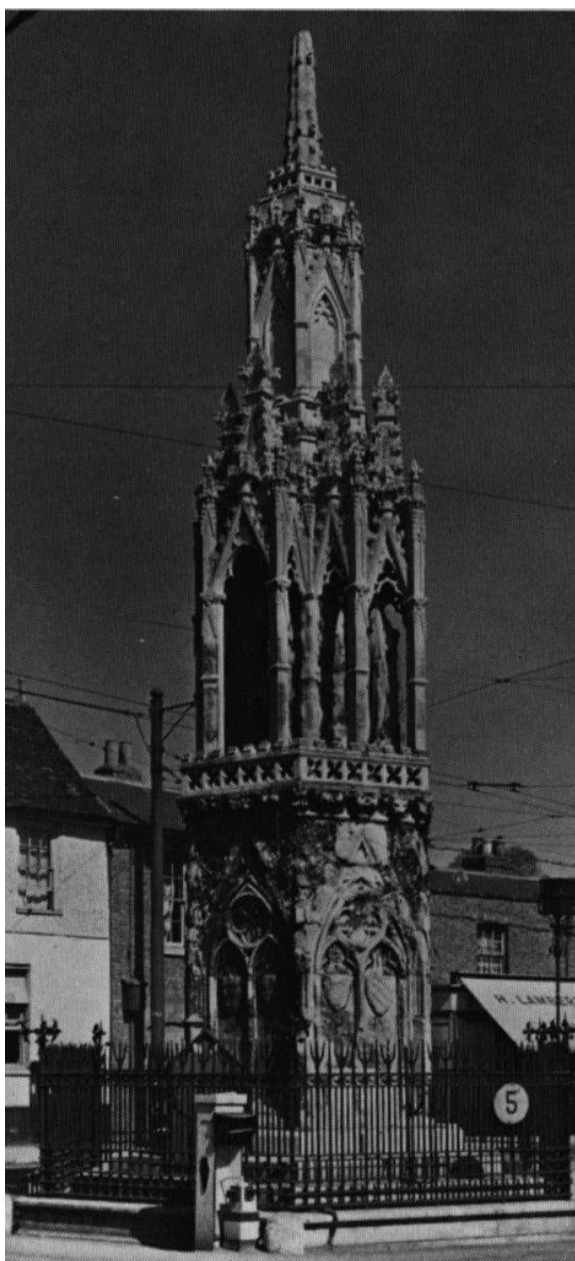
38. Relikviářová monstrance sv. Františka z Assisi, vyhotovena 1228, dílna Limoges, Musée du Louvre, Paříž, Francie

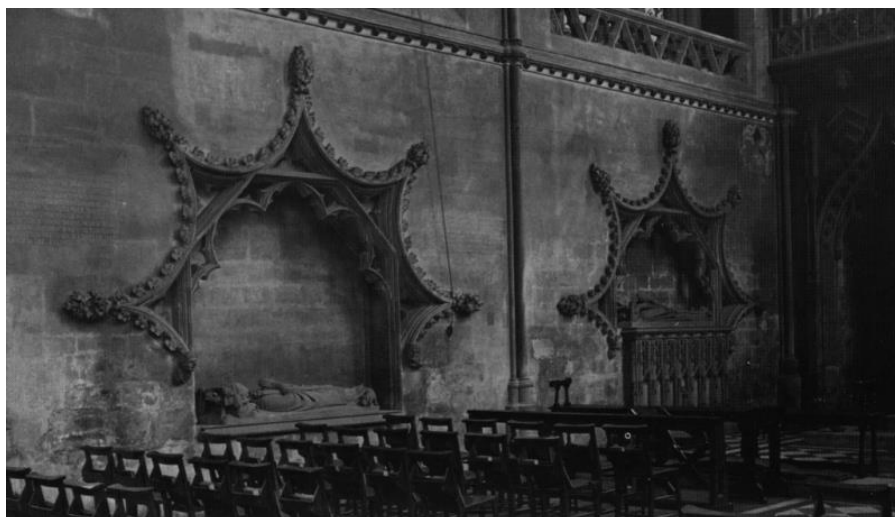
39. Eleonořin kříž v Geddingtonu, postaven 1294–1295, Northamptonshire, Anglie

40. **Eleonořin kříž v Hardingtonu**, postaven 1291, Northamptonshire, Anglie

41. **Eleonořin kříž ve Walthamu**, postaven 1291, Northamptonshire, Anglie

42. Náhrobní niky v kapli Panny Marie, datováno do 14. století, Bristolská katedrála,
Bristol, Anglie

43. Náhrobní niky v kostele sv. **Tomáše Becketa**, datováno do 14. století, Winchelsea, East Sussex, Anglie

44. **Hrobka šlechtičny (dámy) Percy**, postaven kolem 1340), Beverley Minster, East Riding of Yorkshire, Anglie

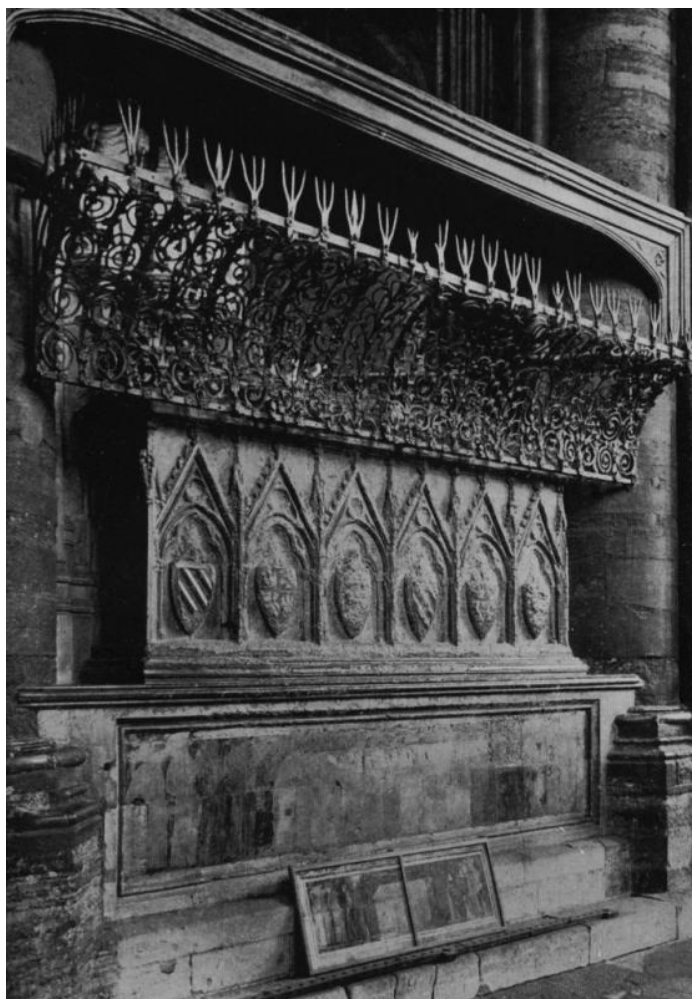
45. **Hrobka šlechtičny (dámy) Percy**, detail, postavena kolem 1340, Beverley Minster,
East Riding of Yorkshire, Anglie

46. **Hrobka lorda Reginalda Cobhama** (zemřel 1361), kostel sv. Petra a Pavla,
Lingfield, Cobham, Kent, Anglie

47. **Náhrobek lorda Reginalda Cobhama** (zemřel 1446) a jeho choti Anny, kostel sv. Petra a Pavla, Lingfield, Surrey, Anglie

48. Náhrobek královny Eleonory Kastilské, Westminsterské opatství, Londýn, Anglie

49. **Wilcotská zádušní kapele**, detail klenby, postaveno 1440, kostel Panny Marie, North Leigh, Oxfordshire, Anglie

50. Interiér kostela sv. Máří Magdaleny, Cobham, Kent, Anglie

51. **Kostel sv. Máří Magdaleny**, Cobham, Kent, Anglie

52. **Kostel sv. Petra a Pavla**, Lingfield, Surrey, Anglie

53. **Sainte Chapelle**, Paříž, postavena 1243–1248, Francie